

Διατμηματικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
"Σχεδιασμός και Ανάπτυξη Τουρισμού και Πολιτισμού"

Υπεύθυνος Καθηγητής: Μεταξάς Θεόδωρος
Επίκουρος Καθηγητής του Τμήματος Οικονομικών Επιστημών, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Πτυχιακή Εργασία:
**ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗΣ ΜΙΑΣ
ΠΟΛΥΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗΣ ΕΙΚΟΝΑΣ:
Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ**

Φοιτήτρια: Καταϊφτσή Αικατερίνη

2015-2016

Περίληψη

Ένα βασικό χαρακτηριστικό των σύγχρονων πόλεων είναι αυτό της κοινωνικής και πολιτιστικής ποικιλομορφίας. Σε πολλές χώρες, το ομοιογενές εθνικό κράτος αποτελεί πλέον παρελθόν και τη θέση του έχει πάρει η ετερογένεια και η ποικιλομορφία του πολιτισμού. Το ζήτημα αυτής της ποικιλομορφίας των πολιτισμών και της πολυπολιτισμικότητας σε έναν τόπο, έχει διερευνηθεί σημαντικά στη βιβλιογραφία. Οι έρευνες έχουν εστιάσει κυρίως σε ζητήματα διαχείρισης, αφομοίωσης και ενσωμάτωσης των εθνοτικών ομάδων και του πολιτισμού τους. Λιγότερες ωστόσο, είναι αυτές που εστιάζουν στην αξιοποίηση της πολυπολιτισμικότητας σε στρατηγικές marketing και branding ενός τόπου. Σκοπός λοιπόν της παρούσας εργασίας είναι, να διερευνηθεί ποιό είναι οι ουσιαστικοί παράγοντες διαμόρφωσης της πολυπολιτισμικής εικόνας ενός τόπου και ποιά θα μπορούσαν να είναι τα οφέλη μέσα από την προβολή αυτής της εικόνας, εξετάζοντας το παράδειγμα της Θεσσαλονίκης. Στο πλαίσιο αυτής, πραγματοποιήθηκε μία πρωτογενής έρευνας βασισμένη σε συνεντεύξεις, σε ακαδημαϊκούς της πόλης, στοχεύοντας στο να απαντηθούν ερωτήματα που αφορούν το υπό μελέτη ζήτημα.

Λέξεις κλειδιά: Πολυπολιτισμικότητα, πολυμορφία, ταυτότητα, εικόνα, στρατηγικές διαχείρισης, Θεσσαλονίκη

Abstract

A serious characteristic of modern cities is the social and cultural diversity. In many countries the homogenous ethnic state belongs to the past and its position has held the heterogeneity and the diversity of culture. The issue of this cultural diversity and the multiculturalism in an area has been studied in a great extent in bibliography. These studies have mainly focused on management issues, the assimilation and integration of ethnic groups and their culture. Less, however, are researches focused on utilization of multiculturalism in marketing and branding strategies of a place. So, the goal of this research is to investigate which the crucial factors of formulation of multicultural image of a place are and which the benefits through this projection would be, studying the example of the city of Thessaloniki. In the frame of this study, a preliminary investigation based on interviews to academic society of the city was conducted.

Keywords: Multiculturalism, diversity, identity, image, place branding, Thessaloniki

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	9
1. ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΘΕΩΡΗΤΙΚΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ	11
1.1 Ο πολιτισμός και η συμβολή του στην ανάπτυξη των πόλεων μέσα στο διεθνοποιημένο περιβάλλον.....	11
1.2 Εικόνα και ταυτότητα ενός τόπου ως παράγοντες για την ανταγωνιστικότητά του..	13
1.3 Το ζήτημα της πολυπολιτισμικότητας	15
1.4 Τρόποι διαχείρισης του πολυπολιτισμού και οφέλη.....	18
2. ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΕΜΠΕΙΡΙΑΣ	21
2.1 Η περίπτωση της Βρότσλαβ της Πολωνίας	21
2.2 Η περίπτωση του Σεράγεβο της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης.....	24
2.3 Η περίπτωση της Σμύρνης της Τουρκίας.....	27
2.4 Σύγκριση και συμπεράσματα.....	30
3. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΕΡΕΥΝΑΣ	34
3.1 Σκοπός εργασίας	34
3.2 Μεθοδολογία.....	34
4. ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΜΕΛΕΤΗΣ – ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ	41
4.1 Ανάλυση υφιστάμενης κατάστασης	41
4.1.1 Γενικά χαρακτηριστικά.....	41
4.1.2 Πολυπολιτισμική ιστορία	45
4.1.3 Δημογραφία των ξένων πολιτών	55
4.1.4 Πολυπολιτισμικότητα και ΠΠΕΘ	60
4.1.5 Πολιτισμικά μνημεία	60
4.1.6 Δράσεις τοπικής αυτοδιοίκησης	61
4.1.7 Πολιτιστικοί φορείς	65
4.1.8 Κοινότητες μεταναστών και σύλλογοι	65
4.1.9 Άλλες ομάδες	67

4.1.10 Πολιτιστικές εκδηλώσεις και φεστιβάλ.....	73
4.2 Αξιολόγηση SWOT	75
4.3 Έρευνα Πεδίου.....	78
4.3.1 Δομή συνέντευξης	78
4.3.2 Συμμετέχοντες	80
4.3.3 Τρόπος ανάλυσης συνεντεύξεων	82
4.3.4 Αποτελέσματα έρευνας.....	83
5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	90
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	95
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	104

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ

Εικόνα 1: Η διαμόρφωση της εικόνας ενός τόπου	14
Εικόνα 2: Διαστάσεις ανθρώπινης πολυμορφίας.....	17
Εικόνα 3: Πανοραμική άποψη του Βρότσλαβ.....	22
Εικόνα 4: Η κεντρική πλατεία του Βρότσλαβ	22
Εικόνα 5: Η παλιά και η σύγχρονη πόλη του Σεράγεβο.....	25
Εικόνα 6: Πανοραμική άποψη του Σεράγεβο	25
Εικόνα 7: Πανοραμική άποψη της Σμύρνης.....	28
Εικόνα 8: Η κεντρική πλατεία της Σμύρνης.....	28
Εικόνα 9: Οριοθέτηση Δήμου Θεσσαλονίκης	41
Εικόνα 10: Πανοραμική άποψη της Θεσσαλονίκης	44
Εικόνα 11: Πανοραμική άποψη της Θεσσαλονίκης	44
Εικόνα 12: Ροτόντα, παλαιοχριστιανικό και βυζαντινό μνημείο	46
Εικόνα 13: Απομεινάρια του Γαλεριανού ρωμαϊκού συγκροτήματος.....	46
Εικόνα 14: Τα βυζαντινά τείχη της πόλης	47
Εικόνα 15: Το επταπύργιο, βυζαντινό μνημείο	47
Εικόνα 16: Ο Ναός της Αγίας Σοφίας, βυζαντινό μνημείο	48
Εικόνα 17: Ο Ναός του Αγίου Δημητρίου, βυζαντινό μνημείο.....	48
Εικόνα 18: Η Πλατεία Αριστοτέλους, από τον αρχιτέκτονα Έρνεστ Εμπράρ	50
Εικόνα 19: Η Πλατεία Αριστοτέλους	50

Εικόνα 20: Πανοραμική άποψη της Πλατείας Αριστοτέλους	50
Εικόνα 21: Βίλα οικογένειας ντονμέδων	51
Εικόνα 22: Εβραϊκή βίλα	51
Εικόνα 23: Μουσουλμανική βίλα	51
Εικόνα 24: Βίλα οικογένειας ντονμέδων	51
Εικόνα 25: Η περιοχή της παλιάς πόλης.....	52
Εικόνα 26: Το έντονα πυκνοδομημένο περιβάλλον της Θεσσαλονίκης.....	54
Εικόνα 27: Πανοραμική άποψη της σύγχρονης Θεσσαλονίκης	54
Εικόνα 28: Τούρκοι τουρίστες στο μουσείο-σπίτι του Κεμάλ Ατατούρκ	64
Εικόνα 29: Αδελφοποιημένες πόλης με τη Θεσσαλονίκη	64
Εικόνα 30: Chinatown Θεσσαλονίκης.....	66
Εικόνα 31: Χώρος λατρείας των μουσουλμάνων κατοίκων της Θεσσαλονίκης.....	66
Εικόνα 32: Υποδοχή φοιτητών της πόλης στο Δημαρχείο Θεσσαλονίκης.....	68
Εικόνα 33: Έργο από street artist.....	70
Εικόνα 34: Έργο από street artist.....	70
Εικόνα 35: Μίμος στη Νέα Παραλία	70
Εικόνα 36: Βραδιά μόδας στη Νέα Παραλία.....	70
Εικόνα 37: Η Νέα Παραλία ως παράδειγμα δημόσιου χώρου για ΑΜΕΑ.....	72
Εικόνα 38: Η Νέα Παραλία ως παράδειγμα δημόσιου χώρου για μικρά παιδιά.....	72
Εικόνα 39: Το ζήτημα των αστέγων στη Θεσσαλονίκη	72
Εικόνα 40: Αντιρατσιστικό φεστιβάλ Θεσ/νίκης	74
Εικόνα 41: Γιορτή Πολυγλωσσίας.....	74
Εικόνα 42: Thessaloniki Pride	74
Εικόνα 43: Έντυπο συνέντευξης.....	105

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1: Συγκριτικός πίνακας πολυπολιτισμικών χαρακτηριστικών των τριών πόλεων.....	32
Πίνακας 2: Βιβλιογραφική ανασκόπηση μεθόδου έρευνας	36
Πίνακας 3: Πίνακας SWOT των πολυπολιτισμικών χαρακτηριστικών της Θεσ/νίκης	76
Πίνακας 4: Σύγχρονα πολυπολιτισμικά χαρακτηριστικά της πόλης.....	84
Πίνακας 5: Προτεινόμενες δράσεις για την προώθηση των πολυπολιτισμικών χαρακτηριστικών της Θεσσαλονίκης.....	86

Πίνακας 6: Οφέλη και αρνητικές συνέπειες προώθησης της πόλης ως πολυπολιτισμικής	88
Πίνακας 7: Πολιτιστικοί χώροι - φορείς Δήμου Θεσσαλονίκης	106
Πίνακας 8: Ορθόδοξες εκκλησίες Δήμου Θεσσαλονίκης	107
Πίνακας 9: Κοινότητες και σύλλογοι Δήμου Θεσσαλονίκης	108
Πίνακας 10: Χώροι αλλόθρησκης λατρείας Δήμου Θεσσαλονίκης	109
Πίνακας 11: Πολιτιστικά γεγονότα Δήμου Θεσσαλονίκης	109

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Διάγραμμα 1: Ποσοστό γυναικών και ανδρών του ΔΘ (2011)	42
Διάγραμμα 2: Ποσοστό πληθυσμού ανά επίπεδο εκπαίδευσης στον ΔΘ (2011)	42
Διάγραμμα 3: Μεταβολή ξένου πληθυσμού μεταξύ 1991-2011 στον ΔΘ	55
Διάγραμμα 5: Ποσοστό ελλήνων και ξένων πολιτών στον ΔΘ (2011)	56
Διάγραμμα 4: Ποσοστό πληθυσμών ανά εθνικότητα στη Θεσσαλονίκη το 1913	56
Διάγραμμα 6: Ξένοι πολίτες ανά χώρα προέλευσης στον ΔΘ (2011)	56
Διάγραμμα 7: Ποσοστό ξένων πολιτών ανά ηλικία στον ΔΘ (2011)	57
Διάγραμμα 8: Ποσοστό ξένων πολιτών ανά επίπεδο εκπαίδευσης στον ΔΘ (2011)	57
Διάγραμμα 9: Μεταβολή στις αφίξεις τουριστών 2007-2015 στη Θεσσαλονίκη	58
Διάγραμμα 10: Διανυκτερεύσεις ξένων τουριστών ανά χώρα προέλευσης στη Θεσσαλονίκη (2015)	59
Διάγραμμα 11: Μεταβολή στις διανυκτερεύσεις των τουριστών ανά χώρα προέλευσης 2014-2015 στη Θεσσαλονίκη	59

Αρκτικόλεξα

ΑΜΕΑ Άτομα με Ειδικές Ανάγκες

ΑΠΘ Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

ΑΤΕΙ Αλεξάνδρειο Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Θεσσαλονίκης

ΒΙΠΕ Βιομηχανική Περιοχή

ΔΘ Δήμος Θεσσαλονίκης

ΕΕ Ευρωπαϊκή Ένωση

ΕΛΣΤΑΤ Ελληνική Στατιστική Αρχή

ΕΞΘ Ένωση Ξενοδόχων Θεσσαλονίκης

ΕΣΠΑ Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς

ΙΕΚ Ινστιτούτο Επαγγελματικής Κατάρτισης

ΠΚΜ Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας

ΠΠΕ Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης

ΠΣΕ Πρώην Σοβιετική Ένωση

ΠΣΘ Πολεοδομικό Συγκρότημα Θεσσαλονίκης

ΣΕΤΕ Σύνδεσμος Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων

ΤΑ Τοπική Αυτοδιοίκηση

Ευχαριστίες

Σε αυτό το σημείο θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τον επιβλέποντα καθηγητή μου, Θεόδωρο Μεταξά, για τις πολύτιμες συμβουλές και κατευθύνσεις του καθ' όλη την πορεία εκπόνησης της διπλωματικής μου εργασίας.

Επιπλέον ευχαριστώ τους ακαδημαϊκούς της Θεσσαλονίκης, Α. Γιαννακού, Α. Μπαλτζή, Α. Χατζηπροκοπίου, Β. Ωρμπακκε, Γ. Πασχαλίδη, Δ. Μαυροσκούφη, Ι. Φραγκόπουλο, Κ. Τσιούμη, Μ. Καβάλα και Φ. Τσιμπιρίδου, που συμμετείχαν με προθυμία στην πρωτογενή έρευνα της παρούσας εργασίας, συμβάλλοντας καθοριστικά στην εκπόνηση της.

Τέλος ευχαριστώ την οικογένεια μου και τους φίλους μου, για τη βοήθεια και τη συμπαράστασή τους.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι πολλές πόλεις σήμερα παρουσιάζουν δύο κοινά χαρακτηριστικά. Το ένα έχει να κάνει με την κοινωνική και πολιτιστική ποικιλομορφία, λόγω της αυξανόμενης μετακίνησης των πληθυσμών, ως αποτέλεσμα της παγκοσμιοποίησης, της κατάργηση των ευρωπαϊκών εθνικών συνόρων και των μεταναστεύσεων. Το δεύτερο χαρακτηριστικό είναι αυτό της διαχείρισης του πολιτισμού ως αγαθό για την προσέλκυση κατοίκων, τουριστών και επενδυτών. Οι σύγχρονες πόλεις, αναζητώντας νέα αναπτυξιακά εργαλεία, αξιοποιούν σε σημαντικό βαθμό τον πολιτισμό που ήδη έχουν ή που μπορούν να παράγουν, με σκοπό να αποτελέσουν σημαντικούς ανταγωνιστικούς πολιτιστικούς πομπούς. Το ζήτημα λοιπόν που τίθεται είναι, με ποιό τρόπο μπορεί η πολυπολιτισμικότητα που παρουσιάζεται σε έναν τόπο να αποτελέσει παράλληλα και ένα σημαντικό αναπτυξιακό εργαλείο.

Στη βιβλιογραφία, γίνεται σημαντική αναφορά στο ζήτημα της πολυπολιτισμικότητας, όσον αφορά τα ζητήματα της αφομοίωσης των διαφόρων εθνοτικών ομάδων στις αστικές περιοχές και του πολιτισμού τους, στα προβλήματα που δημιουργούνται από τη σύγκρουση μεταξύ των κατοίκων που παρουσιάζουν ένα διαφορετικό πολιτισμικό και θρησκευτικό υπόβαθρο σε σχέση με αυτές τις ομάδες, τις πολιτικές που ακολουθούν ή πρέπει να ακολουθήσουν οι τοπικές διοικήσεις για τη διαχείριση των παραπάνω προβλημάτων ή από την άλλη την επιτυχία κάποιων κοινωνιών να διαχειριστούν αυτήν την πολιτιστική πολυμορφία. Ωστόσο, λιγότερες είναι οι έρευνες που εστιάζονται στην αξιοποίηση της πολυπολιτισμικότητας σε αναπτυξιακές στρατηγικές όπως αυτές του marketing και του branding ενός τόπου.

Σκοπός λοιπόν της παρούσας εργασίας είναι, η μελέτη μίας τέτοιας περίπτωσης, αυτή της Θεσσαλονίκης. Η Θεσσαλονίκη είναι μία πόλη, που από πολλούς έχει χαρακτηριστεί πολυπολιτισμική, λόγω της πλούσιας πολυπολιτισμικής κληρονομιάς του παρελθόντος της. Σήμερα, αν και σε μεγάλο βαθμό ομοιογενής, τουλάχιστον εθνοτικά και θρησκευτικά, η πόλη δεν μπορεί να χαρακτηριστεί πλέον έτσι. Ωστόσο, γίνονται πολλές προσπάθειες από την τοπική αυτοδιοίκηση (ΤΑ), να προωθηθεί η πόλη ως μία ανοικτή, εξωστρεφής και πολυπολιτισμική. Στόχος λοιπόν της εργασίας είναι, να διερευνηθεί αν η Θεσσαλονίκη μπορεί να προωθηθεί ως πολυπολιτισμική πόλη, όχι μόνο λόγω του πολυπολιτισμικού της παρελθόντος αλλά και ενός εν δυνάμει

πολυπολιτισμικού παρόντος και μέλλοντος και αν ναι θα επιδρούσε αυτή η προβολή αναπτυξιακά για την ίδια την πόλη;

Αρχικά, στο πλαίσιο της παρούσας εργασίας πραγματοποιήθηκε μία εκτενής ανασκόπηση της υπάρχουσας βιβλιογραφίας. Σκοπός της έρευνας αυτής ήταν, να εντοπιστούν τα στοιχεία εκείνα που καθιστούν έναν τόπο πολυπολιτισμικό καθώς και οι ενέργειες και δράσεις που βοηθούν έτσι ώστε να προωθηθεί αυτή η πολυπολιτισμικότητα. Επιπλέον, θεωρήθηκε σκόπιμο να μελετηθεί η στρατηγική του place branding, ως βασικό εργαλείο για έναν επικείμενο σχεδιασμό της εικόνας και της ταυτότητας ενός τόπου. Παράλληλα, μελετήθηκαν τρεις περιπτώσεις πόλεων, οι οποίες όχι μόνο προβάλλονται ως πολυπολιτισμικές, αλλά κυρίως η διαχείριση της εικόνας τους φαίνεται να μοιάζει σε σημαντικό βαθμό με την περίπτωση της Θεσσαλονίκης.

Δεύτερον, ερευνήθηκε η υφιστάμενη κατάσταση της μελέτης περίπτωσης. Στο σημείο αυτό, εντοπίστηκαν τα πολυπολιτισμικά χαρακτηριστικά του παρελθόντος και του παρόντος της Θεσσαλονίκης και οι ενέργειες της τοπικής αυτοδιοίκησης και των τοπικών φορέων που σχετίζονται με το συγκεκριμένο ζήτημα. Για την ενίσχυση της έρευνας ωστόσο, κρίθηκε σκόπιμο να πραγματοποιηθεί και μία πρωτογενής έρευνα, βασισμένη σε συνεντεύξεις. Οι συνεντεύξεις αυτές πραγματοποιήθηκαν σε ακαδημαϊκούς της πόλης, οι οποίοι είτε έχουν ερευνήσει το ζήτημα της πολυπολιτισμικότητας, είτε δραστηριοποιούνται γύρω από αυτό. Σκοπός, ήταν να προκύψουν συμπεράσματα για το αν η Θεσσαλονίκη μπορεί να χαρακτηριστεί σήμερα πολυπολιτισμική. Έπειτα από την παραπάνω μελέτη και επεξεργασία των δεδομένων, προέκυψαν τα συμπεράσματα της έρευνας, ενώ παράλληλα παρουσιάζονται κατευθύνσεις για το υπό μελέτη ζήτημα

1. ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΘΕΩΡΗΤΙΚΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ

1.1 Ο πολιτισμός και η συμβολή του στην ανάπτυξη των πόλεων μέσα στο διεθνοποιημένο περιβάλλον

Σε πρώιμο στάδιο, ο πολιτισμός είχε χαρακτήρα εγγενώς γεωγραφικό, καθώς διαμορφώνονταν εντός συγκεκριμένων περιοχών. Ωστόσο, με την σταδιακή ανάπτυξη διάφορων μορφών επικοινωνίας (εμπόριο, ανάπτυξη μέσων μεταφοράς, διαδίκτυο κτλ.), την κατάργηση των συνόρων και την συνεχιζόμενη μετακίνηση των πληθυσμών λόγω μετανάστευσης, οι διάφοροι πολιτισμοί που σχηματίστηκαν, άρχισαν να αναμειγνύονται μεταξύ τους, με ταχείς ρυθμούς σε παγκόσμια κλίμακα. Στο παρελθόν, πόλεις όπως η Βαβυλώνα, η Αθήνα, η Ρώμη, το Λονδίνο, η Μαδρίτη και το Παρίσι, αποτέλεσαν σημαντικά κέντρα πολιτισμού, που άσκησαν μεγάλη επιρροή στην ανάπτυξη του παγκόσμιου πολιτισμού. Σήμερα, άλλα σημαντικά κέντρα πολιτισμού που έχουν αναδειχθεί περισσότερο είναι η Νέα Υόρκη, το Λος Άντζελες, το Παρίσι, το Τόκιο και το Λονδίνο. Καθώς λοιπόν ο κόσμος συνδέεται και αναπτύσσεται, είναι αναπόφευκτο ότι τα υφιστάμενα πολιτιστικά κέντρα μπορεί να αυξήσουν την υπάρχουσα επιρροή τους ή ακόμη και να αμφισβητηθούν και να αντικατασταθούν από νέα.

Σύμφωνα με τον McAdams (2007) , ένας από τους παράγοντες που καθιστούν μια πόλη ως πολιτιστικό κέντρο-πομπό είναι να αποτελεί μέρος όπου οι διαφορετικές κουλτούρες και ιδέες αναμειγνύονται και να ενθαρρύνει την αλληλεπίδραση μεταξύ τους. Μάλιστα, για τον Liu (2014), η πολυεθνικότητα αποτελεί και έναν παράγοντα ελκυστικότητας της πόλης. Ωστόσο, η δύναμη αυτών των κέντρων, εξαρτάται σε σημαντικό βαθμό από την αξιοποίηση των πολιτιστικών τους αγαθών. Κατά τους Comunian και Mould (2014), λαμβάνοντας υπόψη ότι στην οικονομία περιλαμβάνονται και τα πολιτιστικά αγαθά, τότε και αυτά μπορούν, στα πλαίσια της παγκοσμιοποίησης και του ανταγωνισμού των πόλεων, να επηρεάσουν την παγκόσμια οικονομία. Έτσι, υιοθετήθηκε σε πολλές πόλεις η πρακτική να «αξιοποιούν» τον πολιτισμό, για να δημιουργήσουν ή να ανανεώσουν την εικόνα ή αλλιώς το «brand» τους, με σκοπό να γίνουν περισσότερο ελκυστικές σε επιθυμητές ομάδες στόχους (τουρίστες, νέους κατοίκους, επενδυτές), οι οποίες με της σειρά τους συμβάλλουν στην ανάπτυξη. Έτσι, ιδιαίτερα τις τελευταίες δεκαετίες, όλο και περισσότερες πόλεις, ακόμη και εκείνες που αδιαφορούσαν για τις τέχνες και τον πολιτισμό, πλέον αναπτύσσουν ένα σημαντικό ενδιαφέρον. Όπως αναφέρουν χαρακτηριστικά οι Evans και Shaw (2006: 1):

«Sprinkle a little cultural fairy dust on a run-down area and its chances of revival will multiply».

Η διαχείριση του πολιτισμού, μπορεί να πραγματοποιηθεί με πολλούς τρόπους. Ένας από αυτούς είναι η αξιοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς και της παράδοσης. Ωστόσο, αυτό γίνεται περισσότερο σύνθετο όταν πλέον οι δυτικές κοινωνίες γίνονται πιο ετερογενείς πολιτιστικά. Έτσι, οι Graham και Howard (2008), εύστοχα διερωτώνται, ως προς το πώς αυτή η ετερογένεια, θα πρέπει να αντανακλάται στην επιλογή της κληρονομιάς, στην ερμηνεία και διαχείριση της. Πολλοί ερευνητές, εκφράζουν τις επιφυλάξεις τους, καθώς παρατηρούν ότι πολλές φορές, η κληρονομιά διαμορφώνεται και διαχειρίζεται από τις εκάστοτε εξουσίες, με τρόπο ώστε να εξυπηρετούν συγκεκριμένους πολιτικούς σκοπούς. Αρχικά, ο Halbwachs (1992, όπως παραπέμπεται στο Peckham, 2003: 7) υποστηρίζει ότι *«η κληρονομιά είναι ένα κοινωνικό κατασκεύασμα που διαμορφώνεται από τις πολιτικές, οικονομικές και κοινωνικές ανησυχίες του παρόντος»*. Επομένως μετασχηματίζεται μέσα στο χρόνο και στο χώρο. Παρόμοια, ο Harvey (2001: 14) αναφέρει ότι *«η κληρονομιά είναι μία διαδικασία που αλλάζει διαχρονικά, ανάλογα με το σύγχρονο κοινωνικό πλαίσιο, τον μετασχηματισμό των σχέσεων εξουσίας και των αναδυόμενων εθνικών ταυτοτήτων»*. Κατά τους Ashworth και Larkham (1994), η κληρονομιά, έχει μία αποδεδειγμένη ιστορική επιτυχία στη διαμόρφωση και την ενίσχυση της ταυτότητας ενός λαού για την υποστήριξη συγκεκριμένων κρατικών οντοτήτων.

Έτσι, σύμφωνα με τον Graham (2002) η κληρονομιά ασχολείται κυρίως με τους τρόπους όπου πολύ επιλεκτικά υλικά αντικείμενα, μυθολογίες, μνήμες και παραδόσεις γίνονται πόροι την τρέχουσα περίοδο. Οι Graham και Howard (2008), αναφέρουν ότι σε μεγάλο βαθμό η πολιτιστική κληρονομιά έχει ελάχιστη πραγματική αξία. Αντίθετα, η αξία τοποθετείται πάνω στα αντικείμενα ή τις δραστηριότητες των ανθρώπων, ερμηνεύοντάς τα ανάλογα με την οπτική γωνία του εκάστοτε παρατηρητή, η οποία σχετίζεται με την εθνικότητα, τη θρησκεία, την κοινωνική τάξη, το φύλο και την προσωπική του ιστορία. Για τον λόγο αυτό παρατηρείται μία «κατασκευασμένη» (constructionist) προοπτική της πολιτιστικής κληρονομιάς, η οποία, σύμφωνα με τους ίδιους κυριαρχεί την τρέχουσα περίοδο.

1.2 Εικόνα και ταυτότητα ενός τόπου ως παράγοντες για την ανταγωνιστικότητά του

Όπως ήδη αναφέρθηκε, τα τελευταία χρόνια, οι πόλεις άρχισαν να αναζητούν νέους τρόπους να προβληθούν, με σκοπό να αποτελέσουν έναν ελκυστικό και ανταγωνιστικό τόπο για δυνητικές αγορές στόχους. Στο πλαίσιο αυτό, η σύγχρονη πόλη καλείται να ανανεώσει την εικόνα της. Έρευνες για τη σημασία της εικόνας ενός τόπου, είχαν ξεκινήσει ήδη από τη δεκαετία του 70' (βλέπε, Hunt, 1975, Crompton, 1979). Σύμφωνα με τον Lynch (1960: 6), *«η εικόνα ενός περιβάλλοντος-τόπου είναι το αποτέλεσμα της αμφίδρομης διαδικασίας μεταξύ του παρατηρητή και του περιβάλλοντός του»*. Παρόμοια, ο Crompton (1979: 18) την ορίζει ως *«το σύνολο των πεποιθήσεων, ιδεών, και εντυπώσεων που έχει ένα άτομο για έναν προορισμό»*. Είναι στην ουσία, η διανοητική εικόνα που έχουν σχηματίσει οι άνθρωποι για έναν τόπο, για τον λόγο αυτό, η εικόνα ενός τόπου μπορεί να ποικίλλει σημαντικά μεταξύ των διαφόρων παρατηρητών.

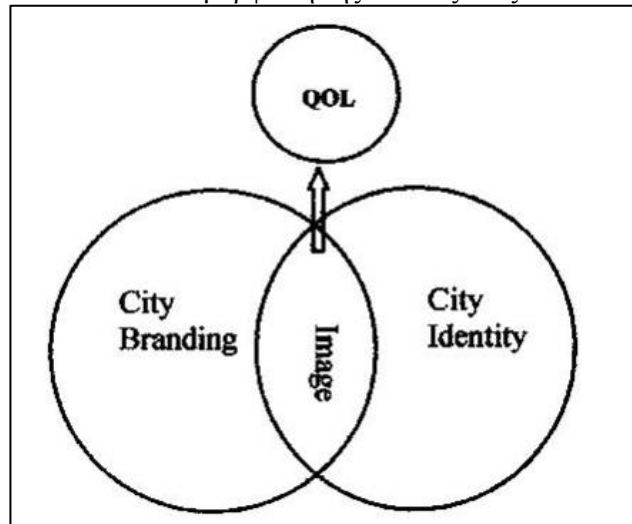
Από τη βιβλιογραφία μπορεί να προκύψει μία ευρύτερη διάκριση των παρατηρητών ενός τόπου: τους κατοίκους και τους τουρίστες. Η πρώτη ομάδα αναφέρεται στην εικόνα που αντιλαμβάνεται ο κάτοικος για τον τόπο του και η δεύτερη, στην εικόνα που αντιλαμβάνεται ο τουρίστας για έναν προορισμό. Τα τελευταία χρόνια, έχει δοθεί μεγαλύτερη προσοχή στην δεύτερη προσέγγιση, καθώς οι τουρίστες αποτελούν βασική πηγή εσόδων για τις περιοχές. Ωστόσο, κατά τους Stylidis et.al. (2014), αυτό θεωρείται παράδοξο, καθώς η ανάπτυξη του τουρισμού αποτελεί μία συνειδητή προσπάθεια των τοπικών φορέων να βελτιώσουν ή να αλλάξουν την εικόνα του τόπου και για τους ντόπιους αλλά και για τους τουρίστες. Επομένως οι φορείς οφείλουν, πρωτίστως, να λαμβάνουν υπόψη την εικόνα που έχει ο ντόπιος πληθυσμός για τον τόπο του και να διαμορφώσουν ένα περιβάλλον που θα συμφωνεί με την εικόνα που έχει το μεγαλύτερο ποσοστό αυτών και δευτερευόντως την εικόνα που έχει ο τουρίστας για αυτόν. Μάλιστα σε έρευνα τους (Stylidis et.al., 2014), προκύπτει ότι οι κάτοικοι, για να προβάλλουν και να στηρίξουν την εικόνα και την τουριστική δραστηριότητα του τόπου τους, επιθυμούν να έχουν άμεσο οικονομικό και κοινωνικό όφελος.

Πέρα από την εικόνα ενός τόπου, σημαντικό χαρακτηριστικό είναι και η ταυτότητά του. Σύμφωνα με τον Lynch (1960), η ταυτότητα είναι μία από τις συνιστώσες που διαμορφώνουν-αποτελούν την εικόνα ενός τόπου. Είναι ο βαθμός στον

οποίο ένα άτομο μπορεί να αναγνωρίσει ή να ανακαλέσει στη μνήμη του έναν τόπο και να μπορεί να τον ξεχωρίσει από άλλους. Στην ουσία η ταυτότητα ενός τόπου τον καθιστά μοναδικό. Κάθε πόλη λοιπόν έχει μια μοναδική ταυτότητα, η οποία αποτελείται από τις εικόνες και τις αναμνήσεις που είναι είτε θετικές, είτε αρνητικές.

Ωστόσο, οι Riza et.al. (2012) πρόσφατα, παρατηρούν ότι, η εικόνα ενός τόπου διαμορφώνεται όχι μόνο από την ταυτότητα του αλλά και από τις στρατηγικές «branding» (*City Branding*) που εφαρμόζονται σε αυτόν (βλέπε Εικόνα 1). Οι Kotler et al. (1999), υποστήριζαν ότι οι πόλεις είναι προϊόντα των οποίων οι ταυτότητες και αξίες πρέπει να σχεδιάζονται και να διατίθενται στην αγορά ως προϊόντα, με σκοπό να γίνουν πιο ελκυστικές και ανταγωνιστικές. Έτσι, οι πόλεις οφείλουν να αναπτύσσουν εκείνες τις στρατηγικές, ώστε να μπορέσουν να «πουλήσουν» και να «διαφημίσουν» τον εαυτό τους μέσα στην παγκόσμια αγορά (Riza et.al., 2012). Μια από τις πολιτικές αυτές έχει να κάνει με την «προώθηση της εικόνας της πόλης».

Εικόνα 1: Η διαμόρφωση της εικόνας ενός τόπου

Πηγή: Riza et.al, 2012

Η προώθηση της εικόνας της πόλης ή αλλιώς «*City Branding*» αποτελεί συστατικό μέρος και σημείο εκκίνησης της διαδικασίας του «*Μάρκετινγκ Τόπου*» και σκοπός του είναι να συμβάλει στην προβολή της πόλης ή ενός τόπου (Kavaratzis and Ashworth, 2005). Στην περίπτωση που η εικόνα ενός τόπου είναι καλή, κατά την κοινή γνώμη, τον καθιστά ταυτόχρονα και τόπο προσέλκυσης για τους μελλοντικούς

«καταναλωτές» (νέους κατοίκους, επισκέπτες, επιχειρήσεις, κ.λπ.). Κατά τον Ashworth (2009: 9), ένας από τους βασικούς στόχους του City Branding είναι να ανακαλύψει ή να δημιουργήσει τη μοναδικότητα ενός τόπου, η οποία θα τον διαφοροποιήσει από τους άλλους. Οι Riza et.al. (2012) προσθέτουν ότι το City Branding πρέπει να λαμβάνει υπόψη και την αυθεντικότητα του τόπου. Οι Zhang και Zhao (2009: 248) από την άλλη αναφέρουν ότι το City Branding πρέπει να ασχολείται και με το *«πώς ο πολιτισμός και η ιστορία, η οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη, οι υποδομές και η αρχιτεκτονική, το τοπίο και το περιβάλλον, μπορούν να συνδυαστούν και να παράγουν μία εμπορεύσιμη ταυτότητα που είναι αποδεκτή από όλους τους ανθρώπους»*. Τέλος, οι τομείς που επηρεάζονται από την εφαρμογή μίας στρατηγικής City Branding, είναι: της εικόνας και της ταυτότητας, της κοινωνίας και της πολιτικής, της οικονομίας (Αναστασιάδης και Φλιατάρη, 2015) και της ποιότητας ζωής ενός τόπου (Riza et.al., 2012, Γοσποδίνη και Μπεριάτος, 2006).

1.3 Το ζήτημα της πολυπολιτισμικότητας

Στη περίπτωση της πολιτισμικής κληρονομιάς ενός πολυπολιτισμικού τόπου, το ζήτημα της διαχείρισης της είναι πολύ πιο σύνθετο. Αυτό συμβαίνει γιατί, τα παραδείγματα των πολυπολιτισμικών κοινωνιών, σήμερα είναι πολλά και όπως χαρακτηριστικά αναφέρουν οι Fincher et.al. (2014), σε πολλές περιπτώσεις, η πολυπολιτισμικότητα αποτελεί ένα θέμα έντονων αντιπαραθέσεων. Τι είναι όμως η πολυπολιτισμικότητα;

Η πολυπολιτισμικότητα είναι κυρίως αποτέλεσμα της μεγάλης κλίμακας μετανάστευσης κατά το δεύτερο μισό του 20^{ου} αιώνα και της επιτάχυνσης των διακρατικών μετακινήσεων στο τελευταίο μέρος του 20^{ου} και τις αρχές του 21^{ου} αιώνα (Harrison, 2010). Κατά τον Ang, (2005), ο όρος «πολυπολιτισμικότητα» τέθηκε σε λαϊκή χρήση κυρίως τη δεκαετία του 1970. Στόχος του όρου ήταν να περιγράψει την ανάπτυξη μιας σειράς κυβερνητικών πολιτικών, στις δυτικές βιομηχανικές χώρες, για τη διαχείριση του μεγάλου αριθμού διαφορετικών εθνοτικών ομάδων εντός ενός και μόνο έθνους. Οι πολιτικές αυτές ξεκίνησαν αρχικά στον Καναδά (1971) και την Αυστραλία (1973), ενώ συνεχίστηκαν και σε πολλές δυτικές χώρες όπως το Ηνωμένο Βασίλειο, τις ΗΠΑ και τη Νέα Ζηλανδία. Σκοπός των πολιτικών αυτών, ήταν να γίνει μία προσπάθεια αφομοίωσης των διαφορετικών εθνοτικών και φυλετικών ομάδων σε ένα ενιαίο, μονο-πολιτιστικό έθνος-κράτος (Harrison, 2010). Ωστόσο, ακόμη και στις χώρες όπου έχει υιοθετηθεί ως επίσημη κυβερνητική πολιτική η πολυπολιτισμικότητα,

εξακολουθεί να ασκείται μια σημαντική κριτική. Παράλληλα, στο πλαίσιο των συνεχών τρομοκρατικών δραστηριοτήτων, πολλές δυτικές χώρες άρχισαν να επαναπροσδιορίζουν τη στάση τους σχετικά με την εθνική και πολιτιστική ποικιλομορφία, μέσω του περιορισμού και της ανάσχεση της μετανάστευσης. Από τα παραπάνω, προκύπτει ότι η πολυπολιτισμικότητα τίθεται συχνά υπό αμφισβήτηση.

Όσον αφορά τις χρήσεις της «πολυπολιτισμικότητας» στον δημόσιο λόγο, η Inglis (1996) καταγράφει:

1. τη δημογραφική-περιγραφική χρήση, όπου όρος χρησιμοποιείται για να αναφερθεί στην ύπαρξη εθνικά ή φυλετικά διαφορετικών τμημάτων του πληθυσμού μιας κοινωνίας
2. την προγραμματική-πολιτική χρήση, όπου συναντάται σε συγκεκριμένους τύπους προγραμμάτων και πρωτοβουλιών πολιτικής
3. την ιδεολογική-κανονιστική χρήση, όπου συναντάται σε κοινωνιολογικές θεωρίες.

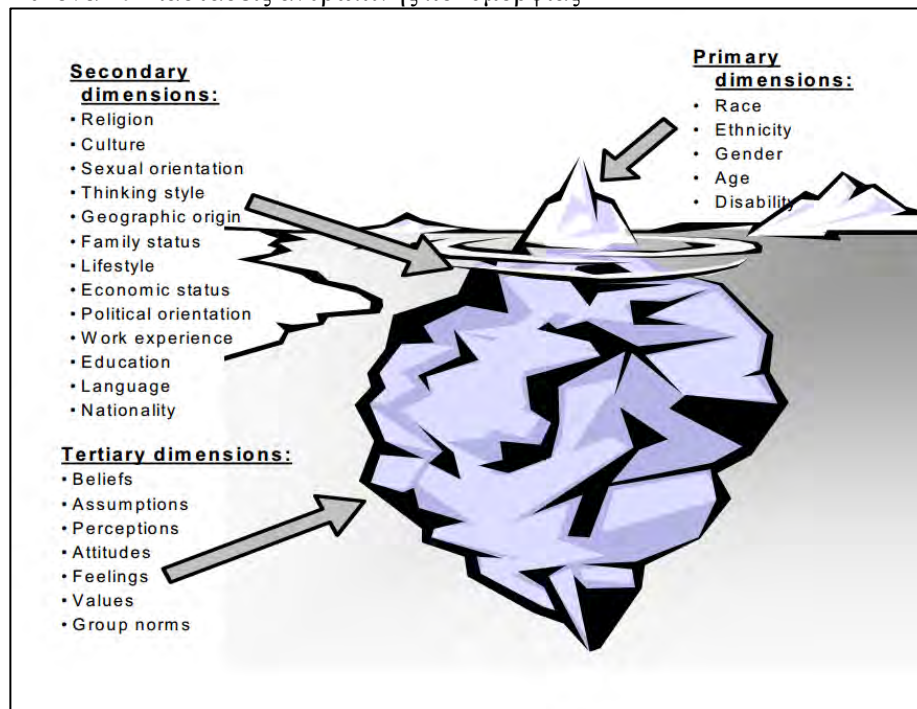
Σύμφωνα με τον Αγγελόπουλο (2013), στην Ελλάδα, ο όρος χρησιμοποιήθηκε σε δύο εκδοχές: στην εθνική και πολιτική αφήγηση. Στην πρώτη εκδοχή, τονίζεται το εκσυγχρονιστικό-αναπτυξιακό όφελος που θα έχει η ελληνική κοινωνία από την υιοθέτηση της πολυπολιτισμικότητας, καθώς η παρουσία πολιτισμικά διακριτών πληθυσμιακών ομάδων θεωρείται ότι ήταν ένας λόγος για ευκολότερη ένταξη της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) και μία γέφυρα συνεργασίας μεταξύ γειτονικών κρατών. Από την άλλη, στην δεύτερη εκδοχή, η πολυπολιτισμικότητα χρησιμοποιήθηκε από τα αριστερά κόμματα της χώρας, με σκοπό να επιδιώξουν την ένταξη των μειονοτικών ομάδων στην κοινωνία, επιχειρώντας με αυτόν τον τρόπο την ανατροπή του εθνικιστικού λόγου και της εθνοκεντρικής συγκρότησης (Βασιλάκη, 2007: 112).

Όπως αναφέρθηκε, με βάση την περιγραφική χρήση της πολυπολιτισμικότητας, αυτή αναφέρεται στην ύπαρξη εθνικά διαφορετικών τμημάτων του πληθυσμού μιας κοινωνίας (ethnic diversity). Κατά τον Harrison (2010) πολυπολιτισμικές ή πλουραλιστικές κοινωνίες ορίζονται οι κοινωνίες που περιέχουν πολυεθνικές κοινωνικές ομάδες ανθρώπων, ενώ με τον όρο «εθνικότητα», γίνεται αναφορά στις ανθρώπινες ομάδες με βάση την πίστη σε μια κοινή γεωγραφική καταγωγή. Οι Sillitoe και White (1992) ορίζουν την εθνοτική ομάδα ως μια κοινωνικά ξεχωριστή ομάδα ανθρώπων που μοιράζονται κοινή ιστορία και πολιτισμό και συχνά τη γλώσσα και τη

θηρσκεία. Ο Poole (1997: 131–132) προσθέτει, την κοινή αντίληψη της ιστορικής και πολιτιστικής προέλευσης που διακρίνει μία κοινωνική ομάδα. Επιπλέον, αναφορικά για την θρησκευτική πολυμορφία, κατά τους Fincher et.al. (2014), αν και αυτή δεν είναι απολύτως ισοδύναμη με την εθνοτική πολυμορφία, ωστόσο είναι στενά συνδεδεμένες, καθώς οι θρησκευτικές πεποιθήσεις είναι συχνά συνδεδεμένες με τις επικρατούσες νόρμες της εθνικής ταυτότητας, ακόμα και σε κοινωνίες όπου δεν υπάρχει τυπικός διαχωρισμός εκκλησίας - κράτους.

Παρόλαυτά, σήμερα ο όρος της πολυπολιτισμικότητας διευρύνθηκε, σε βαθμό που πλέον να μη χρησιμοποιείται για να προσδιορίσει μόνο τα παραπάνω. Σύμφωνα με τους Ashworth et.al. (2007), η πολυπολιτισμικότητα ενός τόπου δεν καθορίζεται μόνο από την εθνοτική καταγωγή των ατόμων αλλά και από την οικονομική τάξη και το φύλο – σεξουαλικότητα αυτών. Επίσης, μία πολύ λεπτομερής διάκριση της πολυμορφίας των ανθρώπων γίνεται και από τους Rijamampianina και Carmichael (2005) (βλέπε Εικόνα 2). Τέλος, η Ανδριάκαινα (2006) προσθέτει ότι η πολυπολιτισμικότητα είναι μια δομική σταθερά των σύγχρονων κοινωνιών, η οποία συνδέεται με την κοινωνική διαφοροποίηση και τον πλουραλισμό των αξιών και αφορά την συνύπαρξη πολλών και ανακόλουθων τρόπων ζωής, σκέψης και δράσης.

Εικόνα 2: Διαστάσεις ανθρώπινης πολυμορφίας

Πηγή: Rijamampianina and Carmichael, 2005

Τέλος, επειδή ο όρος της πολυπολιτισμικότητας είναι ένας σχετικά πολιτικά φορτισμένος όρος, θεωρείται ότι θα πρέπει να αποσαφηνίζεται όταν χρησιμοποιείται. Στο πλαίσιο της συζήτησης στη βιβλιογραφία, έχουν βρεθεί εναλλακτικοί όροι που χρησιμοποιούνται ως συνώνυμοι της πολυπολιτισμικότητας οι οποίοι, σε κάθε περίπτωση θεωρούνται περισσότερο δόκιμοι σε σχέση με αυτήν. Τέτοιοι όροι είναι ο κοσμοπολιτισμός, η διαπολιτισμικότητα και η πολυμορφία.

1.4 Τρόποι διαχείρισης του πολυπολιτισμού και οφέλη

Σύμφωνα με την Josefóná (2014), μία πολυπολιτισμική κοινωνία οφείλει να ικανοποιεί διάφορους πολιτισμούς, έθνη, γλώσσες και θρησκείες. Κατά την ίδια, οι μετανάστες είναι άτομα που εγκαταλείπουν τη χώρα τους, με στόχο να ζήσουν μόνιμα κάπου αλλού, για αυτό και επιλέγουν πολλές φορές τη χώρα που ικανοποιεί τις συνήθειες και τον πολιτισμό τους. Επομένως κάθε κοινωνία πρέπει να ικανοποιεί τις πολιτισμικές τους ανάγκες. Επιπλέον, κατά την UNESCO (2002), όσο μία κοινωνία σέβεται και εκτιμά την ανθρώπινη ποικιλομορφία τόσο διατηρείται και η ειρήνη μεταξύ των λαών. Αυτό ίσως να θεωρείται το βασικότερο πλεονέκτημα μίας καλά δομημένης πολυπολιτισμικής κοινωνίας. Επομένως κρίνεται σκόπιμο να αναφερθούν κάποιοι από τους τρόπους διαχείρισης του πολυπολιτισμού.

Όσον αφορά τη διαχείριση της κληρονομιάς του παρελθόντος, αρχικά, έχει διαπιστωθεί από έρευνα των Fourie και Santana-Gallego (2013) ότι με την αξιοποίηση της κληρονομιάς των πολυπολιτισμικών ομάδων του παρελθόντος υπάρχουν μεγαλύτερες πιθανότητες να αυξηθεί ο τουρισμός σε αυτόν. Σύμφωνα με έρευνα, περιοχές που κατοικούνται ή κατοικούνταν για ένα χρονικό διάστημα από άτομα διαφορετικής εθνικότητας, αποτελούν σήμερα προορισμούς πρώτους στην επιλογή των τουριστών. Ο Liu (2014) ωστόσο αναφέρει ότι, η διαχείριση αυτής κληρονομιάς, οφείλει να είναι ιδιαίτερα προσεκτική, ώστε να μην προσβάλλεται και θίγεται ούτε η εκάστοτε μειονοτική ομάδα, ούτε η τοπική κοινότητα, αλλά ούτε και ο τουρίστας που επισκέπτεται τον τόπο. Παράλληλα πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή σε ζητήματα που αφορούν την επιλεκτική αντιπροσώπευση, την εμπορία, ή ακόμα και την εκμετάλλευση των συγκεκριμένων μειονοτικών ομάδων.

Όσον αφορά τη διαχείριση του σύγχρονου πολυπολιτισμού ενός τόπου, στη βιβλιογραφία γίνεται σημαντική αναφορά στην αλληλεπίδραση που πρέπει να έχουν οι διαφορετικές πολιτισμικές ομάδες με την κοινότητα. Από τη μία οι Ang (2005) και

Sandell (1998: 401), τονίζουν τη συνεργασία των φορέων πολιτισμού με τις διαφορετικές κοινότητες και να επιδιώκουν τη συμμετοχή τους. Από τη μία ως εργαζόμενοι, καθώς έρευνα του Kulkarni (2012) δείχνει τη σημασία της παρουσίας της πολυμορφίας μέσα σε ένα εργασιακό περιβάλλον. Οι οργανισμοί που είναι σε θέση να προσελκύσουν και να διατηρήσουν μειονοτικά μέλη, έχουν μεγαλύτερες πιθανότητες να αποκτήσουν ανταγωνιστικό πλεονέκτημα σε σύγκριση με άλλες (Barbara and Politechnika, 2010). Επομένως με την απασχόλησή τους σε έναν πολιτιστικό φορέα, όχι μόνο επιδιώκεται έμπρακτα η προβολή και προώθηση της πολυπολιτισμικής κουλτούρας αλλά βελτιώνεται και η αποτελεσματικότητα του ίδιου του φορέα. Το ίδιο διαπιστώνεται και σε έρευνα των Lauring και Selmer (2013) για την πολυπολιτισμικότητα στα πανεπιστήμια. Τα πανεπιστήμια, ως πολυπολιτισμικοί ή εν δυνάμει πολυπολιτισμικοί οργανισμοί (με διεθνές προσωπικό και ξένους φοιτητές), μπορούν να προσφέρουν μία εποικοδομητική και σημαντική βελτίωση της γνώσης. Γενικότερα λοιπόν, η παρουσία μειονοτικών ομάδων σε σημαντικούς φορείς ενός τόπου, όχι μόνο κάνει τους πολίτες πιο ανεκτικούς απέναντι σε αυτές τις ομάδες, αλλά βελτιώνει την αποδοτικότητά και την εξωστρέφεια των φορέων, ενισχύει την προβολή νέων διαφορετικών πολιτιστικών προτύπων και προσδίδει έναν ουσιαστικό πολυπολιτισμικό χαρακτήρα στην ίδια την πόλη.

Από την άλλη, οι αλλοεθνείς ως παραγωγοί πολιτισμού, ή και ως κοινό στα πολιτιστικά δρώμενα, τους θέτει, στα μάτια των ντόπιων «πολιτιστικά εκλεπτυσμένους» και (πιθανώς) περισσότερο κοινωνικά αποδεκτούς. Στην επίτευξη ανοχής και κατανόησης τους από την κοινωνία αναφέρονται οι Fincher et.al. (2014: 43), δηλώνοντας τη σημασία των πολιτικών της «συνάντησης». Συνήθως, αυτή η μορφή της πρακτική του σχεδιασμού περιλαμβάνει τη δημιουργία ευκαιριών για αλληλεπίδραση μεταξύ των εθνοτικών κοινοτήτων, ελπίζοντας ότι η επαφή αυτή θα μειώσει την προκατάληψη και την κοινωνική σύγκρουση. Τέτοιες προσπάθειες σχεδιασμού επιδιώκουν τη συμμετοχή σε κοινές δραστηριότητες όπου θα μπορούσαν να προωθηθούν οι διαφορετικές ταυτότητες και παραδόσεις. Στο πλαίσιο αυτής της πολιτικής τα ειδικά γεγονότα χρησιμοποιούνται πολύ συχνά ως μέσο για την προώθηση της πολυπολιτισμικότητας. Μάλιστα, σε έρευνα των Dunn et.al. (2001) για την Αυστραλία, διαπιστώθηκε ότι οι πιο συχνά αναφερόμενες δράσεις προώθησης της πολυπολιτισμικότητας ήταν, η πραγματοποίηση πολιτιστικών γεγονότων, εκθέσεων τροφίμων και πολυπολιτισμικών γιορτών.

Ωστόσο, στη βιβλιογραφία υπάρχουν διαφορούμενες απόψεις σχετικά με αυτό το ζήτημα. Αρχικά, τέτοια γεγονότα μπορούν να ενισχύσουν την υπερηφάνεια, τις τοπικές αξίες και παραδόσεις μίας κοινότητας, την αλληλεγγύη, τη συλλογικότητα, τη συμμετοχή και τη διαβούλευση μεταξύ των ατόμων της κοινότητας (Hall, 1992). Επιπλέον, η αίσθηση ότι ένα γεγονός αποτελεί μία δημόσια και ελεύθερα προσβάσιμη κοινωνική συγκέντρωση, δημιουργεί ευχάριστα συναισθήματα ακόμη και στους κατοίκους ενός τόπου. Μάλιστα η Bitsani (2014) τονίζει ότι είναι πολύ πιο σημαντικό οι εκδηλώσεις αυτές να μη διοργανώνονται από μία μόνο κοινότητα αλλά από το σύνολο αυτών, ώστε να αποτελέσουν πιο εύκολα μέρος της κοινότητας υποδοχής. Στόχος των κοινοτήτων είναι να συνειδητοποιήσουν ότι ο πολιτισμός τους είναι συμπληρωματικός με αυτόν της κοινότητας υποδοχής.

Αντίθετα, με τη διοργάνωση τέτοιων γεγονότων μπορεί να έρθουν στην επιφάνεια σημαντικά κοινωνικά ζητήματα της τοπικής κοινωνίας. Σε πολλές περιπτώσεις, μπορεί να προκύψουν ζητήματα που αφορούν την έλλειψη εκπροσώπησης μειονοτικών ομάδων, αντιδράσεις από τους κατοίκους για ορισμένες ομάδες (πχ. η περίπτωση των gay pride εκδηλώσεων) και τελικά η προκατάληψη της κοινωνίας, η εσωστρέφεια του τόπου και η επιρροή αυτών των παραγόντων στην εικόνα του. Επιπλέον, οι επικριτές της θεωρίας σχετικά με τον ρόλο των ειδικών γεγονότων στην προώθηση της πολυπολιτισμικότητας θεωρούν ότι, σε πολλές περιπτώσεις, τα γεγονότα αυτά λειτουργούν περισσότερο ως θέαμα παρά ως παράγοντας ριζοσπαστικών αλλαγών σε έναν τόπο (όσον αφορά την αποδοχή και ενσωμάτωσή των ομάδων) (Fincher et.al., 2014). Σε άλλες περιπτώσεις, σύμφωνα με τους Dunn et.al. (2001), οι εκδηλώσεις αυτές μπορεί να τείνουν προς την υπεραπλουστευμένη παρουσίαση των πολιτισμών των εθνοτικών μειονοτήτων. Τέλος οι Permezel και Duffy (2007) θεωρούν ότι τα γεγονότα αυτά πρέπει να σχεδιάζονται κυρίως από τις ομάδες αυτές και να ενθαρρύνονται από την τοπική αυτοδιοίκηση.

2. ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΕΜΠΕΙΡΙΑΣ

2.1 Η περίπτωση της Βρότσλαβ της Πολωνίας

Το Βρότσλαβ είναι η τέταρτη πιο πυκνοκατοικημένη πόλη της Πολωνίας, σε απόσταση 60 χλμ από τα σύνορα της Τσεχίας και 130 χλμ από τα της Γερμανίας και με πληθυσμό 650.000 περίπου κατοίκους. Ανήκει στην περιφέρεια της Σιλεσίας, η οποία βρίσκεται ανάμεσα στη Βοημία, τη Γερμανία και την Πολωνία. Σύμφωνα με τον Thum (2005), η πόλη έχει μία γεωγραφικά πλεονεκτική θέση, καθώς διαθέτει πολύ καλή σύνδεση με τρένο, αεροπλάνο και οδικούς άξονες όχι μόνο με άλλες πόλεις της Πολωνίας, αλλά και με μεγάλες ευρωπαϊκές πρωτεύουσες, από ότι η Βαρσοβία και η Κρακοβία. Επιπλέον, έχει μία ισχυρή βιομηχανική βάση, ειδικευμένο εργατικό δυναμικό, κολλέγια και πανεπιστήμια, έντονη πολιτιστική ζωή, και ένα σημαντικό ιστορικό κέντρο.

Στο παρελθόν το Βρότσλαβ είχε δεχθεί διάφορες πολιτιστικές επιρροές, καθώς ανήκε σε μια σειρά από διαφορετικά κράτη. Αρχικά, κατά τον Μεσαίωνα, ήταν μέρος της Πολωνίας και της Βοημίας, τον 16^ο αιώνα της Αυτοκρατορίας των Αψβούργων, τον 18^ο αιώνα της Πρωσίας (Thum, 2005) και στα τέλη του 19^{ου} της Γερμανίας. Την τελευταία περίοδο η πόλη αναπτύχθηκε γρήγορα και έγινε ένα ισχυρό πνευματικό και πολυπολιτισμικό κέντρο, με Γερμανικό, Τσέχικο και Πολωνικό πληθυσμό. Ο γερμανικός πληθυσμός, που πλειοψηφούσε, ήταν κυρίως προτεστάντες, ενώ υπήρχε μία μειοψηφία ρωμαιοκαθολικών. Η πολωνική κοινότητα ήταν σχετικά μικρή, ενώ παράλληλα υπήρχε η μεγαλύτερη εβραϊκή κοινότητα της Σιλεσίας (Lagzi, 2013).

Ωστόσο, κατά τη διάρκεια του Β' ΠΠ, η εθνοτική δομή του Βρότσλαβ άλλαξε σημαντικά, καθώς Πολωνοί, Τσέχοι και Εβραίοι εκδιώχθηκαν. Μάλιστα, με το Ολοκαύτωμα η εβραϊκή κοινότητα καταστράφηκε. Το 1945, η πόλη σε μεγάλο βαθμό καταστράφηκε. Στο τέλος του Πολέμου, ύστερα από το μοίρασμα των εδαφών από τις νικήτριες δυνάμεις, το Βρότσλαβ έγινε μία πολωνική πόλη. Αυτή η απόφαση ήταν μία μεγάλη έκπληξη για τους πολωνούς, καθώς δεν αντιμετωπιζόταν, μέχρι τότε, ως μία πολωνική πόλη. Έτσι, το Βρότσλαβ έγινε εθνοτικά πολωνικό. Ο γερμανικός πληθυσμός εκδιώχθηκε και από το 1949, μόνο το 1% του πληθυσμού ήταν το προπολεμικό (Lagzi, 2013). Το υπόλοιπο αποτελούνταν από άτομα που ήρθαν από την Κεντρική Πολωνία (ως επί το πλείστον) και παλιννοστούντες από τη Λιβι.

Εικόνα 4: Πανοραμική άποψη του Βρότσλαβ

Πηγή: <http://cdn.tourisontheedge.com/wp-content/uploads/2016/02/wroclaw-poland.jpg>

Εικόνα 3: Η κεντρική πλατεία του Βρότσλαβ

Πηγή: <https://images.trvlmedia.com/media/content/shared/images/travelguides/destination/3820/Wroclaw-119248.jpg>

Μετά το 1945, η πόλη περνά μία περίοδο που ο Lagzi (2013: 199) την χαρακτηρίζει ως «*Polonization*», όπου γίνεται μία προσπάθεια διαγραφής του γερμανικού παρελθόντος, η οποία υποστηρίχθηκε από τους κατοίκους. Σήμερα το Βρότσλαβ είναι μία πολωνική πόλη, όπου το 99% των πολιτών ανήκουν στην Καθολική Εκκλησία και η εθνοτική σύνθεση του πληθυσμού είναι αρκετά ομοιογενής (Thum, 2005). Ο παλιός πολυπολιτισμικός της χαρακτήρας διακρίνεται μόνο από την ιστορική κληρονομιά που έχει διασωθεί.

Ωστόσο, από το 90', έγιναν προσπάθειες, έτσι ώστε η πόλη να αποκαταστήσει την ταυτότητα της. Βασικό στοιχείο της στρατηγικής που ακολούθησε η ΤΑ είναι, η εγκαθίδρυσή μιας πολυπολιτισμικής ευρωπαϊκής πόλης (Thum, 2005), την οποία προώθησε κατά την υποψηφιότητά της στο θεσμό της ΠΠΕ, κερδίζοντας τελικά τη συμμετοχή της για το 2016 (Latusek and Ratajczak, 2014). Η εικόνα αυτή βασίστηκε σε δύο άξονες: στην προβολή του πολυπολιτισμικού της παρελθόν και στην προώθηση ενός νέου πολυπολιτισμικού παρόντος. Αξιοποιώντας την ιστορία της, προσπάθησε να κατασκευαστεί η εικόνα μιας ζωντανής, ανοικτής και φιλικής πόλης με σκοπό να προσελκύσει τουρίστες και νέο πληθυσμό. Οι ενέργειες της ΤΑ, σύμφωνα με τον Lagzi (2013) και τους Latusek και Ratajczak (2014), ήταν οι εξής:

- ✓ η προώθηση δημοσιευμάτων για την ιστορία της πόλης,
- ✓ η σύσταση ΜΚΟ, οι οποίες προωθούν την πολυπολιτισμική κληρονομιά της πόλης (κυρίως στις νεότερες γενιές),
- ✓ η διατήρηση της γερμανικής κληρονομιάς (πχ. γερμανικά νεκροταφεία)
- ✓ η προσέλκυση νέων για σπουδές
- ✓ η φιλοξενία εκδηλώσεων διεθνούς σημασίας

Επιπλέον, σε επίσημους φορείς της πόλης (Tourist Information Center in Wrocław, 2015, Wrocław - Official Website, 2015) συναντώνται οι παρακάτω χαρακτηρισμοί για το Βρότσλαβ:

- «The Meeting Place»
- «Nations, religions, and cultures mixed together so well, that today it is hard to tell what is done by who»
- «Wrocław is a city of tolerance and many religions»
- «...Polish hospitality and openness»

2.2 Η περίπτωση του Σεράγεβο της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης

Το Σεράγεβο είναι η πρωτεύουσα της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης, στη βαλκανική χερσόνησο με πληθυσμό 321.000 κατοίκους, σύμφωνα με την απογραφή του 2011. Η πόλη είναι γνωστή και ως «η Ιερουσαλήμ της Ευρώπης», καθώς σε αυτήν εγκαταστάθηκαν ολοκληρωμένες εθνικές και θρησκευτικές ομάδες (μουσουλμάνοι, ρωμαιοκαθολικοί και ορθόδοξοι), σχηματίζοντας μία θρησκευτική ποικιλομορφία.

Η ευρύτερη περιοχή του Σεράγεβο είχε ήδη κατοικηθεί κατά τους προϊστορικούς χρόνους από τις φυλές των Ιλλυριών. Αργότερα κυριαρχήθηκε από τους Ρωμαίους και έπειτα από τους Γότθους και τους Σλάβους. Ωστόσο, η σύγχρονη πόλη του Σεράγεβο, ιδρύθηκε από τους Οθωμανούς, στα μέσα του 15^{ου} αιώνα, οι οποίοι προσπάθησαν να προωθήσουν τον ισλαμισμό (Gül and Dee, 2015). Ωστόσο, η οθωμανική κυβέρνηση, προώθησε μια κοσμοπολίτικη πόλη, με παραδοσιακές μεικτές γειτονιές όπου οι διάφορες κοινότητες ζούσανε μαζί. Η εγγύτητα των κτιρίων και των χώρων λατρείας αποδεικνύουν την συνύπαρξη και την ανοχή τους (Makas, 2012).

Το 1877-78, με τον ρωσοτουρκικό πόλεμο και την προσάρτηση της Βοσνίας στην Αυστροουγγαρία, το Σεράγεβο κλήθηκε να απορροφήσει τα ευρωπαϊκά πολιτιστικά ήθη στη βοσνιακή ταυτότητα. Αυτά φαίνεται από την αντικατάσταση της οθωμανικής αρχιτεκτονικής από νεο-κλασικά κτίρια της Αυστροουγγαρίας (Gül and Dee, 2015). Στις αρχές του 20^{ου} αιώνα, οι κάτοικοι του Σεράγεβο ήταν 80.000, εκ των οποίων 38% βόσνιοι μουσουλμάνοι, 27% καθολικοί κροάτες (Κροατοβόσνιοι), 24% ορθόδοξοι σέρβοι (Σερβοβόσνιοι) και 11% άλλες μειονότητες (κυρίως Εβραίοι) (Makas, 2012). Κατά τον Β' ΠΠ, η πόλη βομβαρδίστηκε από τους Ναζί και ο εβραϊκός πληθυσμός κυνηγήθηκε, ενώ το 1945 απελευθερώνεται από τους παρτιζάνους του Τίτο.

Ωστόσο, καθοριστικό γεγονός στην ιστορία του Σεράγεβο ήταν ο γιουγκοσλαβικός εμφύλιος το 1992. Το 60% της βοσνιακής κληρονομιάς καταστράφηκε και ο πληθυσμός της πόλης υπερτετραπλασιάστηκε, φτάνοντας τους 320.000 κατοίκους, εκ των οποίων το 80% ήταν βόσνιοι μουσουλμάνοι (Gül and Dee, 2015). Το ποσοστό των Σερβοβόσνιων παρέμεινε περίπου στα ίδια επίπεδα, ενώ οι Κροατοβόσνιοι και οι Εβραίοι μειώθηκαν σημαντικά. Το 1995 η Βοσνία γίνεται ανεξάρτητο κράτος αναγνωρισμένο από τα Ηνωμένα Έθνη, ενώ παράλληλα ακολουθούν πολιτικές προβολής της βοσνιακής και κροατικής κληρονομιάς (Robinson et.al., 2001) και διαγραφή του σέρβικου παρελθόντος.

Εικόνα 6: Η παλιά και η σύγχρονη πόλη του Σεράγεβο

Πηγή: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/e/e3/Sarajevo_City_Panorama.JPG

Εικόνα 5: Πανοραμική άποψη του Σεράγεβο

Πηγή: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Bosmal_city_center.jpg

Σήμερα, το Σεράγεβο είναι μία ομοιογενής πόλη με κυρίαρχο πληθυσμό τους βόσνιους μουσουλμάνους. Από το πολυπολιτισμικό παρελθόν, η ΤΑ κάνει σημαντικές προσπάθειες προβολής κυρίως της θρησκευτικής πολυμορφίας, προωθώντας την ως «Ιερουσαλήμ της Ευρώπης». Σύμφωνα με τη Makas (2012), η φράση αυτή, αν και χρησιμοποιήθηκε στο παρελθόν, σήμερα δεν έχει την ίδια σημασία. Η φράση ειπώθηκε για πρώτη φορά τον 16^ο αιώνα από τους Σεφαραδίτες Εβραίους που ήρθαν στην πόλη, υπονοώντας ότι ήταν μια νέα πατρίδα για αυτούς, ενώ σήμερα χρησιμοποιείται για να εκφράσει την θρησκευτική πολυμορφία του παρελθόντος της πόλης. Μάλιστα, όπως αναφέρει χαρακτηριστικά η Makas (2012), είναι ελκυστικό για έναν τουρίστα να επισκευθεί μία πόλη στην Ευρώπη που φέρει έναν «ανατολίτικο-εξωτικό» χαρακτήρα. Οι τοπικές αρχές, προσπαθώντας να προβάλουν αυτή τη θρησκευτική πολυμορφία ακολούθησαν τις εξής ενέργειες (Makas, 2012):

- ✓ Προώθηση του brand name «η Ιερουσαλήμ της Ευρώπης»
- ✓ Προσφορά σουβενίρ με μοτίβα της θρησκευτικής ποικιλομορφίας
- ✓ Κατασκευή νέων τζαμιών στην πόλη

Επιπλέον, σε επίσημους φορείς της πόλης (Sarajevo Official Web Site, 2015 Tourism Association of Bosnia and Herzegovina, 2015) συναντώνται οι παρακάτω χαρακτηρισμοί για το Σεράγεβο:

- «If there were any city in Europe that effortlessly straddles east and west, it is Sarajevo»
- «Byzantine and Ottoman empires of the east and the Roman, Venetian and Austro-Hungarian empires of the west left an indelible mark through culture, traditions and religions»

Προσπάθειες για προβολής μίας σύγχρονης πολυπολιτισμικότητας δεν είναι διακριτές στη συγκεκριμένη μελέτη περίπτωσης.

2.3 Η περίπτωση της Σμύρνης της Τουρκίας

Η Σμύρνη είναι μία από τις αρχαιότερες πόλεις της Μεσογείου, με ιστορία πάνω από 8.000 χρόνια. Η ευρύτερη περιοχή της Σμύρνης χρονολογείται κατά την ελληνιστική και ρωμαϊκή περίοδο, ενώ στις αρχές του αιώνα η πόλη γίνεται χριστιανική, τον 4^ο αιώνα βυζαντινή και το 1415 οθωμανική. Μέχρι και τον 16^ο αιώνα συνέχιζε να είναι μία μικρή πόλη, αποτελούμενη από 4 μουσουλμανικές και 1 μη μουσουλμανική (θεωρείται ότι ήταν Ελληνική) συνοικία. Ήδη εκείνη την περίοδο αποτελούσε σημαντικό μουσουλμανικό, εμπορικό κέντρο και λιμάνι και πάροχος τροφίμων για το κράτος και την Πύλη (Atik, 2014).

Από τις αρχές του 17^{ου} αιώνα, Βενετοί, Ολλανδοί, Άγγλοι και Γάλλοι αρχίζουν να συνδιαλλάσσονται μέσω Εβραίων, Ελλήνων, Αρμένιων και Μουσουλμάνων εμπόρων της Σμύρνης. Εκείνη την περίοδο, ο πληθυσμός της Σμύρνης αυξανόταν σημαντικά και κυρίως αυτός των μη μουσουλμάνων κατοίκων. Οι μουσουλμάνοι προέρχονταν κυρίως από την περιοχή της Ανατολίας, ενώ οι Έλληνες από τη Θράκη και τα νησιά του Αιγαίου. Εβραίοι και Αρμένιοι παρατηρήθηκαν εκείνη την χρονική περίοδο. Μάλιστα πολλοί από τους πρώτους ήρθαν από τη Θεσσαλονίκη, εργαζόμενοι ως έμποροι μεταξιού (Atik, 2014).

Στις μετακινήσεις αυτών των πληθυσμών, συνέβαλε καθοριστικά το λιμάνι της Σμύρνης, όπου τον 18^ο αιώνα γίνεται το μεγαλύτερο λιμάνι της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας με τη Δυτική Ευρώπη. Το εξωτερικό εμπορικό δίκτυο περιλάμβανε σημαντικά ιταλικά λιμάνια, καθώς και μεγάλα λιμάνια της Δυτικής Ευρώπης. Η πόλη συνδέθηκε επίσης με τη Ρωσία, την Αυστρία, τη Σκανδιναβία και τη Βόρεια Αμερική (Driessen, 2015). Το 1880, ο πληθυσμός της πόλης είχε φτάσει τους 208.000 κατοίκους (80.000 Τούρκοι, 54.000 Έλληνες, 15.000 Εβραίοι, 7.000 Αρμένιοι, 52.000 αλλοδαποί) (Kasaba, 2002), ενώ στις αρχές του 20^{ου} αιώνα, γίνεται σημαντική η παρουσία ευρωπαίων και αμερικανών. Παράλληλα, η πόλη αποτελεί έδρα Καθολικών, Ελληνο-ορθόδοξων και Αρμενίων αρχιεπισκόπων, καθώς και πολλών ευρωπαϊκών προξενείων. Ο κοσμοπολιτισμός, η εξωστρέφεια και η πολυπολιτισμικότητα της πόλης είναι φανερός από την μίξη των ελίτ νοικοκυριών διαφορετικών θρησκευτικών κοινοτήτων και της κοινωνικοποίησης τους στη δημόσια ζωή. Ωστόσο, παρά την ανεκτικότητα, αρκετοί υποστηρίζουν ότι οι σχέσεις μεταξύ των παραπάνω ήταν τυπικές, καθώς οι διαφορές, κυρίως στη θρησκεία, δεν επέτρεπαν να δημιουργηθούν συγγενικές σχέσεις μεταξύ τους (Driessen, 2015).

Εικόνα 7: Πανοραμική άποψη της Σμύρνης

Πηγή: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/1/12/Izmir_Turkey.jpg

Εικόνα 8: Η κεντρική πλατεία της Σμύρνης

Πηγή: http://www.imaginationtravel.gr/admin//PHOTOS/TRAVELPACKAGES/16037/1030/1030_4_44.jpg

Ωστόσο, κατά την περίοδο των Βαλκανικών Πολέμων (1912-1913) και του Α΄ ΠΠ, τα οικονομικά και πολιτικά προβλήματα άρχισαν να τροφοδοτούν τις εθνικιστικές διαφορές, θέτοντας σε κίνδυνο τις διακοινοτικές σχέσεις (Kasaba, 2002). Η κατάσταση αυτή συνεχίστηκε μέχρι και την Καταστροφή της Σμύρνης το 1922, όπου Τουρκικές δυνάμεις συνέθλιψαν τον ελληνικό στρατό, κατέστρεψαν τη Σμύρνη και σφαγίασαν σημαντικό αριθμό Ελλήνων και Αρμενίων. Το 1927, μόνο 184.254 άνθρωποι ζούσαν πλέον στη Σμύρνη, εκ των οποίων το 88% ήταν μουσουλμάνοι. Επίσης η ανέγερση των εθνικών συνόρων εμπόδισε σημαντικά το εμπόριο της πόλης. Τέλος, πολλά μνημεία καταστράφηκαν και ακολούθησαν πολιτικές «τουρκοποίησης» της (Driessen, 2015).

Σήμερα, η πόλη είναι η τρίτη μεγαλύτερη πόλη της Τουρκίας με περίπου 3.000.000 πληθυσμό και η τρίτη πιο αναπτυγμένη σε όλη τη χώρα. Αποτελεί βιομηχανοποιημένο λιμάνι και συγκοινωνιακό κόμβο, ενώ παράλληλα εξαρτάται από τον τουρισμό και την παραγωγή βιομηχανικών προϊόντων. Οι τοπικές αρχές ωστόσο άρχισαν να δραστηριοποιούνται με σκοπό την ανάδειξη του πολυπολιτισμικού και κοσμοπολιτισμού του παρελθόντος και του παρόντος της. Από τους επίσημους φορείς προβολής και προώθησης της Σμύρνης (Official Tourism Portal of Turkey, 2015, IZKA, 2012, Izmir Convention-Visitors Bureau, 2015) παρατηρούνται οι εξής ενέργειες προβολής της πολυπολιτισμικής ποικιλομορφίας:

- ✓ Προώθηση και προβολή της εθνοτικής κληρονομιάς
- ✓ Προώθηση και προβολή της θρησκευτικής κληρονομιάς
- ✓ Προώθηση και προβολή της πολυπολιτισμικής κουζίνας
- ✓ Διοργάνωση ειδικών γεγονότων για την προώθηση του κοσμοπολιτισμού της
- ✓ Προώθηση της ως πόλη των νέων (δημιουργία αγγλόφωνων ιδρυμάτων)
- ✓ Προώθηση της ως πόλη επενδύσεων (βιομηχανική ζώνη ξένων επιχειρήσεων)

Επιπλέον από τους παραπάνω επίσημους φορείς της πόλης συναντώνται οι παρακάτω χαρακτηρισμοί για τη Σμύρνη:

- «...is now home to a variety of world heritages»
- «...social mosaic that has allowed many cultures and civilizations to flourish over the centuries»
- «İzmir takes pride in its multi-religious weave...»
- «Cosmopolitan city culture with many active galleries and art centers»

2.4 Σύγκριση και συμπεράσματα

Και στις τρεις περιπτώσεις (βλέπε Πίνακα 1) το πολυπολιτιστικό παρελθόν τους είναι αδιαμφισβήτητο καθώς πολλές εθνοτικές και θρησκευτικές ομάδες μπόρεσαν και συνυπήρξαν μαζί για μεγάλο χρονικό διάστημα στον ίδιο τόπο. Αυτό διαφαίνεται και από τα σωζόμενα πολιτιστικά μνημεία που έχουν διασωθεί σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό στις πόλεις αυτές. Παρόλαυτά, μέχρι πρόσφατα, η προβολή αυτού του πολυπολιτισμικού παρελθόντος ήταν «επιλεκτική». Πιο συγκεκριμένα, οι ιστορικές πολιτικές εξελίξεις ήταν τέτοιες ώστε η ίδια η τοπική κοινωνία μέχρι πρόσφατα να επιδιώκει τη προβολή μέρους αυτής της πολυπολιτισμικής ιστορίας. Έτσι, στο Βρότσλαβ παρατηρείται η προβολή κυρίως της εθνοτικής ποικιλομορφίας με έμφαση στον πολωνικό πολιτισμό, ενώ αντίθετα στο Σεράγεβο η θρησκευτική ποικιλομορφία και κυρίως αυτή της οθωμανικής και αυστρο-ουγγρικής περιόδου. Στη Σμύρνη πάλι προβλήθηκε κυρίως ο τούρκικος πολιτισμός. Όπως ήδη αναφέρθηκε για αυτές τις πόλεις, υπήρξε μία οργανωμένη πολιτική προβολής μίας «συγκεκριμένης» πολυπολιτισμικής εικόνας, μία πολιτική που, τότε τουλάχιστον, δεν προκαλούσε κοινωνικές αναταραχές και διατηρούσε την ενότητα της ομοιογενοποιημένης πλέον κοινωνίας. Σήμερα, σε μεγάλο βαθμό και στις τρεις γίνονται προσπάθειες προβολής της πολυπολιτισμικής κληρονομιάς τους χωρίς διακρίσεις.

Από την άλλη, όσον αφορά το πολυπολιτισμικό παρόν αυτών των τριών πόλεων, τα δεδομένα μάλλον απογοητευτικά είναι καθώς και οι τρεις παρουσιάζουν εθνοτική και θρησκευτική ομοιογένεια. Παρόλαυτά, όσον αφορά τις πολιτικές προώθησης μίας σύγχρονης πολυπολιτισμικότητας, μόνο οι δύο από αυτές (Σμύρνη και Βρότσλαβ) προσανατολίζονται προς αυτή την κατεύθυνση. Ωστόσο, η προβολή αυτή γίνεται περισσότερο έμμεσα μέσω της χρήσης άλλων, πιο σύγχρονων όρων όπως «ανοικτή» και «φιλική» στην περίπτωση του Βρότσλαβ και «κοσμοπολίτικη» για τη Σμύρνη. Κοινή στρατηγική και των δύο πόλεων, είναι η προσέλκυση νέων οι οποίοι με τη σειρά τους θα αποδώσουν στις πόλεις έναν σύγχρονο πολυπολιτισμικό χαρακτήρα.

Ωστόσο, από τις παραπάνω προσπάθειες φαίνεται η κοινή νοσταλγία της τοπικής κοινωνίας να μνημονεύσουν ή να ξαναποκτήσουν οι πόλεις τους την πολυπολιτισμική τους εικόνα, παρά τις αλλαγές που έφερε ο χρόνος. Ωστόσο, οι προσπάθειες αυτές είναι περισσότερο εντατικές στη περίπτωση του Βρότσλαβ και της Σμύρνης και λιγότερο στο Σεράγεβο.

Τέλος, αξίζει να αναφερθεί, ότι από την ιστορία των τριών αυτών πόλεων παρατηρείται ότι πέρασαν και οι τρεις από τις παρακάτω φάσεις:

- **1^η φάση:** Διαμόρφωση με τα χρόνια μίας πολυπολιτισμικής εικόνας, κυρίως λόγω της εθνοτικής και θρησκευτικής ποικιλομορφίας τους.
- **2^η φάση:** Προσπάθειες διαγραφής μέρους της πολυπολιτισμικής ιστορίας έπειτα από μία σημαντική ιστορικο-πολιτική περίοδο.
- **3^η φάση:** Προσπάθειες μνημόνευσης ή απόκτησης μίας σύγχρονης πολυπολιτισμικής εικόνας, ως αναπτυξιακό «εργαλείο» για την τοπική αυτοδιοίκηση και ως στοιχείο νοσταλγίας της τοπικής κοινωνίας.

Πίνακας 1: Συγκριτικός πίνακας πολυπολιτισμικών χαρακτηριστικών των τριών πόλεων

	Βρότσλαβ	Σεράγεβο	Σμύρνη
Πολυπολιτισμικό Παρελθόν			
Εθνοτικές ομάδες	Γερμανοί Τσέχοι Πολωνοί Αυστριακοί Ούγγροι Εβραίοι	Οθωμανοί Βόσνιοι Εβραίοι Σέρβοι Κροάτες	Οθωμανοί Έλληνες Εβραίοι Αρμένιοι Ευρωπαίοι
Θρησκευτικές ομάδες	Προτεστάντες Ρωμαιοκαθολικοί	Μουσουλμάνοι Βόσνιοι Καθολικοί Κροάτες Ορθόδοξοι Σέρβοι	Μουσουλμάνοι Ορθόδοξοι Έλληνες Καθολικοί Σεφαραδίτες Εβραίοι Αρμένιοι
Διασωθέντα μνημεία και εκκλησίες	Πολωνικά Αυστριακά Τσέχικα Γερμανικά Εβραϊκές συναγωγές Καθολικοί ναοί Ορθόδοξοι ναοί	Προϊστορικά Ρωμαϊκά Μεσαιωνικά Οθωμανικά Αυστρο-ουγγρικά Καθολικοί ναοί Ορθόδοξοι ναοί Εβραϊκές συναγωγές Μουσουλμανικά τζαμιά	Παλαιοχριστιανικά Ρωμαϊκά Βυζαντινά Οθωμανικά Εβραϊκά Ευρωπαϊκά Ορθόδοξοι ναοί Εβραϊκές συναγωγές Μουσουλμανικά τζαμιά
Προβολή Πολυπολιτισμικής Κληρονομιάς	Κυρίως της εθνοτικής Κυρίως της Πολωνικής Πολιτικές διαγραφής του γερμανικού παρελθόντος	Κυρίως της θρησκευτικής Κυρίως της οθωμανικής και αυστρο-ουγγρικής περιόδου Πολιτικές διαγραφής του σερβικού παρελθόντος	Κυρίως της Τούρκικης Πολιτικές διαγραφής του μη τούρκικου παρελθόντος

Πολυπολιτισμικό Παρόν			
Εθνοτικές Ομάδες	Πολωνοί	Βόσνιοι Σέρβοι Κροάτες	Τούρκοι
Θρησκευτικές Ομάδες	Καθολικοί	Μουσουλμάνοι Βόσνιοι Ορθόδοξοι Σέρβοι Καθολικοί Κροάτες	Μουσουλμάνοι
Προβολή Σύγχρονης Πολυπολιτισμικής Κοινωνίας	Πόλη των νέων Πόλη των φεστιβάλ (Πολιτιστική Πρωτεύουσα 2016)	-	Πόλη των νέων Πόλη ξένων επενδύσεων Πόλη των φεστιβάλ και των εμπορικών εκθέσεων
Χρήση όρων	Ζωντανή Ανοικτή Φιλική	Ιερουσαλήμ της Ευρώπης	Πολυπολιτισμική Κοσμοπολίτικη
Σύγχρονη Στρατηγική	Προσπάθειες προβολής της πολυπολιτισμικότητας της, παρά τις διαγραφές, για προσέλκυση τουρισμού Εντατικές προσπάθειες απόκτησης μίας σύγχρονης πολυπολιτισμικότητας για προσέλκυση μόνιμων κατοίκων	Προσπάθειες προβολής της θρησκευτικής πολυπολιτισμικότητας	Προσπάθειες προβολής της πολυπολιτισμικότητας της, παρά τις διαγραφές, για προσέλκυση τουρισμού Εντατικές προσπάθειες απόκτησης μίας σύγχρονης πολυπολιτισμικότητας για προσέλκυση μόνιμων κατοίκων

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

3. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΕΡΕΥΝΑΣ

Στο παρόν κεφάλαιο αναλύεται και τεκμηριώνεται η επιλογή του συγκεκριμένου θέματος έρευνας καθώς και η μέθοδος έρευνας που χρησιμοποιήθηκε στην εν λόγω εργασία, με σκοπό να προκύψουν όσο το δυνατόν πιο χρήσιμες πληροφορίες αλλά και συμπεράσματα για το ζήτημα που εξετάζεται.

3.1 Σκοπός εργασίας

Στόχος της παρούσας εργασίας είναι να αποδειχθεί κατά πόσο η Θεσσαλονίκη μπορεί να προβληθεί ως μία πολυπολιτισμική πόλη σύμφωνα με τις δυνατότητες αλλά και τις ευκαιρίες που τις δίνονται. Η Θεσσαλονίκη, από πολλούς έχει χαρακτηριστεί ως μία πολυπολιτισμική πόλη, ως προς τα ποικίλα εθνοτικά χαρακτηριστικά του παρελθόντος της. Στο παρελθόν, η Θεσσαλονίκη φιλοξένησε διαφορετικές εθνοτικές-θρησκευτικές ομάδες, των οποίων τα απομεινάρια διαφαίνονται σήμερα κυρίως από το σωζόμενο κτιριακό απόθεμα και την αρχιτεκτονική της πόλης. Σήμερα η πόλη είναι αρκετά ομοιογενής ως προς τον εθνοτικό της χαρακτήρα, ενώ μέχρι και πριν λίγα χρόνια η πόλη ήταν αρκετά συντηρητική και εσωστρεφής, χάνοντας έτσι σε μεγάλο βαθμό τον πολυπολιτισμικό της χαρακτήρα. Η σημερινή ΤΑ, μέσα από τις δράσεις της επιδιώκει να διεκδικήσει και να αποκτήσει η πόλη μία νέα ταυτότητα, αυτής της ανοικτής-εξωστρεφούς πόλης. Στο πλαίσιο αυτό, η πολυπολιτισμικότητα του παρελθόντος της αποτέλεσε «εργαλείο» για την επίτευξη αυτού του στόχου.

Σκοπός λοιπόν της παρούσας εργασίας είναι, να μελετηθεί αν η Θεσσαλονίκη μπορεί να αναδειχθεί ως μία σύγχρονη πολυπολιτισμική πόλη. Η εικόνα αυτή δεν αναφέρεται μόνο στη προβολή και ανάδειξη του πολυπολιτισμικού της παρελθόντος αλλά και αν υπάρχουν δυνατότητες προβολής ενός πολυπολιτισμικού παρόντος και μέλλοντος. Πρέπει να τονιστεί ότι στην παρούσα έρευνα προσπαθείται να ερευνηθεί αν υπάρχουν οι ουσιαστικές (κοινωνικές-πολιτιστικές) βάσεις για την προβολή μίας τέτοιας εικόνας και όχι μόνο επιφανειακά χαρακτηριστικά της πόλης που μπορούν να προσδώσουν έναν τέτοιο χαρακτήρα σε αυτήν.

3.2 Μεθοδολογία

Στο πλαίσιο της παραπάνω επιδίωξης, τίθεται το ζήτημα της πολυπολιτισμικότητας μίας πόλης και η σχέση αυτής με τη διαμόρφωση της εικόνας ενός τόπου. Τα ερωτήματα που γεννώνται από τη σχέση των δύο αυτών μεταβλητών είναι πολλά, όπως πως αρχικά καθορίζεται μία πόλης ως πολυπολιτισμική και στην

ουσία ποιοί είναι οι παράγοντες που μπορούν να διαμορφώσουν μία πολυπολιτισμική εικόνα. Επιπλέον, ποιά είναι τα προβλήματα που μπορούν να προκύψουν από μία ενδεχόμενη στρατηγική προώθησης μίας τέτοιας εικόνας και γενικότερα με ποιο τρόπο μπορεί να προσεγγιστεί ένα τέτοιο ζήτημα, χωρίς να προκαλέσει πιθανές αρνητικές αντιδράσεις της τοπικής κοινωνίας. Όπως γίνεται κατανοητό, το ζήτημα της πολυπολιτισμικότητας αγγίζει σημαντικά κοινωνικά, πολιτιστικά και πολιτικά ζητήματα, πράγμα που καθιστά την έρευνα σημαντική αλλά κυρίως εξειδικευμένη σε κάθε μελέτη περίπτωσης, καθώς κάθε τόπος και κουλτούρα διαφέρει σημαντικά.

Γενικότερα, το ζήτημα της πολυπολιτισμικότητας έχει απασχολήσει πολλούς ερευνητές, κυρίως των κοινωνικών και ανθρωπιστικών σπουδών. Τέτοιες έρευνες ασχολούνται με τα ζητήματα πολιτικών κοινωνικής ένταξης, αφομοίωσης ή ενσωμάτωσης, πολιτικών ελευθεριών, ζητήματα εθνικισμού, εθνικής ταυτότητας, εθνικής και θρησκευτικής πολυμορφίας κτλ. Ωστόσο, από την μέχρι τώρα έρευνα της υπάρχουσας βιβλιογραφίας, για το ζήτημα της πολυπολιτισμικότητας και τον τρόπο με τον οποίο η κάθε κοινωνία τη διαχειρίζεται για να διαμορφώσει και την εικόνα - ταυτότητά της, αυτή αποδεικνύεται αρκετά περιορισμένη, σε βαθμό που να απαιτείται επιπλέον έρευνα. Μάλιστα, η περιορισμένη βιβλιογραφία που συναντάται, αντιμετωπίζει το ζήτημα αυτό μέσα από μία περισσότερο θεωρητική προσέγγιση, που βασίζεται κυρίως σε δευτερογενή δεδομένα και όχι σε κάποια πρωτογενή ποιοτική ή ποσοτική έρευνα. Παρόλαυτά έχουν εντοπιστεί και καταγραφεί κάποιες τέτοιες προσπάθειες, οι οποίες λήφθηκαν υπόψη στην παρούσα εργασία (βλέπε Πίνακα 2). Για τον λόγο αυτό στην παρούσα εργασία θεωρήθηκε σκόπιμο να υλοποιηθεί μία πρωτογενής έρευνα, από την οποία να μπορούσαν να προκύψουν σημαντικά δεδομένα και συμπεράσματα που θα βοηθούσαν όχι μόνο την παρούσα εργασία αλλά και τον εμπλουτισμό της βιβλιογραφίας.

Επιπλέον, όσον αφορά το ζήτημα της πολυπολιτισμικότητας και της εικόνας ενός τόπου, για την περίπτωση της Θεσσαλονίκης δεν έχουν εντοπιστεί παρόμοιες έρευνες στη βιβλιογραφία. Συγκεκριμένα το ζήτημα της πολυπολιτισμικότητας της Θεσσαλονίκης έχει μελετηθεί σε πολύ μεγάλο βαθμό από πολλούς ερευνητές, όχι όμως με βάση την παραπάνω προσέγγιση. Οι μελέτες αναφέρονται κυρίως στα ιστορικά στοιχεία που συνέθεσαν και διαμόρφωσαν την εικόνα αυτή στο παρελθόν και γενικότερα στον τρόπο που οι τότε ποικίλες κοινωνικές ομάδες συνυπήρχαν και λειτουργούσαν στον αστικό χώρο. Ωστόσο, μία ενδιαφέρουσα έρευνα που λήφθηκε

σημαντικά υπόψη κατά την εκπόνηση της παρούσας εργασίας και έδωσε πολλές πληροφορίες για την «κατασκευασμένη εικόνα» που προωθήθηκε μετέπειτα στην πόλη ήταν αυτή του Agelopoulos (2000). Επομένως, η παρούσα εργασία καλείται να καλύψει και το παραπάνω κενό της βιβλιογραφίας.

Πίνακας 2: Βιβλιογραφική ανασκόπηση μεθόδου έρευνας

ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ-ΕΤΟΣ	ΤΙΤΛΟΣ ΕΡΕΥΝΑΣ	ΤΥΠΟΣ ΕΡΕΥΝΑΣ
Fincher et.al. (2014)	Planning in the multicultural city: Celebrating diversity or reinforcing difference	Συγκριτική μελέτη οκτώ πολυπολιτισμικών πόλεων
Latusek and Ratajczak (2014)	Crafting the idea of multiculturality. The case of Wrocław, European Capital of Culture 2016	Μελέτη του προγράμματος ΠΠΕ 2016 της Βρότσλαβ, ως πολυπολιτισμική πόλη.
Lagzi (2013)	Multicultural past and present in the cities of Central Europe: The cases of Wrocław/ Breslau and L'viv/Lwów/Lvov	Συγκριτική μελέτη δύο πολυπολιτισμικών πόλεων
Makas (2012)	Dreams of Multiculturalism: Imagining Sarajevo in the late 20th Century	Μελέτη της «κατασκευασμένης» πολυπολιτισμικής εικόνας του Σεράγεβο
Thum (2005)	Wrocław and the myth of the multicultural border city	Μελέτη της σύγχρονης προωθούμενης πολυπολιτισμικής εικόνας της Βρότσλαβ
Agelopoulos (2000)	7 Political Practises and multiculturalism: The case of Salonica	Μελέτη της προωθούμενης πολυπολιτισμικής εικόνας της Θεσσαλονίκης

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Στο πλαίσιο λοιπόν της παρούσας εργασίας θεωρήθηκε σκόπιμο αρχικά να γίνει μία δευτερογενής έρευνα βασισμένη σε επιστημονικά άρθρα και βιβλιογραφικές αναφορές. Σκοπός της ήταν ο προσδιορισμός βασικών ερευνητικών ερωτημάτων σχετικά με το τι προσδιορίζεται ως πολυπολιτισμικότητα, ποιά είναι τα χαρακτηριστικά της, πώς επιδρά στη διαμόρφωση της εικόνας μίας πόλης και τελικά ποιές πολιτικές πρέπει να εφαρμοστούν για την προβολή ενός πολυπολιτισμικού τόπου. Επιπλέον έγινε και μία δευτερογενής έρευνα για τη Θεσσαλονίκη και τα πολυπολιτισμικά χαρακτηριστικά της.

Έπειτα, θεωρήθηκε σκόπιμο, όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, να πραγματοποιηθεί μία πρωτογενής έρευνα, βασισμένη όμως σε συνεντεύξεις. Σκοπός ήταν η καταγραφή απόψεων, ώστε με την κατάλληλη επεξεργασία τους να εξαχθούν τα τελικά συμπεράσματα που αφορούν στο βασικό ερώτημα της εργασίας που είναι: ποιοί είναι οι (ουσιαστικοί) παράγοντες διαμόρφωσης μίας πολυπολιτισμικής εικόνας και κατ'έπекταση αν θεωρείται ότι η Θεσσαλονίκη έχει τις βάσεις για να αναδειχθεί ως μία πολυπολιτισμική πόλη (δευτερεύον ερώτημα).

Η επιλογή της πρωτογενούς ποιοτικής έρευνας έγινε καθώς είναι μία διερευνητική επαγωγική προσέγγιση (inductive approach) (Ντυκέν και Μεταξάς, 2015), που χαρακτηρίζεται από την επιδίωξη του ερευνητή να εξερευνήσει και να κατανοήσει σε βάθος τις υποκειμενικές αντιλήψεις, πεποιθήσεις και εμπειρίες συγκεκριμένων προσώπων αναφορικά με κάποιο φαινόμενο, ώστε να δημιουργηθεί μια βαθύτερη, αρτιότερη και περισσότερο επεξεργασμένη γνώση για το υπό έρευνα φαινόμενο (Mantzoukas, 2007). Επιπλέον, η ποιοτική έρευνα είναι αρκετά χρήσιμη όταν η έρευνα απαιτεί κατανόηση διαδικασιών, γεγονότων και σχέσεων στο πλαίσιο μίας κοινωνικής και πολιτιστικής κατάστασης. Όπως ήδη αναφέρθηκε, το ζήτημα της πολυπολιτισμικότητας αγγίζει σημαντικά κοινωνικά, πολιτιστικά και πολιτικά ζητήματα, πράγμα που καθιστά μία σε βάθος έρευνα των κοινωνικών, πολιτιστικών και πολιτικών σχέσεων. Για τον λόγο αυτό θεωρήθηκε ως η καταλληλότερη μέθοδος για την παρούσα εργασία.

Βασικό χαρακτηριστικό μία πρωτογενούς ποιοτικής έρευνας είναι η υποκειμενική και προσωπική ερμηνεία του εξεταζόμενου φαινομένου, η οποία επιφέρει είτε θετικά είτε αρνητικά αποτελέσματα στην έρευνα. Σύμφωνα με τον Ιωσηφίδη (2003), βασικά πλεονεκτήματα της πρωτογενούς ποιοτικής έρευνας είναι η διερεύνηση

του θέματος που χαρακτηρίζεται από λεπτομέρεια και βάθος και κυρίως η δυνατότητα να διερευνηθούν φαινόμενα, διαδικασίες και συμπεριφορές που δεν είχαν προβλεφθεί από πριν. Παράλληλα, υπάρχει η δυνατότητα διερεύνησης της εμπειρίας των κοινωνικών υποκειμένων και γίνεται μία προσπάθεια για την αποφυγή a priori κρίσεων. Από την άλλη βέβαια μία πρωτογενής ποιοτική έρευνα αφορά συνήθως μικρά δείγματα, χαρακτηρίζεται από σχετικά περιορισμένες δυνατότητες γενίκευσης και σύγκρισης και εξαρτάται αρκετά από τις προσωπικές αντιλήψεις του ερευνητή και από τα επικοινωνιακά του προσόντα. Επιπλέον δεν αναζητούνται αξιόπιστα, με στατιστικούς όρους, αποτελέσματα (Ντυκέν και Μεταξάς, 2015).

Μία από τις μεθόδους πρωτογενούς ποιοτικής έρευνας είναι αυτή των συνεντεύξεων. Σύμφωνα με τους Cohen και Manion (1992: 307-308), πρόκειται για μία μέθοδο όπου ερευνητής και ερωτώμενος αλληλεπιδρούν και επικοινωνούν, με τον πρώτο να καθοδηγεί τον δεύτερο, με απώτερο σκοπό την απόσπαση πληροφοριών σχετιζομένων με το αντικείμενο της έρευνας. Ο Dunn (2000) προσδιορίζει τέσσερις κύριους λόγους χρήσης των συνεντεύξεων από έναν ερευνητή: (1) να συλλέγει πληροφορίες τις οποίες κάποια άλλη ερευνητική μέθοδος δεν μπορεί να παρέχει, (2) να εξετάζει πολύπλοκα κίνητρα, καταστάσεις και συμπεριφορές, (3) να συγκεντρώνει μια ποικιλία εμπειριών και προοπτικών και (4) να χρησιμοποιεί μια μέθοδο που "δείχνει σεβασμό και εξουσιοδοτεί τους ανθρώπους που παρέχουν τα δεδομένα". Από την άλλη, σύμφωνα με την Παρασκευοπούλου-Κόλλια (2008), είναι μία μέθοδος όπου ενθαρρύνονται και οι δύο πλευρές, που λαμβάνουν μέρος στη διαδικασία, να νιώσουν περισσότερο συνδεδεμένες με τη συζήτηση που διεξάγεται, καθώς επίσης ότι ανατροφοδοτείται η επικοινωνία μέσα από τις απόψεις που εκφράζονται. Στην παρούσα εργασία, η επιλογή της μεθόδου των συνεντεύξεων έγινε κυρίως γιατί το ζήτημα που εξετάζεται είναι αρκετά πολύπλευρο και δεν μπορεί να υπάρξουν συγκεκριμένες απαντήσεις στα ερωτήματα.

Για την υλοποίηση μίας έρευνας βασισμένη σε συνεντεύξεις, ο ερευνητής, κατά τον Kvale (1996: 88) καλείται να ακολουθήσει τα εξής στάδια:

1. **Καθορισμός ερευνητικού προβλήματος ή της ερευνητικής περιοχής ενδιαφέροντος (thematizing):** Διατυπώνεται το ερευνητικό πρόβλημα και σχηματίζονται οι ερευνητικές ερωτήσεις και υποθέσεις που θα πρέπει να επιβεβαιωθούν ή να διαψευσθούν από την έρευνα πεδίου.

2. **Σχεδιασμός (designing):** Γίνεται ο σχεδιασμός ενός οδηγού συνέντευξης (interview guide), ο οποίος περιλαμβάνει μια σειρά από θεματικές περιοχές που θα πρέπει να καλυφθούν κατά τη συνέντευξη.
3. **Πραγματοποίηση συνεντεύξεων (interviewing):** Υλοποιούνται οι συνεντεύξεις.
4. **Απομαγνητοφώνηση ή προετοιμασία του υλικού για ανάλυση (transcribing):** Μετατρέπεται ο προφορικός λόγος σε γραπτό κείμενο.
5. **Ανάλυση (analyzing):** Αποδίδεται νόημα στα ποιοτικά δεδομένα που έχουν συγκεντρωθεί.
6. **Έλεγχος (verifying):** Ελέγχεται η αξιοπιστία και εγκυρότητα των αποτελεσμάτων.
7. **Δημοσιοποίηση (reporting):** Γνωστοποιούνται τα αποτελέσματα της έρευνας στην επιστημονική κοινότητα.

Στη βιβλιογραφία εντοπίζονται διάφοροι τύποι συνεντεύξεων, οι οποίες διακρίνονται:

- Στις **δομημένες συνεντεύξεις** (Structured interviews) ο ερωτώμενος απαντά σε προκαθορισμένες ερωτήσεις (Willig, 2001). Οι δομημένες συνεντεύξεις είναι χρήσιμες για τη συλλογή τυποποιημένων πληροφοριών που μπορούν να επιβεβαιωθούν και να συγκριθούν. Ωστόσο περιορίζουν την ικανότητα του ερευνητή να διερευνήσει σε βάθος το ζήτημα που εξετάζει (Seamon and Gill, 2014).
- Στις **ημι-δομημένες συνεντεύξεις** (semi-structured interviews) ο ερωτώμενος απαντά σε προκαθορισμένες ερωτήσεις, των οποίων η διατύπωση μπορεί να αλλάξει και να δοθούν εξηγήσεις. Έτσι επιτρέπεται η σε βάθος συζήτηση του υπό μελέτη θέματος και η ευελιξία προς την κατεύθυνση και τα αποτελέσματα των ερωτήσεων (Willig, 2001).
- Στις **μη δομημένες συνεντεύξεις** (unstructured interviews) λαμβάνει χώρα μια συζήτηση στην οποία, αν και ο ερευνητής προσδιορίζει κάποιους γενικούς στόχους της συνέντευξης, αυτός παρέχει ελάχιστη κατεύθυνση, έτσι ώστε τα σχόλια του ερωτώμενου να είναι όσο το δυνατόν πιο αυθόρμητα και ελεύθερα (Seamon and Gill, 2014).
- Στις **ομαδικές συνεντεύξεις** (Group interviews) ο ερευνητής αποσπά πληροφορίες από συμμετέχοντες μέσα από μία ομαδική συζήτηση (Hesse-Biber

and Leavy, 2010) και ο ιδανικός αριθμός αυτών λέγεται ότι είναι μεταξύ τριών και οκτώ ατόμων. Μειονέκτημα αυτής της μεθόδου είναι ότι ορισμένοι συμμετέχοντες μπορεί να εμποδίσουν την ελεύθερη ροή της συζήτησης, ή και να εμποδίσουν κάποια μέλη της ομάδας από το να μιλούν (Seamon and Gill, 2014).

- Στις **άμεσες και έμμεσες συνεντεύξεις**, διακρίνονται ανάλογα με τον σκοπό για τον οποίο πραγματοποιείται η συνέντευξη και παίζει σημαντικό ρόλο ο διαχωρισμός που γίνεται από την πλευρά του ερευνητή και κατά συνέπεια και από την πλευρά του ερωτώμενου (Φίλιας, 1993).
- Στις **επαναλαμβανόμενες συνεντεύξεις**, όπου γίνονται συνήθως σε γκρουπ ανθρώπων και επαναλαμβάνονται αρκετές φορές μέχρι να καταλήξει η έρευνα στη συλλογή των απαραίτητων δεδομένων και στα συμπεράσματά της (Φίλιας, 1993).
- Στη **συνέντευξη σε βάθος**, όπου είναι η άμεση συνέντευξη στο έργο άλλων κοινωνικών επιστημόνων. Αφορά ένα σύνολο γενικών ερωτήσεων σε θέματα που ο ερευνητής έχει προκαθορίσει και τον «πρωταγωνιστικό» ρόλο τον κατέχει ο ερωτώμενος, με την παρουσία του ερευνητή ως βοηθητική και διακριτικά καθοδηγητική (Κυριαζή, 1998).

Όσον αφορά τη μορφή των ερωτήσεων μίας συνέντευξης, αυτές, σύμφωνα με τον Dunn (2000) διακρίνονται σε:

- **Κλειστές ερωτήσεις** (closed questions)
- **Ανοικτές ερωτήσεις** (open questions)
- **Μικτές ερωτήσεις** (mixed questions)
- **Καθοδηγητικές ερωτήσεις** (leading questions).
- **Ερωτήσεις προκατάληψης** (biased questions)
- **Περιγραφικές ερωτήσεις** (descriptive questions)
- **Ερωτήσεις γνώμης** (opinion questions).
- **Δομικές ερωτήσεις** (structural questions).
- **Υποθετικές ερωτήσεις** (hypothetical questions).
- **Εισαγωγικές και συμπερασματικές ερωτήσεις** (introductory and conclusive questions).
- **Ερωτήσεις – γέφυρα** (bridge questions)

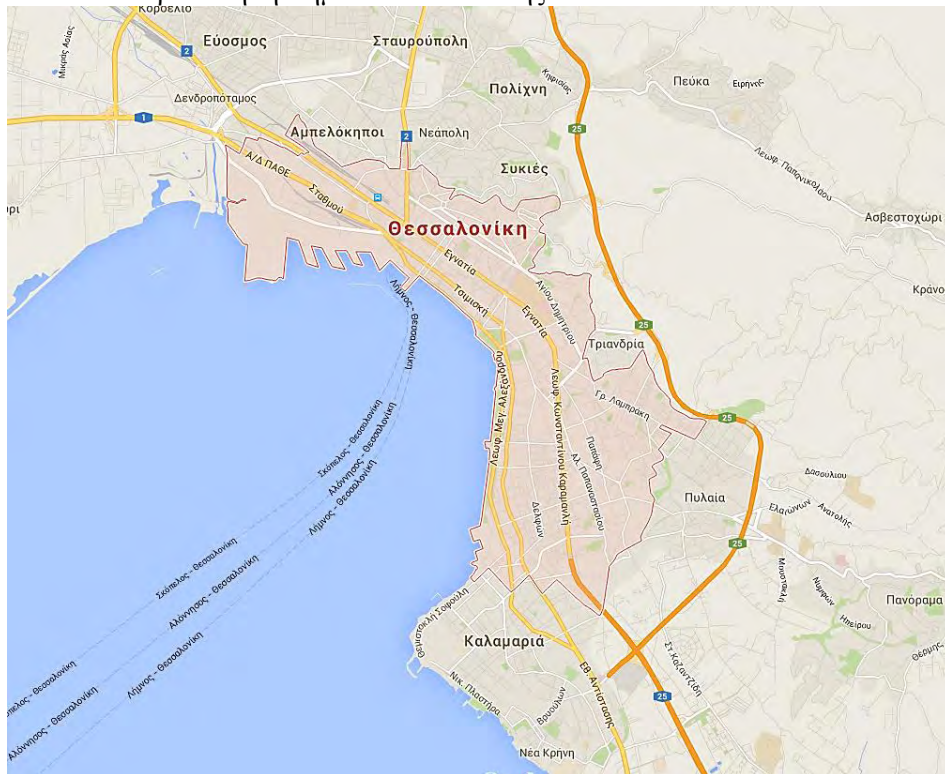
4. ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΜΕΛΕΤΗΣ – ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

4.1 Ανάλυση υφιστάμενης κατάστασης

4.1.1 Γενικά χαρακτηριστικά

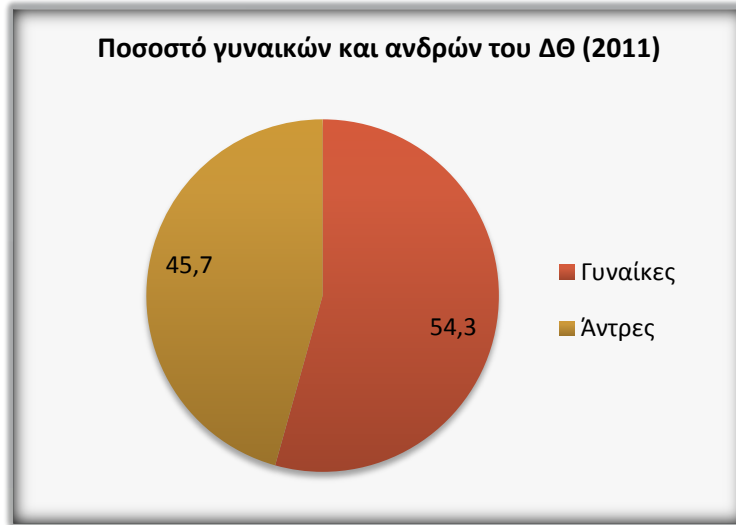
Η Θεσσαλονίκη είναι η δεύτερη μεγαλύτερη πόλη της Ελλάδας μετά την Αθήνα. Βρίσκεται βόρεια της χώρας και εντάσσεται διοικητικά στην Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας (ΠΚΜ) και στην Περιφερειακή Ενότητα Θεσσαλονίκης. Το Πολεοδομικό Συγκρότημα Θεσσαλονίκης (ΠΣΘ), απαρτίζεται από 7 Δήμους, ένας εκ των οποίων είναι της Θεσσαλονίκης με έκταση 19,3 τ.χλμ.¹. Δημογραφικά, ο Δήμος Θεσσαλονίκης (ΔΘ) συγκεντρώνει 325.182 κατοίκους. Από αυτούς το 54,3% είναι γυναίκες και το 45,7% άντρες. Το μεγαλύτερο ποσοστό των κατοίκων κατέχει απολυτήριο λυκείου (30,5%), ενώ το αμέσως μεγαλύτερο ποσοστό είναι κάτοχοι μεταπτυχιακού ή διδακτορικού τίτλου/ πτυχίου πανεπιστημίου ή ανώτερων σχολών (25%). Το 16,5% είναι απόφοιτοι Δημοτικού (βλέπε Διαγράμματα 1 και 2).

Εικόνα 9: Οριοθέτηση Δήμου Θεσσαλονίκης

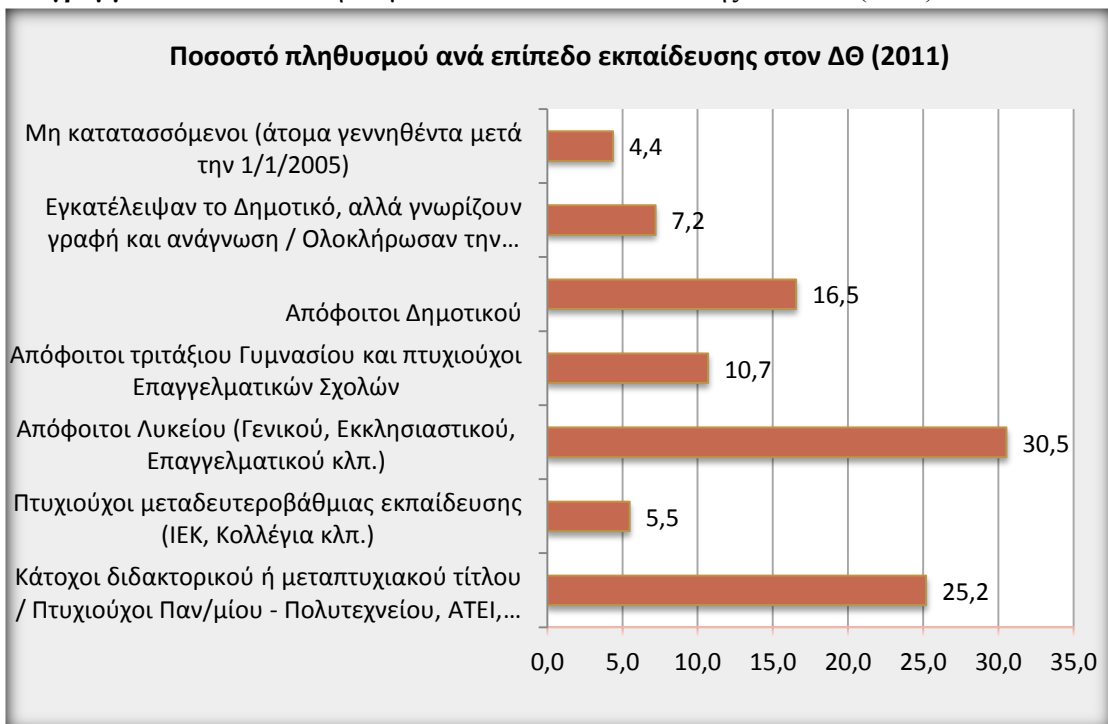

Πηγή: <https://www.google.com/maps>

¹ Σημειώνεται ότι στο πλαίσιο της έρευνας γίνεται αναφορά κυρίως στον ΔΘ, που αποτελεί και το βασικότερο αστικό, διοικητικό, οικονομικό και πολιτιστικό κέντρο της ευρύτερης περιοχής.

Διάγραμμα 1: Ποσοστό γυναικών και ανδρών του ΔΘ (2011)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, 2016, Ιδία επεξεργασία

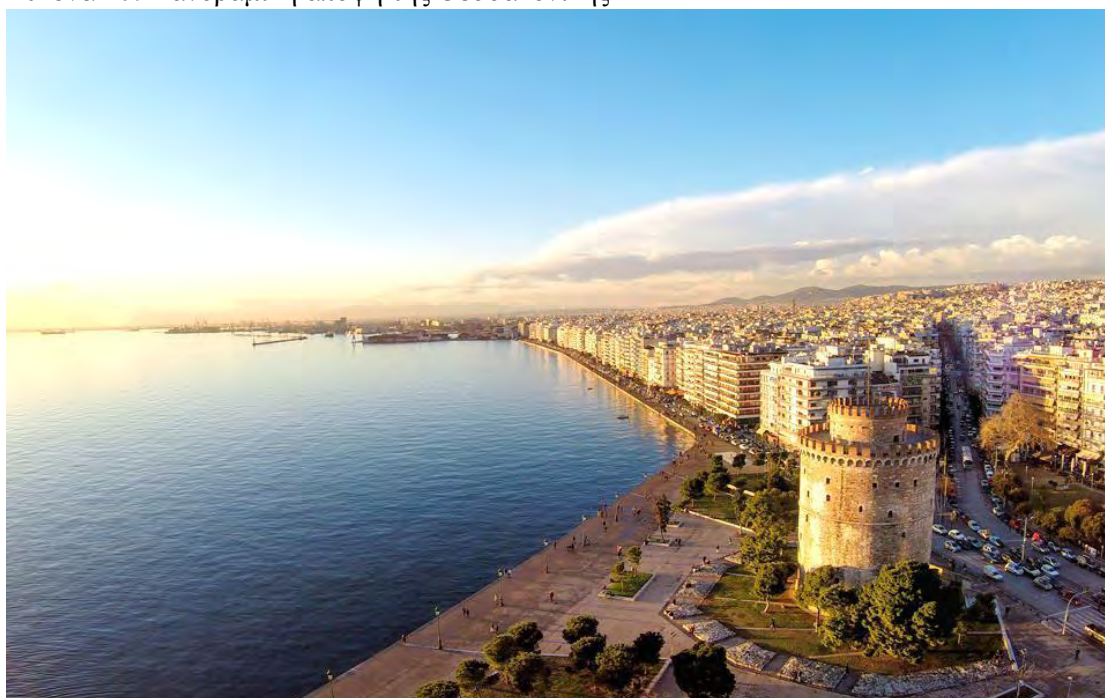
Διάγραμμα 2: Ποσοστό πληθυσμού ανά επίπεδο εκπαίδευσης στον ΔΘ (2011)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, 2016, Ιδία επεξεργασία

Η γεωγραφική θέση της ευρύτερης περιοχής της Θεσσαλονίκης, έχει χαρακτηριστεί από πολλούς ως βασικό πλεονέκτημα της. Αυτό βασίζεται στο γεγονός ότι στην ευρύτερη περιοχή της διέρχονται δύο βασικοί άξονες της χώρας: η Εγνατία οδός, που τη συνδέει ανατολικά με την Τουρκία και δυτικά με την Ηγουμενίτσα (και κατ'έπέκταση με την Ιταλία και την Αλβανία) και ο αυτοκινητόδρομος ΠΑΘΕ, που τη συνδέει με την υπόλοιπη ηπειρωτική Ελλάδα και τα Βαλκάνια. Επιπλέον, ο Διεθνής Αερολιμένας Θεσσαλονίκης, καθώς και ο σιδηρόδρομός της, τη συνδέει με περιοχές εντός και εκτός Ελλάδας.

Όσον αφορά την ίδια την πόλη, αυτή είναι κτισμένη αμφιθεατρικά στις πλαγιές του Κέδρινου Λόφου, με το δάσος του Σείχ Σου να την περιβάλλει στα ανατολικά. Στα δυτικά της βρέχεται από τον Θερμαϊκό Κόλπο, όπου εκτείνεται και το λιμάνι της. Στο παρελθόν, το λιμάνι της Θεσσαλονίκης αποτέλεσε φυσική οχύρωσή για την πόλη, καθιστώντας την σημαντικό εμπορικό, συγκοινωνιακό και πολιτισμικό σταυροδρόμι. Σήμερα, το λιμάνι σε μεγάλο βαθμό υπολειπεται, ενώ πρόσφατα έχουν γίνει προσπάθειες, κυρίως στον τουριστικό τομέα (υποδοχή κρουαζιερόπλοιων) να αποκτήσει τη δυναμική που είχε στο παρελθόν. Βορειοδυτικά της, εκτείνεται η βιομηχανική ζώνη της Θεσσαλονίκης, η ΒΙ.ΠΕ. Σίνδου. Νότιο-ανατολικά, βρίσκεται το Αεροδρόμιο, καθώς και ο βασικός οδικός άξονας της πόλης, που τη συνδέει με έναν από τους σημαντικότερους παραθαλάσσιους, τουριστικούς προορισμούς της βόρειας Ελλάδας, τη Χαλκιδική. Τέλος, στην κεντρική περιοχή της πόλης χωροθετούνται οι βασικές διοικητικές, οικονομικές και πολιτιστικές λειτουργίες της ευρύτερης περιοχής. Η περιοχή αυτή αποτελεί το ιστορικό κέντρο της πόλης, όπου χωροθετούνται τα σημαντικότερα πολιτιστικά μνημεία της.

Εικόνα 10: Πανοραμική άποψη της Θεσσαλονίκης

Πηγή: <http://www.greece-is.com/on-the-waterfront/>

Εικόνα 11: Πανοραμική άποψη της Θεσσαλονίκης

Πηγή: <http://www.tha.gr/>

4.1.2 Πολυπολιτισμική ιστορία

Η ίδρυση της Θεσσαλονίκης ξεκινά το 315 π.Χ, από τον στρατηγό Κάσσανδρο (επίγονος του Μεγάλου Αλεξάνδρου), δίνοντας σε αυτή το όνομά της συζύγου του. Η χωροθέτηση της πόλης ήταν ιδιαίτερα πλεονεκτική, καθώς συνέδεε το Μακεδονικό κράτος με τον υπόλοιπο κόσμο. Έτσι από πολύ νωρίς εξελίχθηκε σε αξιόλογο εμπορικό κέντρο και λιμάνι, που συνδεόταν με τα λιμάνια της Μεσογείου και με αστικά κέντρα της ηπειρωτικής Ελλάδας (Πέλλα, Αμφίπολη, Απολλωνία). Αν και τον 3-2^ο αιώνα π.Χ., η πόλη κατακτήθηκε από τους Ρωμαίους, οι ίδιοι επεδίωξαν να την προβάλλουν, ως το σημαντικότερο αστικό κέντρο της περιοχής, με σκοπό να «ταπεινώσουν» την Πέλλα (την σημαντικότερη πόλη της Μακεδονίας εκείνη την περίοδο). Αυτό επιδιώχθηκε με την κατασκευή της Εγνατίας οδού, που συνέδεε την πόλη με την Ανατολή και τη Δύση, προσελκύοντας έτσι νέους κατοίκους (Ιταλούς και Εβραίους). Επίσης, στα μέσα του 1^{ου} μ.Χ. αιώνα, φτάνει στην πόλη ο Απόστολος Παύλος, κηρύσσοντας τον χριστιανισμό, ωστόσο δεν καταφέρνει να πείσει τους έλληνες και τους ρωμαίους κατοίκους. Ο κοσμοπολίτικος χαρακτήρας της πόλης, η ισχυρή πίστη στις αρχαίες θρησκείες και η δυναμική παρουσία ρωμαϊκών οικογενειών εμπόδισαν αλλοιώσεις στη θρησκευτική σύνθεση του πληθυσμού (Αδαμ-Βελένη, 2008).

Με τον θάνατο του Γαλερίου, καταφθάνει στην πόλη ο ρωμαίος αυτοκράτορας Μέγας Κωνσταντίνος, ο οποίος δήλωσε την πρόθεσή του να ορίσει τη Θεσσαλονίκη ως δεύτερη πρωτεύουσα της αυτοκρατορίας. Αν και επέλεξε τελικά το Βυζάντιο (Κωνσταντινούπολη), η Θεσσαλονίκη συνέχιζε να αποτελεί το μεγαλύτερο πολιτικό, στρατιωτικό και οικονομικό κέντρο της Βαλκανικής Χερσονήσου. Ωστόσο, εξαιτίας της θέσης της επηρεάστηκε σημαντικά από τα γεγονότα που έλαβαν χώρα σε αυτήν, με αποτέλεσμα το 379 μ.Χ, επί Μ. Θεοδοσίου, να κτιστούν περιμετρικά τα τείχη της (Επταπύργιο, Λευκός Πύργος κτλ.). Επιπλέον, ο ίδιος ασπαζόμενος τον χριστιανισμό, τελικά τον επέβαλε ως επίσημη θρησκεία στην πόλη. Νέοι χριστιανικοί ναοί δημιουργήθηκαν στην πόλη υποδηλώνοντας την παρουσία της νέας θρησκείας (πχ. ναός Αγίου Δημητρίου, Αγίας Σοφίας, Μονή Βλατάδων κ.α.) (Αδαμ-Βελένη, 2008).

Εικόνα 12: Ροτόντα, παλαιοχριστιανικό και βυζαντινό μνημείο

Πηγή: <http://salonikamonuments.blogspot.gr/>

Εικόνα 13: Απομεινάρια του Γαλεριανού ρωμαϊκού συγκροτήματος

Πηγή: <http://static.panoramio.com/photos/large/40347186.jpg>

Εικόνα 14: Τα βυζαντινά τείχη της πόλης

Πηγή: <http://static.panoramio.com/photos/large/29187176.jpg>

Εικόνα 15: Το επταπύργιο, βυζαντινό μνημείο

Πηγή: <http://static.panoramio.com/photos/large/29167176.jpg>

Εικόνα 17: Ο Ναός της Αγίας Σοφίας, βυζαντινό μνημείο

Πηγή: http://www.achtypistours.gr/sites/default/files/imagecache/galleryformatter_slide/11/08/agia_sofia_thessaloniki.jpg

Εικόνα 16: Ο Ναός του Αγίου Δημητρίου, βυζαντινό μνημείο

Πηγή: <http://taxiwind.gr/images/AgiosDimitriosThessaloniki.jpg>

Το 1430 ξεκινά η οθωμανική ηγεμονία στην πόλη μέχρι και το 1912 όπου και απελευθερώνεται. Μέχρι και τα τέλη του 19^{ου} αιώνα η Θεσσαλονίκη ήταν περιορισμένη στο εσωτερικό των τειχών της και διαιρεμένη κατά συνοικίες (Τούρκων, Ελλήνων, Εβραίων και Φράγκων), βασισμένες στην εθνοτική και θρησκευτική ετερογένεια. Ωστόσο, από τα τέλη του 19^{ου} αιώνα, τα πράγματα αρχίζουν να μεταβάλλονται στο χώρο λόγω της γρήγορης αύξησης του πληθυσμού (από 40.000 το 1850 στους 120.000 το 1895), που ήταν αποτέλεσμα κυρίως της συρροής νέων κατοίκων από το εσωτερικό και το εξωτερικό (Δημητριάδης, 2008). Αυτή οφειλόταν κυρίως στο διαχρονικό μετασηματισμό της πόλης, που από πόλη – παζάρι μετατράπηκε σε πόλη - σιδηροδρομικό λιμάνι και εν συνέχεια το 1895 σε πόλη - πρακτορείο μιας και είχε πλέον διεισδύσει η ευρωπαϊκή ανάπτυξη (παρουσία ανώτατων αξιωματούχων) με μία σειρά σημαντικών εκσυγχρονιστικών έργων (Mazower, 2006). Σε αυτό συνέβαλε και η κατεδάφιση του παραλιακού τείχους, συμβάλλοντας στην ανάπτυξη της ως εμπορικό λιμάνι. Η εικόνα της πόλης άλλαζε και από παλιά τειχισμένη πόλη με μιναρέδες και χαμόσπιτα μεταβάλλεται σε μία σύγχρονη πόλη με ευρωπαϊκούς ρυθμούς και πολυπολιτισμική κίνηση (Καραδήμου-Γερόλυμπου, 2008). Αυτό ήταν ιδιαίτερα ορατό στην ανατολική συνοικία της πόλης, την «*περιοχή των Εξοχών*», συνοικία εξοχικών επαύλεων που κτίστηκαν από την ελίτ της πόλης (Ελληνες, Τούρκους, Εβραίους, Ντονμέδες², Ευρωπαίους, Βούλγαρους). Ο παραδοσιακός διαχωρισμός κατά θρήσκευμα ή εθνική προέλευση δεν ίσχυε σε αυτή την περιοχή. Αντιθέτως, από τη μία διαμορφώθηκε περιοχή κατοικίας ανώτερων οικονομικών στρωμάτων, ενώ στα δυτικά χαμηλών, πραγματοποιώντας έτσι μία κοινωνική εξειδίκευση του χώρου βάση ταξικού διαχωρισμού (Καραδήμου-Γερόλυμπου, 2008).

---

²Ντονμέδες ήταν απόγονοι των Σεφαρδιτών Εβραίων που ζούσαν στην Ισπανία και τη Πορτογαλία.

Εικόνα 20: Πανοραμική άποψη της Πλατείας Αριστοτέλους

Πηγή:http://3.bp.blogspot.com//s1600/web_aerial_thessaloniki.kentro.jpg

Εικόνα 19: Η Πλατεία Αριστοτέλους, από τον αρχιτέκτονα Έρνεστ Εμπράρ

Πηγή:http://www.thestival.gr/media/k2/items/cache/21615ba2b2bca320da_XL.jpg

Εικόνα 18: Η Πλατεία Αριστοτέλους

Πηγή: <http://www.greece-is.com/the-beating-heart/>

Εικόνα 24: Βίλα οικογένειας ντονμέδων

Πηγή:<https://s-media-cache-ak0.pinimg.com/236x/48/2a/ee/482aeedd6e6e5c164a2ee56202310fb.jpg>

Εικόνα 23: Μουσουλμανική βίλα

Πηγή:<https://s-media-cache-ak0.pinimg.com/736x/90/86/2e/90862e03639ca8bdb5b8548e365146ea.jpg>

Εικόνα 22: Εβραϊκή βίλα

Πηγή:<http://www.thessalonikiartsandculture.gr/thessaloniki/afieromata/vila-allatini-simerino-ktirio-perifereias-k-makedonias-thessaloniki#.V3EojKJ5LXB>

Εικόνα 21: Βίλα οικογένειας ντονμέδων

Πηγή:<https://s-media-cache-ak0.pinimg.com/236x/d0/bf/ff/d0bffffb64a8f51b0fdde9d08ceaaeae.jpg>

Εικόνα 25: Η περιοχή της παλιάς πόλης

Πηγή: https://500px.com/photo/63036831/thessaloniki-by-caner-tandogdu?utm_medium=pinterest&utm_campaign=nativeshare&utm_content=web&utm_source=500px

Ωστόσο, αν και η πόλη, το 1912 προβάλλεται ως «η πιο σύγχρονη πόλη της Οθωμανικής αυτοκρατορίας» (Καραδήμου-Γερόλυμπου, 2008: 165), τα επόμενα χρόνια η εικόνα αυτή μεταβάλλεται σημαντικά. Αρχικά την περίοδο του Ά ΠΠ, ο πληθυσμός της αυξάνεται σε 150.000 κατοίκους (Γερολύμπου και Χεκίμογλου, 2000). Το 1917 ξεσπά η μεγάλη πυρκαγιά στο κεντρικό τμήμα της, όπου πλήθος κτηρίων και θρησκευτικών χώρων καταστράφηκαν. Επιπλέον, την περίοδο του μεσοπολέμου (1923-1940), δέχεται 100.000 πρόσφυγες λόγω της Μικρασιατικής καταστροφής και της ανταλλαγής των πληθυσμών, ενώ οι Μουσουλμάνοι κάτοικοι, εγκαταλείπουν τις περιουσίες τους. Το ίδιο διάστημα 20.000 Εβραίοι μεταναστεύουν στο Παρίσι (Καραδήμου-Γερόλυμπου, 2008) και ξεκινά ένα εσωτερικό κύμα μετανάστευσης, το οποίο οφείλεται στη συρρίκνωση του πρωτογενούς τομέα. Επίσης, ξεκινά και ένα εξωτερικό κύμα μεταναστών, παλιννοστούντων ομογενών από τις πόλεις της ΠΣΕ, το οποίο συνεχίστηκε μέχρι το 1990 (Labrianidis et.al., 2008). Τέλος, κατά τον Β ΠΠ, εκτοπίζονται 50.000 Εβραίοι, ενώ οι περιουσίες τους λεηλατούνται. Ο πληθυσμός που καταγράφεται το 1940 ήταν 278.000 κάτοικοι (Mazower, 2006).

Οι παραπάνω αλλαγές, όπως γίνεται φανερό, ήταν τόσες πολλές σε ένα τόσο σύντομο χρονικό διάστημα, με αποτέλεσμα από το 1950 και μετά, να έχει αλλάξει σημαντικά η δημογραφική σύνθεση του πληθυσμού της Θεσσαλονίκης και παράλληλα ο αστικός της χώρος. Παρατηρείται μία έντονη ανοικοδόμηση της πόλης με μαζική ανέγερση πολυκατοικιών που, να μεν ανανεώνει το κτιριακό απόθεμα, αλλά επιφέρει την εξαιρετική πύκνωση της κατοίκησης και την καταστροφή παλαιότερων οικοδομημάτων, που πρόβαλαν τον πολιτισμό των διαφόρων εθνοτικών ομάδων (Καταϊφτσή και Λαμπρίδου, 2014).

Εικόνα 26: Το έντονα πυκνοδομημένο περιβάλλον της Θεσσαλονίκης

Πηγή: <http://www.esflconferences.org/wp-content/uploads/2015/05/Beautiful-view-the-city-of-thessaloniki-greece-1600x1063.jpg>

Εικόνα 27: Πανοραμική άποψη της σύγχρονης Θεσσαλονίκης

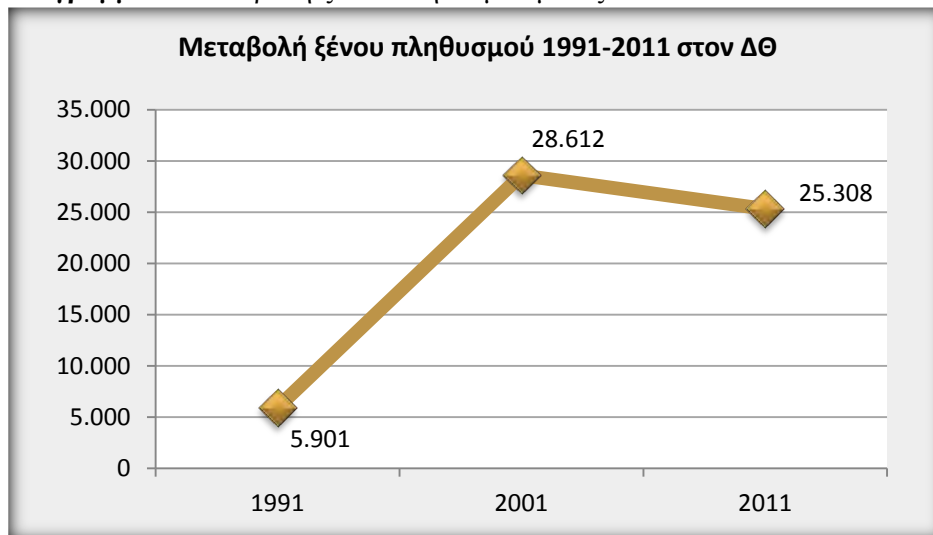
Πηγή: <http://static.panoramio.com/photos/large/67889900755.jpg>

4.1.3 Δημογραφία των ξένων πολιτών

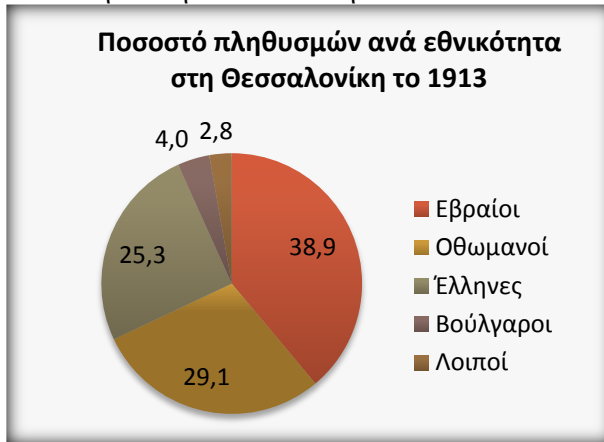
Όσον αφορά τη σύγχρονη δημογραφία της πόλης, αυτή είναι αρκετά διαφορετική σε σύγκριση με το παρελθόν της. Από το 1990, αν και ξεκίνησε ένα σημαντικό κύμα μετανάστευσης και εγκατάστασης πληθυσμών στην πόλη, από άλλες χώρες, αυτό δεν επηρέασε σημαντικά τη δημογραφία της. Η Θεσσαλονίκη, μέχρι και σήμερα, θεωρείται μία ομοιογενής πόλη, ως προς τα εθνοτικά και θρησκευτικά χαρακτηριστικά της. Ωστόσο, τα τελευταία χρόνια, παρατηρείται μία αυξανόμενη συγκέντρωση ξένων πολιτών στην πόλη η οποία αξίζει να αναφερθεί. Σύμφωνα με τα στοιχεία της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής - ΕΛΣΤΑΤ (βλέπε Διάγραμμα 3), η πόλη από το 1991 έως και το 2001 παρουσίασε μία μεγάλη αύξηση στον ξένο πληθυσμό, μία μεταβολή της τάξεως του 385%. Από το 2001 έως και το 2011 ωστόσο παρατηρείται μία μείωση του εισερχόμενου πληθυσμού, μία μεταβολή της τάξεως του 11,5%.

Διάγραμμα 3: Μεταβολή ξένου πληθυσμού μεταξύ 1991-2011 στον ΔΘ

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, 2016, Ιδία επεξεργασία

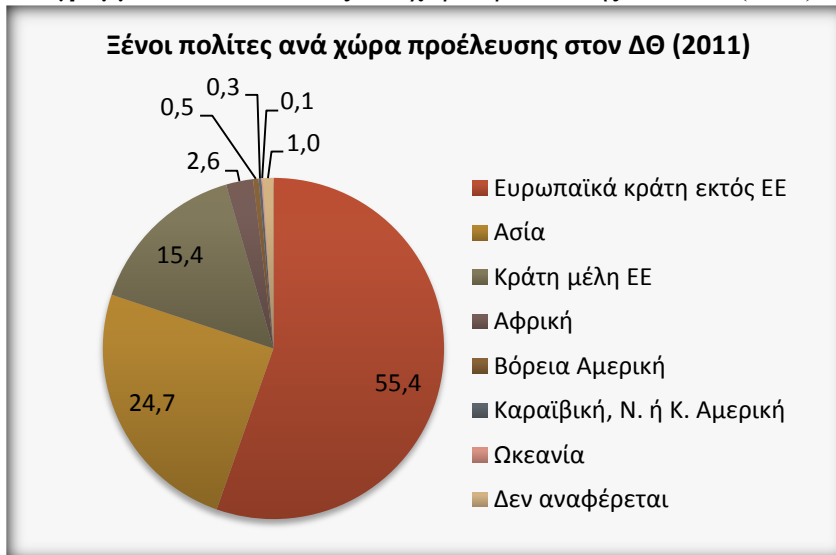
Σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ για το 2011, το δημογραφικό τοπίο της Θεσσαλονίκης δείχνει ότι οι Έλληνες υπήκοοι αποτελούν το 92,2% (299.874 κάτοικοι) του συνολικού πληθυσμού του ΔΘ, ενώ το υπόλοιπο 7,8% (25.308 κάτοικοι) είναι ξένοι πολίτες (βλέπε Διάγραμμα 5). Από το σύνολο του ξένου πληθυσμού (βλέπε Διάγραμμα 6), το 55,4% προέρχεται από Ευρωπαϊκά κράτη εκτός της ΕΕ, το 24,7% από χώρες της Ασίας και το 15,4% από κράτη μέλη της ΕΕ. Μικρότερα ποσοστά πληθυσμού προέρχονται από την Αφρική, τη Βόρεια Αμερική, την Καραϊβική / Νότια / Κεντρική Αμερική και την Ωκεανία (0,1%).

Διάγραμμα 5: Ποσοστό πληθυσμών ανά εθνικότητα στη Θεσσαλονίκη το 1913

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, 2016, Ιδία επεξεργασία

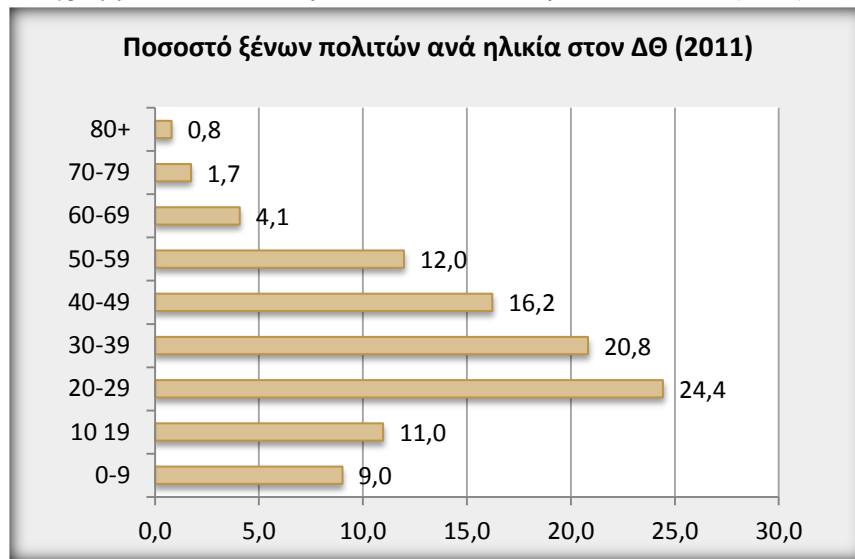
Διάγραμμα 6: Ποσοστό ελλήνων και ξένων πολιτών στον ΔΘ (2011)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, 2016, Ιδία επεξεργασία

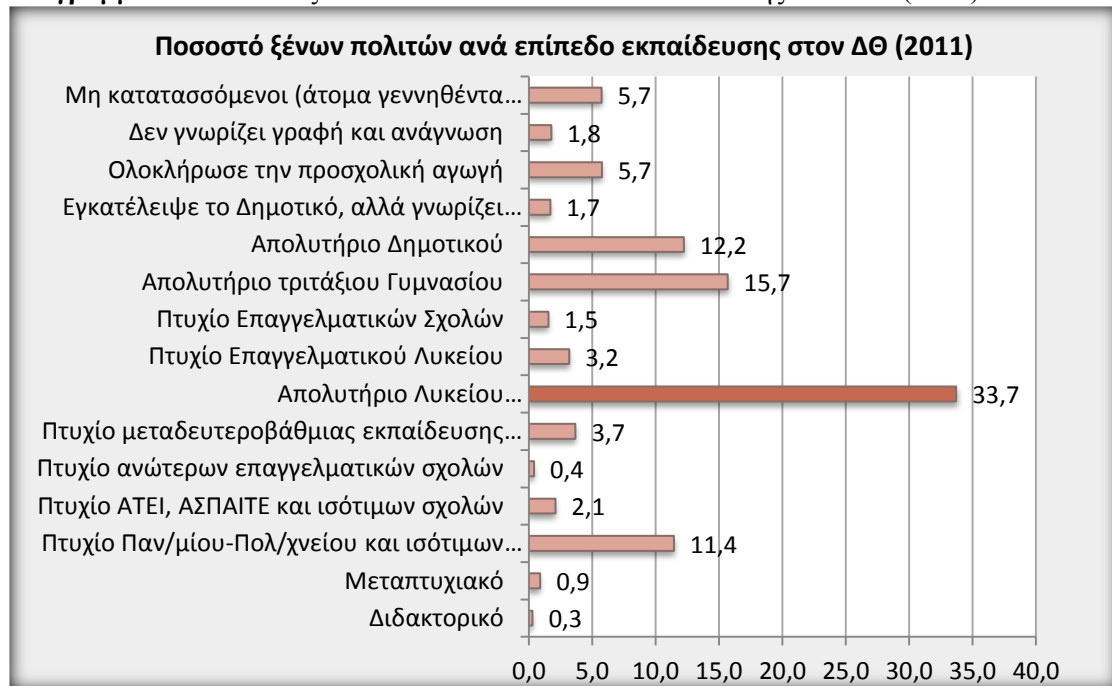
Διάγραμμα 4: Ξένοι πολίτες ανά χώρα προέλευσης στον ΔΘ (2011)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, 2016, Ιδία επεξεργασία

Όσον αφορά το φύλο των ξένων πολιτών, από τα στοιχεία δεν παρουσιάζεται σημαντική διαφορά στα ποσοστά ανδρών και γυναικών. Συγκεκριμένα, το 52,3% των ξένων πολιτών είναι γυναίκες, ενώ το υπόλοιπο 47,7% είναι άνδρες. Επιπλέον, το μεγαλύτερο ποσοστό ξένων πολιτών είναι ηλικίας 20-29 χρονών (24,4%) και 30-19 χρονών (20,8%) (βλέπε Διάγραμμα 7). Τέλος, ως προς το επίπεδο εκπαίδευσης τους, το 33,7% κατέχει απολυτήριο λυκείου, το 15,7% απολυτήριο γυμνασίου, το 12,2% απολυτήριο δημοτικού και το 11,4% έχει πτυχίο πανεπιστημίου (βλέπε Διάγραμμα 8).

Διάγραμμα 7: Ποσοστό ξένων πολιτών ανά ηλικία στον ΔΘ (2011)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, 2016, Ιδία επεξεργασία

Διάγραμμα 8: Ποσοστό ξένων πολιτών ανά επίπεδο εκπαίδευσης στον ΔΘ (2011)

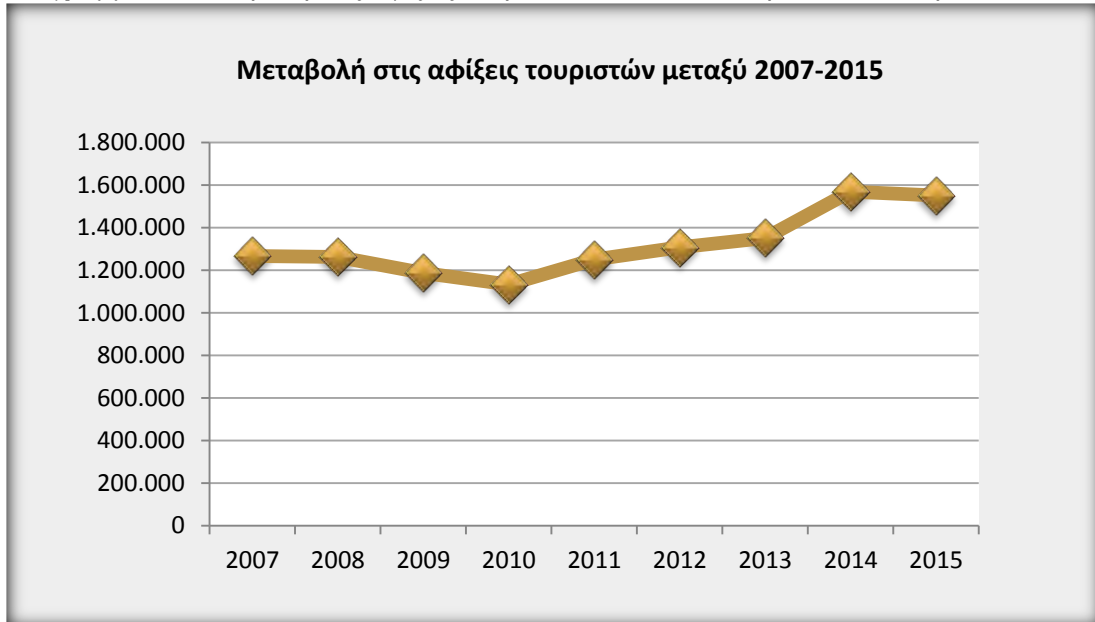
Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, 2016, Ιδία επεξεργασία

Τέλος είναι σημαντικό να αναφερθούν και οι αριθμοί³ των τουριστών της πόλης, οι οποίοι προσδίδουν πολυμορφία σε αυτήν. Σύμφωνα με τα στοιχεία του Συνδέσμου Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων (ΣΕΤΕ), που αφορούν τις αφίξεις επιβατών (Ελλήνων και αλλοδαπών) στο Αεροδρόμιο Μακεδονία, η ροή τουριστών στην πόλη δείχνει να είναι αυξητική από το 2010 και μετά (βλέπε Διάγραμμα 9). Αντίθετα, από το 2007 μέχρι και το 2010 παρουσιαζόταν μία συνεχής μείωση των τουριστών.

³ Τα στοιχεία αυτά δεν αφορούν μόνο τον ΔΘ.

Παρόλαυτά, στη διάρκεια αυτών των οκτώ χρόνων, η μεγαλύτερη τουριστική κίνηση καταγράφηκε το 2014 με αριθμό που αγγίζει τους 1.570.000 τουρίστες. Το 2015, ο αριθμός των τουριστών διατηρήθηκε σε παρόμοια επίπεδα.

Διάγραμμα 9: Μεταβολή στις αφίξεις τουριστών 2007-2015 στη Θεσσαλονίκη

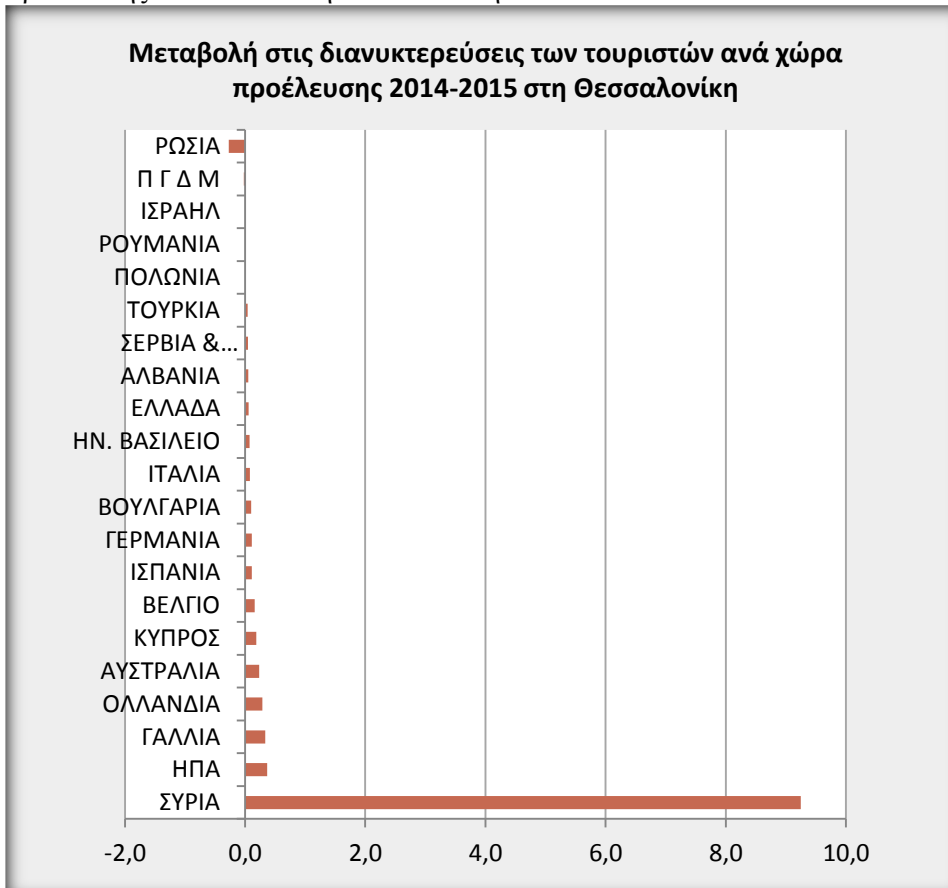

Πηγή: ΣΕΤΕ, 2016, Ιδία επεξεργασία

Όσον αφορά τις διανυκτερεύσεις σε τουριστικά καταλύματα της πόλης, σύμφωνα με τα στοιχεία της Ένωσης Ξενοδόχων Θεσσαλονίκης (ΕΞΘ), οι διανυκτερεύσεις το 2015 ήταν περισσότερες σε σύγκριση με αυτές του 2014 (1.299.414 και 1.191.189 αντίστοιχα). Από αυτούς, το 53,2% προέρχονταν από κάποια περιοχή της Ελλάδας. Το υπόλοιπο 46,8% προερχόταν από άλλες χώρες του εξωτερικού. Από το σύνολο των τουριστών που προέρχονταν από άλλες χώρες, το μεγαλύτερο ποσοστό ήταν Κύπριοι τουρίστες (13,8%) και ακολουθούν οι Τούρκοι (8,7%), οι Σέρβοι (7,1%), οι Γερμανοί (6,7%) και οι Ρουμάνοι (6,6%). Σημαντικά ποσοστά έχουν και οι Ιταλοί, οι Ρώσοι, οι Βούλγαροι, οι Αμερικανοί, οι Σύριοι και οι Ισραηλίτες (βλέπε Διάγραμμα 10). Τέλος είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι τη μεγαλύτερη (στη συγκεκριμένη περίπτωση θετική) μεταβολή αριθμού τουριστών στην πόλη (9%), την παρουσιάζουν οι Σύριοι τουρίστες (από 3.133 το 2014 σε 32.109 το 2015) (βλέπε Διάγραμμα 11). Αυτό προφανώς δικαιολογείται από τη μαζική εισροή προσφύγων-μεταναστών από τη Συρία που παρατηρείται σε όλη τη χώρα.

Διάγραμμα 10: Διανυκτερεύσεις ξένων τουριστών ανά χώρα προέλευσης στη Θεσσαλονίκη (2015)

Πηγή: ΕΞΘ, 2016, Ιδία επεξεργασία

Διάγραμμα 11: Μεταβολή στις διανυκτερεύσεις των τουριστών ανά χώρα προέλευσης 2014-2015 στη Θεσσαλονίκη

Πηγή: ΕΞΘ, 2016, Ιδία επεξεργασία

4.1.4 Πολυπολιτισμικότητα και ΠΠΕΘ

Σημαντική περίοδος, όπου το ζήτημα της πολυπολιτισμικότητας της πόλης επανέρχεται στο προσκήνιο είναι αυτή του 1990, όπου η Θεσσαλονίκη ήταν υποψήφια για τον τίτλο της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης (ΠΠΕ). Το 1997 τελικά κέρδισε τον τίτλο, έχοντας παρουσιάσει ένα πρόγραμμα, όπου μεταξύ των άλλων αναδεικνύονταν ως πολυπολιτισμική πόλη.

Ωστόσο, για το πρόγραμμα, υπήρξε μία πολύ έντονη κριτική για τον τρόπο διαχείρισης του. Βασικό πρόβλημα που εντοπίζει ο Λαμπριανίδης (2001), είναι ο τρόπος διοίκησης του Οργανισμού ΠΠΕΘ, όπου λειτούργησε περισσότερο με διαχειριστική λογική και όχι με αναπτυξιακή από την ΤΑ. Πέρα από αυτό όμως υπήρξε και μία κριτική που αφορούσε τον τρόπο προβολής της πόλης. Πιο συγκεκριμένα, στο πλαίσιο του προγράμματος ήταν να αναδειχθεί ο πολυπολιτισμικός χαρακτήρας της Θεσσαλονίκης, που σε όλη τη διάρκεια της ιστορίας της υπήρξε τόπος συνάντησης και συμβίωσης διαφορετικών εθνοτήτων. Πιο συγκεκριμένα, στα βασικά ενημερωτικά φυλλάδια που εξέδωσε η ΠΠΕ αναγράφονταν χαρακτηριστικά *«η ανάδειξη του πολυπολιτισμικού χαρακτήρα της Θεσσαλονίκης και της φυσιογνωμίας μιας πόλης, που σε όλη τη διάρκεια της μακραίωνης ιστορίας της υπήρξε τόπος συνάντησης και συμβίωσης διαφορετικών εθνοτήτων»*. Ωστόσο, σύμφωνα με τον Agelopoulos (2000), το πρόγραμμα της ΠΠΕ αναδείκνυε ξεκάθαρα τον σημαντικό ρόλο των διανοούμενων στην «κατασκευή» ενός πολιτισμού που επικαλείται το κράτος. Έτσι, σύμφωνα με τον ίδιο, κατά τη διοργάνωση της ΠΠΕ έγινε μια επιλεκτική ανάγνωση του πολιτισμικού πλουραλισμού του παρελθόντος της πόλης, παρουσιάζοντας ένα δικό της μοντέλο πολυπολιτισμικότητας, που συνέφερε την τότε πολιτική εξουσία. Συγκεκριμένα, προβλήθηκε το πολυπολιτισμικό παρελθόν, με έμφαση στη βυζαντινή ιστορία της, αδιαφορώντας για την τότε συγκρότηση του πληθυσμού της πόλης και τις πολιτικές της ετερότητας στην καθημερινότητα.

4.1.5 Πολιτισμικά μνημεία

Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, οι συνεχείς εξελίξεις και μεταβολές στη δημογραφία της πόλης και τα πολιτικά γεγονότα που ακολούθησαν, από το 1920 και έπειτα, οδήγησαν σε καταστροφή σημαντικού μέρους των μνημείων της πόλης. Ωστόσο, έχουν διατηρηθεί τόσα ώστε να μπορεί να γίνει διακριτή, τουλάχιστον σε κάποιο βαθμό, η πολυπολιτισμικότητα του παρελθόντος της. Συγκεκριμένα, η τοπική αυτοδιοίκηση της πόλης προβάλλει (Δήμος Θεσσαλονίκης, 2016):

- 19 Παλαιοχριστιανικά – Βυζαντινά Μνημεία
- 9 Μεταβυζαντινές Εκκλησίες
- 8 Ρωμαϊκά Μνημεία
- 25 Οθωμανικά Μνημεία
- 31 Νεώτερα Μνημεία
- 10 Εβραϊκά Μνημεία

Από τα παραπάνω, κάποια είναι ανακαινισμένα και διατηρημένα και άλλα όχι. Επίσης κάποια τυχαίνουν ιδιαίτερης προβολής και άλλα όχι, κυρίως λόγω της τοποθεσίας και της εμβληματικότητάς τους. Κάποια από αυτά (βλέπε Παράρτημα – Πίνακα 7), βρίσκονται στον κατάλογο της Unesco ως Μνημεία Παγκόσμιας Κληρονομιάς (Δήμος Θεσσαλονίκης, 2016).

4.1.6 Δράσεις Τοπικής Αυτοδιοίκησης

Ο ΔΘ, όσον αφορά τις δράσεις που κάνει για τη διαμόρφωση της εικόνας του τόπου, θεωρείται ότι ακολουθεί μία πιο εξωστρεφή πολιτική σε σύγκριση με τις προηγούμενες διοικήσεις της πόλης. Αρχικά, σύμφωνα με το τελευταίο Στρατηγικό Σχέδιο 2014-2019 (Δήμος Θεσσαλονίκης, 2015) της πόλης, το οποίο βρίσκεται στο στάδιο της δημόσιας διαβούλευσης, το όραμα για την πόλη είναι:

«...η ενδυνάμωση του μητροπολιτικού χαρακτήρα της στην ΠΚΜ, με επίκεντρο τον πολίτη και σεβασμό στο περιβάλλον, καθώς και η ενίσχυση της εξωστρέφειας και της συνεργασίας με φορείς και οργανώσεις εντός και εκτός της χώρας» (Δήμος Θεσσαλονίκης, 2015: 1).

Παρατηρείται λοιπόν ότι, η ΤΑ επιδιώκει την εγκαθίδρυση της πόλης ως μητροπολιτικό κέντρο της βόρειας Ελλάδας και την προσπάθειά της να φανεί στον χάρτη και συνεπώς στις ξένες αγορές. Μία από τις κατευθυντήριες πολιτικές επιλογές της στρατηγικής που σχετίζεται με τον πολιτισμό και απαντά στο παραπάνω όραμα είναι *«η αναβάθμιση του φυσικού, πολιτιστικού και αστικού περιβάλλοντος της Θεσσαλονίκης, ώστε να γίνει πόλος έλξης τόσο για διαμονή όσο και για επίσκεψη»* (Δήμος Θεσσαλονίκης, 2015: 1). Υπονοείται δηλαδή ότι η διαχείριση του πολιτισμού της πόλης αποτελεί για την σημερινή διοίκηση του ΔΘ ένα οικονομικό-αναπτυξιακό εργαλείο. Στο πλαίσιο αυτό, παρατηρούνται όλο και περισσότερο ενέργειες που στοχεύουν στην προώθηση του πολιτισμού. Ιδιαίτερα για τον πολυπολιτισμό της πόλης, ο ίδιος ο Δήμαρχος έχει δηλώσει πολλές φορές την προσωπική του επιδίωξη να

ξανακερδίσει η πόλη τον ιστορικό, πολυπολιτισμικό χαρακτήρα της, με Τούρκους, Εβραίους, Έλληνες και Σλάβους.

Στο πλαίσιο αυτό έχει σχεδιαστεί και το νέο logo της πόλης. Η Θεσσαλονίκη, προβαλλόμενη ως «Thessaloniki: Many stories, one heart», προωθείται αρχικά ως «μία πόλη με περήφανο ιστορικό παρελθόν, το οποίο γράφτηκε από την πολύ-πολιτισμικότητα των ανθρώπων της... μία πόλη φιλόξενη, με ζεστούς ανθρώπους, με αισιόδοξο πνεύμα και χαλαρή στάση για τη ζωή..... ένα κέντρο ιδεών που συγκεντρώνει το ανήσυχο πνεύμα της σύγχρονης τέχνης...μια καρδιά-μωσαϊκό, φτιαγμένη από ψηφίδες –τις ιστορίες της πόλης». Το ζήτημα που τίθεται ωστόσο με αυτή την προβολή είναι ότι για ακόμη μία φορά δίνεται πολύ μεγάλη βαρύτητα στο παρελθόν της πόλης, χωρίς να παρακινείται ο ίδιος ο κάτοικος να δημιουργήσει και να παράγει τον δικό του πολιτισμό.

Στο πλαίσιο της διαχείρισης της υπάρχουσας πολυπολιτισμικής ιστορίας πραγματοποιήθηκε στην πόλη η πρωτοβουλία της «Διπλωματίας των Πόλεων». Στην πρωτοβουλία αυτή, ο ΔΘ ξεκίνησε μία σειρά από συναντήσεις, πρώτα σε χώρες που έχουν μία πολιτισμική αναφορά με τη Θεσσαλονίκη και έπειτα σε γειτονικές χώρες και χώρες της δύσης. Βασικός στόχος είναι η προσέλκυση τουριστών στην πόλη, με σκοπό να γνωρίσουν κάτι από το δικό τους παρελθόν. Επιπλέον η Θεσσαλονίκη γίνεται γνωστός προορισμός και εν δυνάμει τόπος επενδύσεων και διαμονής.

Από τις δράσεις που προτείνονται στο νέο Στρατηγικό Σχέδιο της πόλης, αυτές που θα μπορούσαν να έχουν σχέση με τη διαμόρφωση ενός πολυπολιτισμικού κλίματος σε αυτήν είναι:

- Δράσεις προώθησης κοινωνικής ένταξης και ενσωμάτωσης και συνεργασία με φορείς που είναι αρμόδιοι
- Δράσεις ενίσχυσης της εκπαίδευσης ενηλίκων και ανηλίκων (πχ. εκμάθηση ποντιακής διαλέκτου, ρώσικης γλώσσας, κέντρα δημιουργικής απασχόλησης Άτομα με ειδικές ανάγκες - ΑΜΕΑ, γιορτή πολυγλωσσίας, κτλ.)
- Δράσεις ανάπτυξης πολιτιστικών εκδηλώσεων
- Δράσεις προβολής του πολιτισμού της πόλης
- Δράσεις ενίσχυσης της εξωστρέφειας της πόλης (πχ. αδελφοποιημένες πόλεις, συμμετοχή σε διεθνή συνέδρια, πρωτοβουλία «Διπλωματία Πόλεων» κτλ.)

Άλλες σημαντικές ενέργειες που πραγματοποιήθηκαν τα τελευταία χρόνια στην πόλη και συμβάλλουν στη διαμόρφωση του παραπάνω κλίματος είναι:

- Η αεροπορική σύνδεση με την Κωνσταντινούπολη
- Η αεροπορική σύνδεση με τη Σμύρνη
- Η ακτοπλοϊκή σύνδεση με Σμύρνη
- Η ίδρυση έδρας εβραϊκών σπουδών στο ΑΠΘ
- Η έναρξη προγράμματος μουσουλμανικών σπουδών στο ΑΠΘ
- Η ίδρυση έδρας ποντιακών σπουδών και ρώσικης γλώσσας στο ΑΠΘ
- Η δράση «Study in Thessaloniki» για την προσέλκυση φοιτητών
- Η Θεσσαλονίκης ως Ευρωπαϊκή Πρωτεύουσα Νεολαίας το 2014
- Η συμμετοχή του ΔΘ στο Έτος 2016 Ελλάδας - Ρωσίας
- Η διοργάνωση, από τον Δήμο, περιπατητικών διαδρομών για την προβολή του πολυπολιτισμικού παρελθόντος
- Η ανακαίνιση του Μουσείου - Σπίτι του Κεμάλ Ατατούρκ, που αποτέλεσε λόγο επίσκεψης πολλών τουριστών από την Τουρκία
- Η αποκατάσταση της Ροτόντας, που θεωρείται σύμβολο του πολυπολιτισμικού παρελθόντος της πόλης

Από την άλλη ωστόσο, προσπάθειες προβολής μίας σύγχρονης πολυπολιτισμικότητας δεν αποτελούν μέρος της πολιτικής του Δήμου. Ακόμη και στο πλαίσιο κοινωνικής πολιτικής για τους ξένους πολίτες της, οι δράσεις είναι πολύ περιορισμένες. Για αυτό ασκείται μέχρι και σήμερα μία κριτική στη στάση της ΤΑ. Σύμφωνα με τον Αγγελόπουλο (2014), από τη μία, η πρόσφατη τοπική αυτοδιοίκηση έφερε μια τομή στις πολιτικές ταυτότητας που αφορούν τόσο το παρελθόν όσο και το παρόν της πόλης. Η τομή αυτή προέκυψε λόγω της σταδιακής απαξίωσης του μέχρι τότε κυρίαρχου φοβικού εθνικιστικού λόγου αλλά και των αναδιατάξεων του πληθυσμού. Η σημερινή ρητορική της πολυπολιτισμικότητας χρησιμοποιείται για να μετατρέψει το μέχρι πρότινος «μειονέκτημα» ύπαρξης του εβραϊκού, τουρκικού, βλάχικου, βουλγάρικου και του ευρωπαϊκού χαρακτήρα της πόλης, σε πλεονέκτημα γέφυρας συνεργασίας με περισσότερο ή λιγότερο γειτονικά κράτη. Σύμφωνα με τον ίδιο, η παραπάνω σύλληψη «...συνιστά ένα εναλλακτικό κοινωνικό συμβόλαιο τόσο με τους ζωντανούς (π.χ. κοινότητες ομοφυλόφιλων), όσο και τους νεκρούς της πόλης (π.χ. θύματα του Ολοκαυτώματος)». Από την άλλη ωστόσο, τονίζεται από τον ίδιο το στεγνά

οικονομικό όφελος που παρουσιάζει η παραπάνω προσέγγιση, χωρίς να δίνεται ουσιαστική έμφαση στις άλλες μειονοτικές ομάδες που ζουν στην πόλη.

Εικόνα 28: Αδελφοποιημένες πόλεις με τη Θεσσαλονίκη

Πηγή: <http://parallaximag.gr/thessaloniki/maties-ston-poli/pagkosmia-ikogenia-tis-thessalonikis>

Εικόνα 29: Τούρκοι τουρίστες στο μουσείο-σπίτι του Κεμάλ Ατατούρκ

Πηγή: http://www.seleo.gr/images/arxeio/genikes/kemal_epeteios_06.jpg

4.1.7 Πολιτιστικοί Φορείς

Πέρα από τον ρόλο της ΓΑ στη διαμόρφωση του πολυπολιτισμικού κλίματος, σημαντικό ρόλο διαδραματίζουν οι πολιτιστικοί φορείς της πόλης και οι κοινότητες της. Όσον αφορά το πολυπολιτισμικό παρελθόν της πόλης, αυτό διαφαίνεται όχι μόνο από το σωζόμενο μνημειακό απόθεμα της, αλλά από τους πολλούς πολιτιστικούς φορείς που δραστηριοποιούνται σε αυτήν και προβάλλουν, ο καθένας από αυτούς, μέρος της πολυπολιτισμικής ιστορίας. Οι φορείς αυτοί, άλλοι μικρότεροι και άλλοι μεγαλύτεροι σε ένταση πολιτιστικών δραστηριοτήτων συμβάλλουν σε ένα βαθμό στην πολυπολιτιστική προβολή της πόλης. Ωστόσο οι περισσότεροι, τουλάχιστον μέχρι πρόσφατα, λειτουργούν μεμονωμένα με σκοπό να προβάλλει ο καθένας ένα κομμάτι αυτής της ιστορίας. Οι συνέργειες μεταξύ τους, μέχρι πρόσφατα, ήταν σχεδόν περιορισμένες.

4.1.8 Κοινότητες Μεταναστών και Σύλλογοι

Επιπλέον, στον Πίνακα 9 (Παράρτημα) καταγράφεται ένας αξιόλογος αριθμός πολιτιστικών συλλόγων και κοινοτήτων (29 σε αριθμό) που ιδρύθηκαν όλα αυτά τα χρόνια στην πόλη από τις μειονότητες που διαμένουν στην πόλη. Σε αυτούς λαμβάνουν χώρα διάφορες πολιτιστικές εκδηλώσεις και αποτελούν σημεία συνάντησης και έκφρασης αυτών των κοινοτήτων. Ωστόσο πραγματοποιούνται για τις ίδιες τις ομάδες και όχι για την τοπική κοινωνία. Επιπλέον, οι συνέργειες με τους πολιτιστικούς φορείς της πόλης είναι επίσης περιορισμένες. Από αυτές, μόνο η εβραϊκή και αρμένικη κοινότητα προσπαθεί μέχρι και σήμερα να προβάλλει την ιστορία της στην πόλη και να έχει μία περισσότερο ενεργή συμμετοχή στα πολιτιστικά δρώμενα, όπως επίσης και οι πρόσφυγες μικρασιάτες και πόντιοι.

Άλλοι φορείς που να εξυπηρετούν τις πολιτιστικές ανάγκες, κυρίως των αλλοεθνών και αλλοθρήσκων ομάδων είναι περιορισμένοι σημαντικά⁴. Όπως φαίνεται και στον Πίνακα 10 (Παράρτημα) υπάρχουν περιορισμένοι αλλόθρησκοι χώροι λατρείας (12 σε αριθμό), καθώς επίσης και εκπαιδευτικοί φορείς (πχ. 1 Λύκειο Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης και 1 Κινέζικο Σχολείο που πρόκειται να λειτουργήσει κτλ.)

---

⁴ Γίνεται αναφορά μόνο αυτών του ΔΘ

Εικόνα 31: Chinatown Θεσσαλονίκης

Πηγή: <http://parallaximag.gr/thessaloniki/maties-ston-poli/thessaloniki-sikose-ta-kokkina-fanaria>

Εικόνα 30: Χώρος λατρείας των μουσουλμάνων κατοίκων της Θεσσαλονίκης

Πηγή: <http://parallaximag.gr/thessaloniki/prosopa/zoes-ton-allon-mousoulmaniki-kinotita-thessalonikis>

4.1.9 Άλλες ομάδες

Στο σημείο αυτό θα μπορούσε να αναφερθεί η ύπαρξη συγκεκριμένων ομάδων της πόλης, οι οποίες προβάλλουν, η κάθε μία από αυτές ένα δικό τους πολιτισμό, μία διαφορετική πολιτισμική κουλτούρα. Στην ουσία, αποτελούν «φωνές» στην πόλη που προσπαθούν να ακουστούν. Οι ομάδες αυτές, αν και είναι ακόμη περιορισμένες στην πόλη, παρολαυτά, λόγω του μικρού της μεγέθους, γίνονται πιο εύκολα γνωστές και δηλώνεται πιο εύκολα η παρουσία τους στον αστικό χώρο.

Από τη μία, είναι οι κοινότητες με σεξουαλικό προσανατολισμό πχ. ομάδες ετεροφυλόφιλων ανδρών και γυναικών, οι οποίες δηλώνουν τη διαφορετικότητά τους και παράλληλα δραστηριοποιούνται στην προάσπιση των δικαιωμάτων τους. Η παρουσία τους είναι αισθητή σε συγκεκριμένες περιοχές της πόλης (πχ. πεζόδρομος της Ζεύξιδος), ενώ υπάρχουν και συγκεκριμένα νυχτερινά κέντρα, που πλέον είναι γνωστά ως “gay friendly”. Ωστόσο, η μεγαλύτερη δημοφιλία αυτής της κοινότητας παρουσιάστηκε από τη στιγμή της διοργάνωσης της εκδήλωσης του Thessaloniki Pride το 2012. Η εκδήλωση αυτή που υποστηρίχθηκε σε μεγάλο βαθμό από την σημερινή τοπική αυτοδιοίκηση, αποτέλεσε και την επίσημη αποδοχή τους, τουλάχιστον από τον ΔΘ και από ένα μεγάλο αριθμό της τοπικής κοινωνίας. Αντιδράσεις προέκυψαν κυρίως από τον εκκλησιαστικό χώρο.

Μία άλλη μεγάλη κοινότητα στην πόλη είναι η φοιτητική. Η Θεσσαλονίκη είναι ένας σημαντικός φοιτητικός προορισμός στην χώρα, καθώς διαθέτει ένα αρκετά μεγάλο αριθμό τμημάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Εντός του ΔΘ στεγάζονται επτά πανεπιστήμια, δύο δημόσια που είναι και τα μεγαλύτερα στην πόλη (Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης - ΑΠΘ και Οικονομικό Πανεπιστήμιο Μακεδονίας) και πέντε ιδιωτικά. Μάλιστα, το ΑΠΘ είναι το μεγαλύτερο πανεπιστήμιο της Ελλάδας αλλά και των Βαλκανίων (Study In Thessaloniki, 2015). Παράλληλα, υπάρχουν και πολλά μικρότερα εκπαιδευτικά ιδρύματα (ΙΕΚ κτλ.) εντός αυτού και κάποια επίσης σημαντικά εντός του ΠΣΘ (Διεθνές Πανεπιστήμιο, ΑΤΕΙ Σίνδου κτλ.). Ωστόσο το μεγαλύτερο ποσοστό των φοιτητών διαμένει στον ΔΘ, ξεπερνώντας τους 80.000 (κυρίως από το εσωτερικό της χώρας). Πολύ από αυτούς, δημιουργούν μικρές κοινότητες που οργανώνουν κατά καιρούς πολιτιστικές εκδηλώσεις (πχ. σύλλογοι Κρητών, Δωδεκανήσιων, Ποντίων, Βλάχων, Σαρακατσάνων Φοιτητών κτλ.), φέρνοντας στην πόλη τις δικές τους πολιτιστικές παραδόσεις.

Επίσης, σημαντικός, αλλά όχι ικανοποιητικός είναι ο αριθμός ξένων φοιτητών που έρχονται για σπουδές ή στο πλαίσιο του προγράμματος Erasmus. Το μεγαλύτερο πρόβλημα έγκειται στο γεγονός ότι οι περισσότερες σχολές της πόλης δεν υποστηρίζουν αγγλόφωνα μαθήματα, έτσι ώστε να μπορεί να συμμετέχει ο ξένος φοιτητής. Στο πλαίσιο αυτό θεωρείται αισιόδοξη η προσπάθεια του ΔΘ, σε συνεργασία με τις σχολές της πόλης, ίδρυσης του «Study In Thessaloniki» όπου κάθε ξένος φοιτητής μπορεί να μάθει περισσότερα για την πόλη και τις σπουδές σε αυτήν.

Εικόνα 32: Υποδοχή φοιτητών της πόλης στο Δημαρχείο Θεσσαλονίκης

Πηγή: <http://parallaximag.gr/thessaloniki/maties-ston-poli/its-party-time-sto-dimarchio>

Άλλες ομάδες στην πόλη, είναι αυτές με διαφορετική ιδεολογική-πολιτική έκφραση. Είναι τα άτομα που, είτε συμμετέχουν και βρίσκουν τόπο έκφρασης σε συνεργατικά εγχειρήματα, στέκια, κολεκτίβες, είτε δημιουργούν αυτοδιαχειριζόμενα εργασιακά σχήματα, δοκιμάζοντας έναν άλλο τρόπο εργασίας, συλλογικό, με σχέσεις σεβασμού, συντροφικότητας και αλληλεγγύης. Παραδείγματα τέτοιων σχημάτων είναι τα:

- Μικρόπολις (Κοινωνικός Χώρος για την Ελευθερία)
- Βίος Coop (Κοινωνικός Καταναλωτικός Συνεταιρισμός)

- Belleville sin Patron (Όμορφη πόλη χωρίς Αφεντικό) (Συνεργατικό Βιβλιοπωλείο - Καφέ)
- Κουρσάλ (Συνεργατικές Εκδόσεις)
- Το Καζάνι που βράζει (Συνεργατικό μαγειρείο)
- Συνεταιρισμός Οδοντιάτρων Θεσσαλονίκης
- Ακυβέρνητες Πολιτείες (Συνεργατικό Βιβλιοπωλείο - Καφέ)
- Computerativa (Εργατικός Συνεταιρισμός computing services)
- Ποέτα (Συνεργατικό Βιβλιοπωλείο - Καφέ)
- Το Ωραίο Ντεπώ (Καφενείο-Παντοπωλείο)
- Κουκούλι (Συνεταιρισμός καταναλωτών - παραγωγών)

Από την άλλη, υπάρχουν και ομάδες που δημιουργήθηκαν στο πλαίσιο της ανάγκης να εκφραστεί, να αναδειχθεί ή να βελτιωθεί η τοπική πολιτιστική και καλλιτεχνική δυναμική της πόλης. Τέτοιες ομάδες είναι οι:

- “Φίλοι της Νέας Παραλίας”
- “Thessaloniki Walking Tours”
- “Dot2Dot”
- “Θεσσαλονίκη Αλλιώς”
- “Topio”
- “Los Lampicos”

Σε αυτό το σημείο, θα μπορούσε να προστεθούν και οι μικρές δράσεις, μεμονωμένων ατόμων όπως των επαγγελματιών της street art, της σχολής καλών τεχνών Θεσσαλονίκης κτλ. Πολλές από τις δράσεις αυτές, αν και γίνονται για την πόλη και για τους πολίτες της, από ορισμένους συχνά δεν εκτιμώνται, βανδαλίζονται και στο τέλος καταστρέφονται. Σε αυτό το σημείο τίθεται το ζήτημα της ανάγκης απόκτησης πολιτιστικής παιδείας για όλους τους πολίτες της πόλης.

Εικόνα 35: Μίμος στη Νέα Παραλία

Πηγή:http://www.greece-is.com/wp-content/uploads/2015/12/THESS_PARALI_A_06.jpg

Εικόνα 36: Βραδιά μόδας στη Νέα Παραλία

Πηγή:<https://www.flickr.com/photos/13535953@N03/13448614014>

Εικόνα 33: Έργο από street artist

Πηγή:<https://s-media-cache-ak0.pinimg.com/564x/9d/4c/jpg>

Εικόνα 34: Έργο από street artist

Πηγή:http://femail.gr/media/Image/fashion_beauty/2015/09/thessaloniki/moda_thes_1.jpg

Άλλες ομάδες που προσδίδουν μία επιπλέον πολυμορφία στον αστικό χώρο είναι από τη μια αυτή των ατόμων μεγαλύτερης ηλικίας και από την άλλη αυτή των μικρότερων ηλικιών (μικρά παιδιά). Αυτές οι ομάδες μαζί με τα άτομα με ειδικές ικανότητες, αν και υπάρχουν στην πόλη, η παρουσία τους είναι σημαντικά περιορισμένη. Ο πιο πιθανός λόγος για την απουσία τους στη δημόσια ζωή της πόλης είναι τα πολλά και σημαντικά προβλήματα που παρουσιάζει η Θεσσαλονίκη στο αστικό της περιβάλλον. Προβλήματα προσβασιμότητας και προσπελασιμότητας (σημαντική έλλειψη ραμπών, ειδικών φαναριών για τους τυφλούς, παράνομη στάθμευση μέχρι και πάνω στα πεζοδρόμια,), τα περιορισμένα πάρκα και οι ανοικτοί δημόσιοι χώροι σε επίπεδο γειτονιάς, η ρύπανση του αέρα από τα καυσαέρια των αυτοκινήτων κ.α., δημιουργούν ένα μη φιλικό και προστατευτικό περιβάλλον για τις συγκεκριμένες ομάδες. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα η πόλη να μην είναι βιώσιμη για τα άτομα που χρήζουν περισσότερης φροντίδας και προσοχής. Στο πλαίσιο αυτό, σημαντικός καθίσταται ο ρόλος της ΤΑ, όχι μόνο σε επίπεδο έργων αλλά και σε επίπεδο πολιτικών ευαισθητοποίησης των ίδιων των πολιτών σε τέτοια ζητήματα.

Τέλος, στο πλαίσιο της παρούσας οικονομικής ύφεσης της χώρας αλλά και της πόλης, μία ομάδα ατόμων που κάνει σημαντικά αισθητή την παρουσία της, αλλά παράλαυτά δεν πρέπει να είναι περήφανη για αυτό η ίδια η πόλη, είναι οι άστεγοι της. Δυστυχώς, δεν μπορεί να παραβλεφθεί το γεγονός ότι η άνθρωποι αυτοί βρίσκονται σε μία αδύναμη κατάσταση από την οποία πρέπει η ίδια η κοινωνία να βοηθήσει να βγουν. Η ΤΑ ήδη έχει κάνει κάποιες προσπάθειες για την προσωρινή στέγαση και φροντίδα τους (υπνωτήριο με 70 κλίνες) (Άρσις, 2016), ωστόσο αυτές είναι αρκετά ανεπαρκείς. Πρέπει να τονιστεί ότι δεν τίθεται τόσο ζήτημα αισθητικής της πόλης, αλλά ζήτημα ανθρωπιάς σε άτομα που τυχαίνει να έχουν επηρεαστεί περισσότερο από μία δύσκολη οικονομική κατάσταση. Ο ΔΘ οφείλει να βρει λύσεις, έτσι ώστε η πόλη να αποτελέσει ένα φιλικό και βιώσιμο αστικό κέντρο για όλους τους πολίτες της. Δυνατότητες συμμετοχής τους σε πολιτιστικές δράσεις του δήμου σίγουρα θα ήταν βοηθητικές αλλά όχι επαρκείς.

Εικόνα 37: Η Νέα Παραλία ως παράδειγμα δημόσιου χώρου για ΑΜΕΑ

Πηγή:<http://parallaximag.gr/thessaloniki/maties-ston-poli/mia-poli-gia-olous>

Εικόνα 38: Η Νέα Παραλία ως παράδειγμα δημόσιου χώρου για μικρά παιδιά

Πηγή:<http://1.bp.blogspot.com/gdky48mxnye/u30j87yfvki/aaaaaaaak3o/kz371k-olai/s1600/20-Nea+Paralia+2014.jpg>

Εικόνα 39: Το ζήτημα των αστέγων στη Θεσσαλονίκη

Πηγή: <http://www.blocal-travel.com/street-art/thessaloniki/>

4.1.10 Πολιτιστικές εκδηλώσεις και φεστιβάλ

Όσον αφορά τις πολιτιστικές δραστηριότητες της πόλης, χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι το πλήθος των φεστιβάλ που πλέον πραγματοποιούνται σε αυτήν. Τα τελευταία χρόνια η δραστηριότητα του ΔΘ γύρω από τα φεστιβάλ είναι τόσο έντονη όσο κάθε άλλη φορά και κυρίως φαίνεται να βασίζεται σε κάποια συγκεκριμένη στρατηγική η οποία θέλει την πόλη ως εν δυνάμει κέντρο των φεστιβάλ (αυτό ωστόσο δεν αναφέρεται κάπου στον επίσημο λόγο). Αυτό είναι ευδιάκριτο όχι μόνο από το πλήθος των φεστιβάλ που ολοένα λαμβάνουν χώρα, αλλά περισσότερο από το γεγονός ότι ακόμη και τα πιο παλιά φεστιβάλ μετονομάζονται και μάλιστα προστίθεται σε αυτά ο αριθμός παρουσίας του συγκεκριμένου φεστιβάλ στα χρόνια (μετονομασία του Φεστιβάλ Θεάτρου Δάσους σε 1^ο Φεστιβάλ Δάσους το 2015). Ωστόσο, στην επίσημη ιστοσελίδα του ΔΘ (2016) αναφέρεται ότι «...σε συνεργασία και με άλλους φορείς οργανώνει, διεξάγει ή πλαισιώνει πολυποίκιλες πολιτισμικές δραστηριότητες δημιουργώντας ένα πολιτιστικό περιβάλλον στο οποίο ο καθένας μπορεί να αναζητήσει τα ενδιαφέροντά του». Θα μπορούσε δηλαδή να υποστηριχθεί ότι η υλοποίηση των φεστιβάλ συμβάλλει στην προβολή της πολιτιστικής πολυμορφίας της πόλης και ενδεχομένως στην πολυπολιτισμικότητα της. Εξάλλου, όπως αναφέρθηκε και στη βιβλιογραφία, η διοργάνωση των φεστιβάλ είναι ένας τρόπος συνάντησης διαφόρων πολιτισμών και επομένως δεν πρέπει να αγνοούνται. Κάποια από τα σημαντικότερα και πιο πολυσυζητημένα φεστιβάλ της πόλης φαίνονται στον Πίνακα 11 (Παράρτημα). Από αυτά, τα μισά από το τέλος είναι φεστιβάλ που διοργανώνονται τα τελευταία περίπου πέντε χρόνια και δείχνουν να απευθύνονται σε συγκεκριμένο κοινό της πόλης, πράγμα που δείχνει και τον σκοπό της ΤΑ, όπως αναφέρθηκε παραπάνω.

Ωστόσο, υπάρχουν και κάποιες εκδηλώσεις, όπου σκοπός είναι ξεκάθαρα η προώθηση της πολυπολιτισμικότητας και της πολυμορφίας. Κάποιες από αυτές είναι η Γιορτή της Πολυγλωσσίας (4η για το 2016) και σκοπός της είναι η ανακάλυψη του πολιτισμικού πλούτου των γλωσσών, μέσα από τη συμμετοχή σε θεατρικά και μουσικά πολυγλωσσικά εργαστήρια, εκπαιδευτικά σχέδια δράσης, σε βιωματικές δραστηριότητες πολιτισμικού χαρακτήρα, ερευνητικά προγράμματα, σε φιλικές και αυθόρμητες συζητήσεις και παρουσιάσεις γλωσσών. Επιπλέον, είχε πραγματοποιηθεί η εκδήλωση «Θεσσαλονίκη-Ξαναβρίσκοντας την πολυπολιτισμικότητα: Μεσόγειος, σύνορο και γέφυρα, σε εποχή κρίσης (2015), όπου συγγραφείς από την Ελλάδα, τις

γειτονικές χώρες της Μεσογείου και τη Γερμανία συζήτησαν για τη μετανάστευση εν μέσω της ευρωπαϊκής κρίσης.

Εικόνα 40: Αντιρατσιστικό φεστιβάλ Θεσ/νίκης **Εικόνα 41:** Γιορτή Πολυγλωσσίας

Πηγή: https://rproject.gr/sites/rproject.gr/files/styles/large/public/unnamed_6_6.jpg?itok=a9nP4hmt

Πηγή: <https://s-media-cache-ak0.pinimg.com/564x/94/dd/f2/94ddf261124f300b99b9c8f3ff14d6fc.jpg>

Εικόνα 42: Thessaloniki Pride

Πηγή: https://scontent.fath2-1.fna.fbcdn.net/v/t1.0-9/13445242_1004284806345397_6829873970526194334_n.jpg?oh=f45909a7fe6696ae048acdbf94df6b1&oe=57D9A8BE

4.2 Αξιολόγηση SWOT

Από την καταγραφή της υφιστάμενης κατάστασης της πόλης, σχετικά με τα πολυπολιτισμικά της στοιχεία ή τα στοιχεία εκείνα που μπορούν να αποδώσουν τον χαρακτήρα της πολυμορφίας στην πόλη, προκύπτει ότι, η Θεσσαλονίκη έχει αρκετά και σημαντικά δυναμικά χαρακτηριστικά.

Αρχικά, όσον αφορά το πολυπολιτισμικό της παρελθόν, αυτό θεωρείται αδιαμφισβήτητο λόγω της δεδομένης παρουσίας πολυεθνικών και πολυθρησκευτικών ομάδων στον αστικό της χώρο. Επιπλέον, το γεγονός ότι υπάρχει μία έντονη χρήση του όρου της πολυπολιτισμικότητας στην ιστορική αφήγηση της πόλης, δείχνει ότι ακόμη και οι ίδιοι οι κάτοικοι της αποδέχονται αυτόν τον χαρακτηρισμό. Από την άλλη, όσον αφορά το πολυπολιτισμικό παρόν της πόλης, παρατηρείται ότι είναι αρκετά περιορισμένο όσον αφορά την εθνοτική-θρησκευτική πολυμορφία (μόνο 7,8% ξένοι πολίτες). Ωστόσο, παρουσιάζεται μία ενδιαφέρουσα πολιτιστική πολυμορφία στην πόλη, η οποία αξίζει να αναφερθεί (φοιτητική κοινότητα, κοινότητα ομοφυλοφίλων, ομάδες με διαφορετική ιδεολογική-πολιτική ταυτότητα, ομάδες σύγχρονης καλλιτεχνικής έκφρασης, τουρίστες). Σημαντικός επίσης είναι και ο αριθμός πολιτιστικών φορέων, μεγάλων και μικρών, που συμβάλουν στην προβολή της ιστορίας και της σύγχρονης πολιτιστικής δημιουργίας, καθώς και οι πολιτιστικές εκδηλώσεις που λαμβάνουν χώρα και ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις μίας κοινωνίας.

Στον Πίνακα 3 που ακολουθεί παρουσιάζονται αναλυτικά τα πλεονεκτήματα και οι αδυναμίες της «πολυπολιτισμικής» Θεσσαλονίκης, καθώς επίσης και οι ευκαιρίες και οι απειλές που μπορούν να προκύψουν από την προβολή και προώθηση της.

Πίνακας 3: Πίνακας SWOT των πολυπολιτισμικών χαρακτηριστικών της Θεσ/νίκης

	ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ	ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ	ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ	ΑΠΕΙΛΕΣ
ΠΟΛΥΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΟ ΠΑΡΕΛΘΟΝ	Ύπαρξη πολυεθνικών και πολυθρησκευτικών ομάδων	Το σημερινό ομογενοποιημένο εθνικό κράτος	Προβολή πλεονεκτημάτων της πολ-πολ κοινωνίας	Αντιδράσεις εθνικιστικών ομάδων
	Πλούσια πολ-πολ⁵ κληρονομιά	Καταστροφή πολ-πολ μνημείων	Ενίσχυση δράσεων προβολής της πολ-πολ κληρονομιάς	Κίνδυνος να θιγούν οι απόγονοι-τουρίστες
	Μνημεία Unesco	Ύπαρξη διάσπαρτων μέσα στο έντονα οικοδομημένο περιβάλλον	Αξιοποίηση των κατοίκων για την από στόμα σε στόμα προβολή της ιστορίας	Κακοδιαχείριση χρηματοδοτικών προγραμμάτων
	Σημαντική χρήση της πολ-πολ στην ιστορική αφήγηση	Περιορισμένες ενέργειες διατήρησης - αποκατάστασης	Προσέλκυση απογόνων-τουριστών	Ανεκμετάλλευτα προγράμματα
			Αξιοποίηση χρηματοδοτικών εργαλείων	

⁵ Όπου πολ-πολ, πολυπολιτισμικός-η

	ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ	ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ	ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ	ΑΠΕΙΛΕΣ
ΠΟΛΥΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΟ ΠΑΡΟΝ	Παρουσία πολλών ομάδων που δημιουργούν πολυμορφία	Δεν υπάρχει πολ-πολ με την παραδοσιακή χρήση του όρου	Προβολή ενός άλλου-παρόμοιου χαρακτήρα	Κίνδυνος να μην συναινέσει η τοπική κοινωνία
	Παρουσία ξένων κατοίκων	Μόνο το 10% είναι ξένοι κάτοικοι	Προσέλκυση νέων κατοίκων	Έντονη πολεοδομική εξάπλωση
	Αυξανόμενο τουριστικό ρεύμα	Περιορισμένο σε αριθμό το τουριστικό ρεύμα	Προσέλκυση τουριστών	Βιώσιμη πόλη μόνο για νέους
	Πολύ μεγάλη φοιτητική κοινότητα	Περιορισμένοι οι ξένοι φοιτητές	Προσέλκυση ξένων φοιτητών	Πολιτικές που στοχεύουν εμφανώς σε συγκεκριμένες ομάδες
	Εμφανής η κοινότητα των ομοφυλοφίλων	Αντιδράσεις της εκκλησιαστικής κοινότητας	Προσπάθεια της ΓΑ για στήριξη όλων των ομάδων	
	Ομάδες με διαφορετική ιδεολογική-πολιτική ταυτότητα	Περιορισμένη παρουσία ατόμων μεγάλης και πολύ μικρής ηλικίας/ ατόμων με ειδικές ικανότητες	Ευαισθητοποίηση των πολιτών σε ζητήματα αλληλεγγύης	
	Ομάδες σύγχρονης καλλιτεχνικής έκφρασης		Δράσεις αστικής προσβασιμότητας, δημιουργία δημόσιων χώρων που επιδιώκουν τη συνάθροιση και συμμετοχή	
	Περιορισμένη παρουσία ρατσιστικών ομάδων			
	Σημαντικός αριθμός πολιτιστικών φορέων			
	Πολλές πολιτιστικές εκδηλώσεις που ανταποκρίνονται σε διαφορετικά κοινά	Παρουσία αστέγων	Ενίσχυση των συνεργασιών μεταξύ των ομάδων	
	Περιορισμένη η συνεργασία μεταξύ τους			

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

4.3 Έρευνα Πεδίου

4.3.1 Δομή συνέντευξης

Όπως ήδη αναφέρθηκε η πρωτογενής μέθοδος που επιλέχθηκε στην παρούσα εργασία είναι η ποιοτική έρευνα μέσω συνεντεύξεων. Σκοπός της έρευνας αυτής ήταν να καταγράψει απόψεις, ώστε με την κατάλληλη επεξεργασία τους να εξαχθούν τα τελικά συμπεράσματα που αφορούν στο βασικό ερώτημα της εργασίας. Ο τύπος της συνέντευξης που επιλέχθηκε στην παρούσα εργασία, σύμφωνα με αυτούς που ήδη αναφέρθηκαν είναι η ημι-δομημένη συνέντευξη. Σε αυτήν ο ερωτώμενος απαντά σε προκαθορισμένες ερωτήσεις, των οποίων η διατύπωση μπορεί να αλλάξει και να δοθούν εξηγήσεις. Σκοπός ήταν να μπορεί να πραγματοποιηθεί μία σε βάθος συζήτηση του υπό μελέτη θέματος και να υπάρξει μία ευελιξία προς την κατεύθυνση και τα αποτελέσματα των ερωτήσεων. Επιπλέον, σύμφωνα με τον Mantzoukas (2007), οι ημι-δομημένες συνεντεύξεις, μαζί με της μη δομημένες, είναι οι πιο συνήθεις στην υπάρχουσα βιβλιογραφία. Ωστόσο, η πρώτη μέθοδος προτιμήθηκε σε σύγκριση με την άλλη για να μην υπάρξει ο κίνδυνος να ξεφύγει η συζήτηση σε βαθμό ώστε να μην απαντηθούν σημαντικά ερωτήματα της έρευνας.

Ακολουθώντας λοιπόν τα στάδια υλοποίησης μίας έρευνας βασισμένη σε συνεντεύξεις σύμφωνα με τον Kvale (1996: 88), αρχικά έπρεπε να καθοριστεί το ερευνητικό πρόβλημα της παρούσας εργασίας και οι ερευνητικές ερωτήσεις και υποθέσεις. Ως βασικό ερώτημα της παρούσας εργασίας καθορίστηκε το εξής: ποιοί είναι οι παράγοντες διαμόρφωσης μίας πολυπολιτισμικής εικόνας και κατ'επέκταση αν θεωρείται ότι η Θεσσαλονίκη έχει τις βάσεις για να αναδειχθεί ως μία πολυπολιτισμική πόλη (δευτερεύον ερώτημα). Επιπλέον επιθυμείται να διαπιστωθεί αν μπορεί η εικόνα αυτή να αποτελέσει αναπτυξιακό εργαλείο, έτσι ώστε η πόλη να βγει πιο εύκολα από την οικονομική ύφεση. Για την απάντηση του βασικού ερευνητικού ερωτήματος, κρίθηκε σκόπιμο η διαδικασία της συνέντευξης να περιλαμβάνει τρία ευδιάκριτα μέρη: το πρώτο μέρος περιλάμβανε ερωτήσεις που απαντούν στο αν η Θεσσαλονίκη έχει τα χαρακτηριστικά μίας πολυπολιτισμικής πόλης, το δεύτερο περιλάμβανε ερωτήσεις σχετικά με το αν η πόλη έχει τις ευκαιρίες να αναδειχθεί ως τέτοια και το τρίτο μέρος περιλάμβανε ερωτήσεις σχετικά με τα αποτελέσματα μίας τέτοιας προβολής. Αυτός θεωρήθηκε και ο οδηγός συνέντευξης (interview guide) κατά τη υλοποίηση του «Σχεδιασμού (designing)» αυτής.

Όσον αφορά των τύπο των ερωτήσεων που επιλέχθηκαν στις συνεντεύξεις, αυτές ήταν ανοικτού τύπου. Σκοπός ήταν να δοθεί μία πλήρης ελευθερία στους ερωτώμενους να διατυπώσουν τις σκέψεις τους, χωρίς να καθοδηγούνται. Επιπλέον, μέσω αυτής της μεθόδου, δίνεται η δυνατότητα να συλλεχθούν λεπτομερείς πληροφορίες και κυρίως μη αναμενόμενες απαντήσεις. Για την αποτελεσματική διεκπεραίωση της ποιοτικής έρευνας η ερωτήσεις στο σύνολό τους είναι μονοψήφιος αριθμός, όπως απαιτείται.

Όπως αναφέρθηκε, οι έρευνες που έχουν γίνει για το ζήτημα που εξετάζεται δεν είναι μόνο περιορισμένες, αλλά επιπλέον αφορούν απλά δευτερογενή έρευνα. Για τον λόγο αυτό η επιλογή των ερωτήσεων της παρούσας συνέντευξης βασίστηκε όσο το δυνατόν στην έρευνα που έγινε στην υπάρχουσα βιβλιογραφία (για τις ερωτήσεις βλέπε Παράρτημα-Εικόνα 43).

Σχετικά με την πρώτη ερώτηση, αυτή τίθεται με σκοπό να απαντηθεί από τους ίδιους ποιά είναι αυτά τα χαρακτηριστικά που οι ίδιοι διακρίνουν, έτσι ώστε να διαπιστωθεί εάν υπάρχει ταύτιση απόψεων με αυτές που έχουν διατυπωθεί στην βιβλιογραφία. Όπως ήδη αναφέρθηκε στη βιβλιογραφική ανασκόπηση, ο ορισμός της πολυπολιτισμικότητας έχει διευρυνθεί με το πέρασμα των χρόνων, με αποτέλεσμα ο καθένας από μας να την αντιλαμβάνεται διαφορετικά. Στη βιβλιογραφία ο όρος αυτός χρησιμοποιείται κυρίως για να περιγράψει την εθνοτική πολυμορφία. Από την άλλη, οι Sillitoe και White (1992), αναφέρονται στην θρησκευτική και γλωσσική πολυμορφία, ενώ οι Ashworth et.al. (2007) προσθέτουν την ταξική και σεξουαλική πολυμορφία. Οι Rijamampianina και Carmichael (2005) παραθέτουν αναλυτικά άλλα στοιχεία (βλέπε Εικόνα 2). Τέλος, η Ανδριάκαινα (2006) προσθέτει τη συνύπαρξη πολλών και ανακόλουθων τρόπων ζωής, σκέψης και δράσης, που είναι αποτέλεσμα του σύγχρονου τρόπου ζωής. Επομένως η ερώτηση τίθεται κυρίως ώστε να διαπιστωθεί εάν και οι ίδιοι οι ακαδημαϊκοί αναφέρονται στον διευρυμένο ή μη όρο.

Η δεύτερη και τρίτη ερώτηση τίθενται με σκοπό να διερευνηθεί ο ρόλος των τοπικών φορέων σε δράσεις που έχουν να κάνουν με την προώθηση διαφορετικών πολιτιστικών ομάδων. Όπως αναφέρθηκε στη βιβλιογραφική ανασκόπηση, οι Ang (2005) και Sandell (1998) αναφέρθηκαν στον ρόλο των μουσείων, ο Liu (2014) στον ρόλο της ΤΑ, οι Fincher et.al. (2014: 43) και Bitsani (2014) στη σημασία των ειδικών

γεγονότων και οι Kulkarni (2012) και Luring και Selmer (2013) στη σημασία της πολυμορφίας μέσα σε ένα εργασιακό περιβάλλον.

Η τέταρτη και πέμπτη ερώτηση τίθενται με σκοπό να διερευνηθούν τα αποτελέσματα από την προβολή των διαφόρων ομάδων. Από τη μία στη βιβλιογραφία γίνεται αναφορά στα οικονομικά και αναπτυξιακά οφέλη που μπορεί να έχει η τοπική κοινωνία μέσα από την προβολή των παραπάνω, καθώς υποδηλώνεται για την ίδια την πόλη ότι είναι ανοικτή, εξωστρεφής, φιλική και φιλόξενη. Αυτά την καθιστούν ταυτόχρονα πόλο έλξης τουριστών, επενδύσεων, κατοικίας, ανάπτυξης διαπολιτιστικών συνεργασιών κτλ. Από την άλλη, υπάρχει και ο κίνδυνος να δημιουργηθούν κοινωνικές εντάσεις, ρατσιστικές συμπεριφορές και γενικότερα κοινωνικός διχασμός που μπορεί να μεταβάλλει σημαντικά την εικόνα της πόλης.

Τέλος, η έκτη ερώτηση τίθενται για να δοθεί τελικά μία όσο το δυνατόν σαφής απάντηση σχετικά με την επιδίωξη αυτής της εργασίας. Δηλαδή κατά τους ίδιους, πόσο εφικτή μπορεί να είναι η επιχείρηση μίας τέτοιας στρατηγικής και για ποιούς λόγους στηρίζουν αυτή τους την άποψη.

4.3.2 Συμμετέχοντες

Σύμφωνα με τον Mantzoukas (2007), το δείγμα σε μία ποιοτική έρευνα δεν χρειάζεται να είναι ποσοτικά μεγάλο για τη διεξαγωγή μίας έγκυρης έρευνας. Συνήθως είναι διψήφιος ή και μονοψήφιος αριθμός, καθώς κατά τον ίδιο, ένα μεγάλο δείγμα δεν εξυπηρετεί ούτε τους στόχους ούτε τους σκοπούς της ποιοτικής έρευνας. Αντιθέτως, ένα μεγάλο δείγμα συνήθως λειτουργεί αρνητικά για την εγκυρότητα της ποιοτικής έρευνας, αφού μέσα στο μεγάλο αριθμό των συμμετεχόντων χάνονται τα υποκειμενικά και εξατομικευμένα χαρακτηριστικά, τα οποία θέλει να κατανοήσει η ποιοτική έρευνα. Σύμφωνα με τους Morse και Field (1996), επιδίωξη του ερευνητή δεν είναι να συγκεντρώσει το μεγαλύτερο δυνατό δείγμα, τυχαίων ανθρώπων με ομοειδή χαρακτηριστικά (ηλικία, επάγγελμα κλπ.) ώστε να δημιουργήσει αντικειμενικά αποτελέσματα, όπως συμβαίνει στην περίπτωση της ποσοτικής έρευνας, αλλά η πιο διεισδυτική και σε βάθος έρευνα ώστε να προκύψουν ποιοτικά και συγκεκριμένα συμπεράσματα. Με αυτόν τον τρόπο το δείγμα κρίνεται επαρκές. Επιπλέον, το δείγμα πρέπει να είναι όσον το δυνατόν κατάλληλο για την έρευνα, δηλαδή να έχει τα στοιχεία εκείνα που ο ερευνητής θέλει να ερευνήσει, καθώς και τη γνώση και τη θέληση να συμμετάσχει στην έρευνα.

Στα πλαίσια λοιπόν της παρούσας εργασίας, θεωρήθηκε σκόπιμο, η ποιοτική έρευνα να πραγματοποιηθεί σε δείγμα 10 ατόμων και μάλιστα σε μία στοχευμένη ομάδα, τους ακαδημαϊκούς της πόλης, οι οποίοι είτε ασχολούνται ερευνητικά με τη μελέτη πολυπολιτισμικών ομάδων, είτε με τη διαχείριση της εικόνας και του πολιτισμού ενός τόπου. Αρχικά θεωρήθηκε ότι ένα τέτοιο κοινωνικό-πολιτισμικό ζήτημα θα έπρεπε να μελετηθεί σε βάθος και με τη βοήθεια μίας περισσότερο επιστημονικής-ερευνητικής άποψης. Δεύτερον, η συγκεκριμένη ομάδα στόχος έχει πραγματοποιήσει μελέτες στην πόλη γύρω από το ζήτημα που εξετάζεται, ενώ, ακόμη και αυτοί που δεν έχουν κάνει κάποια έρευνα για την ίδια την πόλη, έχουν μελετήσει άλλες παρόμοιες περιπτώσεις. Επιπλέον, δεδομένου ότι οι περισσότεροι είναι κάτοικοι της πόλης, μπορούν να προσφέρουν και την εμπειρική τους γνώση γύρω από το ζήτημα. Τα άτομα που έλαβαν μέρος σε αυτή την ποιοτική έρευνα ήταν τα εξής:

1. **Γιαννακού Αθηνά:** Καθηγήτρια Τμήματος Μηχανικών Χωροταξίας και Ανάπτυξης / Γνωστικό αντικείμενο: Πολεοδομική Πολιτική και Αστική Ανάπτυξη
2. **Καβάλα Μαρία:** Καθηγήτρια του Τμήματος Πολιτικών Επιστημών / Γνωστικό αντικείμενο: Ελληνική Κοινωνική και Οικονομική Ιστορία στο Μεσοπόλεμο
3. **Μαυροσκούφης Δημήτρης:** Καθηγητής Τμήματος Φιλοσοφίας και Παιδαγωγικής / Γνωστικό αντικείμενο: Διδακτική Μεθοδολογία και Ιστορία της Εκπαίδευσης
4. **Μπαλτζής Αλέξανδρος:** Καθηγητής του Τμήματος Δημοσιογραφίας και Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας της Σχολής Οικονομικών και Πολιτικών Επιστημών / Γνωστικό αντικείμενο: Κοινωνιολογία των Τεχνών και Μαζική Επικοινωνία
5. **Πασχαλίδης Γρηγόρης:** Καθηγητής του Τμήματος Δημοσιογραφίας και Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας της Σχολής Οικονομικών και Πολιτικών Επιστημών / Γνωστικό αντικείμενο Θέματα Σύγχρονου Πολιτισμού
6. **Τσιμπιρίδου Φωτεινή:** Καθηγήτρια του Τμήματος Βαλκανικών Σλαβικών και Ανατολικών Σπουδών / Γνωστικό αντικείμενο: Οικονομική και Πολιτική Ανθρωπολογία στην ΝΑ Ευρώπη
7. **Τσιούμης Κωνσταντίνος:** Καθηγητής Τμήμα προσχολικής αγωγής και εκπαίδευσης / Γνωστικό αντικείμενο: Μειονότητες: Ιστορία και Εκπαίδευση

- 8. Φραγκόπουλος Ιωάννης:** Καθηγητής του Τμήματος Μηχανικών Χωροταξίας και Ανάπτυξης / Γνωστικό αντικείμενο: Κοινωνιολογία του χώρου
- 9. Χατζηπροκοπίου Παναγιώτης-Αρίων:** Καθηγητής του Τμήματος Μηχανικών Χωροταξίας και Ανάπτυξης / Γνωστικό Αντικείμενο: Αστικός Χώρος, Αναδιάρθρωση και Μεταναστευτικές Ροές
- 10. Ώρμπακκε Βέμουντ:** Καθηγητής του Τμήματος Πολιτικών Επιστημών / Γνωστικό Αντικείμενο: Πολιτική στα Σύγχρονα Βαλκάνια

4.3.3 Τρόπος ανάλυσης συνεντεύξεων

Ο τρόπος ανάλυσης των συνεντεύξεων πραγματοποιήθηκε βάση των εξής παρακάτω βημάτων, σύμφωνα με τον (Mantzoukas, 2004):

- **Ανεπεξέργαστο κείμενο της συνέντευξης,** όπου γίνεται η απομαγνητοφώνηση των συνεντεύξεων, δημιουργώντας το πρωτογενές υλικό της έρευνας.
- **Κωδικοποίηση του κειμένου,** όπου κωδικοποιείται το κείμενο στις παρακάτω έξι ενότητες:
  1. Παράγοντες διαμόρφωσης μίας πολυπολιτισμικής εικόνας
  2. Συμβολή τοπικών φορέων στην προβολή της πολυπολιτισμικής εικόνας
  3. Δράσεις προβολής της πολυπολιτισμικής εικόνας
  4. Οφέλη για την πόλη
  5. Αρνητικές συνέπειες για την πόλη
  6. Πραγματοποιήσιμη ιδέα
- **Εντοπισμός διαφορών και ομοιοτήτων,** όπου εντοπίζονται τα κοινά και τα διαφορετικά σημεία κάθε συνέντευξης.
- **Συμπύκνωση όμοιων κωδικών σε θεματικές ενότητες,** όπου δημιουργείται εκ νέου ένα κείμενο με βάση τις θεματικές ενότητες
- **Σύνδεση των θεματικών ενότητων με την ευρύτερη βιβλιογραφία,** όπου προστίθενται στο κείμενο στοιχεία που είχαν εντοπιστεί στη βιβλιογραφία και εμπλουτίζουν την παρούσα έρευνα.

4.3.4 Αποτελέσματα Έρευνας

1. Παράγοντες διαμόρφωσης μίας πολυπολιτισμικής εικόνας

Όσον αφορά το πολυπολιτισμικό παρελθόν της πόλης, αυτό δεν αμφισβητείται από κανέναν ακαδημαϊκό της πόλης, τουλάχιστον σε περιγραφικό επίπεδο. Θεωρείται λοιπόν σχετικά παγιωμένο. Όλοι οι συνεντευξιαζόμενοι, αναφέρουν, πρωτίστως το ελληνικό, το μουσουλμανικό και το εβραϊκό στοιχείο, μιας και ήταν τα κυρίαρχα μέχρι και το 1920 και έπειτα κάποιοι προσθέτουν το αρμένικο, το σλαβικό, το λεβαντίνικο, τους ντονμέδες, τους παλιννοστούντες από την Πρώην Σοβιετική Ένωση (ΠΣΕ) και τους Έλληνες από την Μικρά Ασία (Σμυρνιοί, Πόντιοι). Μία ιδιαίτερη αναφορά γίνεται για τους ινδούς της πόλης⁶, καθώς και στην ύπαρξη του αριστερού παρελθόντος της (π.χ. Μπεναρόγια⁷). Ωστόσο, ένας από τους ακαδημαϊκούς αμφισβητεί το πόσο ενεργή διαπολιτισμικότητα υπήρχε μεταξύ των διαφόρων κοινοτήτων. Επιπλέον, όλοι αναφέρονται στην μνημειακή και κτιριακή κληρονομιά της πόλης, η οποία μαρτυρά την εθνοτική και θρησκευτική πολυμορφία που υπήρχε και η οποία συμβάλλει στη θύμηση της πολυπολιτισμικής ιστορίας της πόλης στη σύγχρονη καθημερινή ζωή. Για τη θύμηση της πολυπολιτισμικής ιστορίας γίνεται αναφορά και στις δράσεις της πανεπιστημιακής κοινότητας η οποία ερευνά και προβάλλει αυτό το παρελθόν (πχ. συγγράμματα λογοτεχνών, ιστορικών και φιλολόγων, συνέδρια).

Από την άλλη, όσον αφορά τη σύγχρονη πολυπολιτισμική της εικόνα, αυτή δεν φαίνεται να είναι ξεκάθαρη. Αυτό παρατηρείται από το γεγονός ότι κάθε ακαδημαϊκός ανέφερε συγκεκριμένες ομάδες πληθυσμού, οι οποίες πολλές φορές δεν ταυτίζονταν μεταξύ τους (βλέπε Πίνακα 4). Πιθανώς, γιατί κάθε ακαδημαϊκός, έχει μία διαφορετική σχέση με κάθε μία από αυτές τις ομάδες (σε ερευνητικό επίπεδο, καθημερινό – προσωπικό επίπεδο κτλ.). Ωστόσο, οι περισσότεροι επέμειναν στην παρουσία μίας σύγχρονης πολυπολιτισμικότητας. Θα μπορούσε λοιπόν να υποστηριχθεί ότι αν και είναι σχετικά εμφανής η παρουσία των διαφόρων ομάδων στον αστικό χώρο, η σημαντικά αδύναμη εμπλοκή τους στη δημόσια ζωή και δράση της πόλης, είναι αυτή που δεν έχει εγκαθιδρύσει την εικόνα μίας σύγχρονης πολυπολιτισμικότητας.

---

⁶ Κατοίκησαν την περίοδο του Α ΄ΠΠ στην πόλη, ενώ σήμερα έχει απομείνει το νεκροταφείο τους δυτικά της πόλης.

⁷ Υπήρξε ένας από τους πρώτους εκπροσώπους του σοσιαλιστικού κινήματος στον ελλαδικό χώρο και πρωταγωνίστησε στην ίδρυση της Φεντερασιόν, του Σοσιαλιστικού Εργατικού Κόμματος Ελλάδας και της Γενικής Συνομοσπονδίας Εργατών Ελλάδας.

Επιπλέον, λίγοι ήταν αυτοί που εντοπίζουν άλλες ομάδες στην πόλη, οι οποίες θα μπορούσαν σε ένα βαθμό να συμβάλλουν στη διαμόρφωση μίας πολυπολιτισμικής εικόνας (βλέπε Πίνακα 4). Τέλος, μία ισχυρά αντίθετη άποψη για την σύγχρονη «πολυπολιτισμικότητα» της πόλης προέρχεται από έναν ακαδημαϊκό της πόλης, που υποστηρίζει ότι μόνο για την παρουσία των σημερινών προσφύγων-μεταναστών από τη Συρία, μπορεί να γίνει κάποιος λόγος. Διατυπώνεται μάλιστα ότι το ζήτημα της πολυπολιτισμικότητας της σύγχρονης Θεσσαλονίκης «είναι ένας μύθος που πρέπει να καταρρεύσει».

Συμπεραίνεται λοιπόν ότι, οι περισσότεροι ακαδημαϊκοί αναφέρονται στην παραδοσιακή περιγραφική χρήση του όρου που έχει εντοπιστεί στη βιβλιογραφία και όχι σε άλλες πιο διευρυμένες χρήσεις.

Πίνακας 4: Σύγχρονα πολυπολιτισμικά χαρακτηριστικά της πόλης

Ομάδες μεταναστών

- Πόντιοι
- Βλάχοι
- Σαρακατσάνοι
- Πρόσφυγες από την ΠΣΕ
- Πρόσφυγες από τη Μ. Ασία
- Αλβανοί
- Βούλγαροι
- Αφρικανοί
- Ασιάτες
- Ρομά
- Γερμανοί

Άλλες ομάδες - χαρακτηριστικά

- Φοιτητές (εσωτερικού ή εξωτερικού)
- Τουρίστες (π.χ. τούρκοι, ρουμάνοι)
- Σκοπιανοί Καταναλωτές
- Κοινότητα των Ομοφυλοφίλων
- Κινηματικές Ομάδες
- Ξενόγλωσσα Σχολεία
- Αλλόθρησκοι Χώροι Λατρείας

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

2. Συμβολή τοπικών φορέων στην προβολή της πολυπολιτισμικής εικόνας

Όσον αφορά τη συμβολή των τοπικών φορέων της πόλης στην προώθηση των πολυπολιτισμικών χαρακτηριστικών της, αυτή κρίνεται από τους περισσότερους ακαδημαϊκούς αρκετά περιορισμένη. Οι μόνες αξιόλογες προσπάθειες που θεωρούν ότι γίνονται σε αυτό το πλαίσιο είναι οι πολιτικές της σημερινής Δημαρχίας (για πολλούς εξωστρεφής δίχως εθνικιστικές αγκυλώσεις), παρόλο που κάποιοι κρατούν κάποιες επιφυλάξεις θεωρώντας ότι εξαντλούνται στο επίπεδο της ρητορικής και όχι σε ουσιαστικές πολιτικές. Προσθέτουν επίσης τον επιχειρηματικό χαρακτήρα των

προσπαθειών του και όχι τον κοινωνικό. Το γεγονός επίσης ότι, οι περισσότερες απαντήσεις αφορούσαν το ρόλο του ΔΘ στην προσπάθεια αυτή, δείχνει και τον σημαντικό ρόλο που έχει ή πρέπει να έχει στην προώθηση της πολυπολιτισμικότητας.

Κάποιες δράσεις της ΤΑ που εντοπίζουν οι ίδιοι είναι:

- η ανάδειξη μνημείων και πολιτιστικών χώρων,
- δράσεις αποκατάστασης και ανακαίνισης τους,
- δράσεις εκμάθησης νέων γλωσσών (ρώσικα, βουλγάρικα)
- αξιοποίηση χρηματοδοτικών προγραμμάτων για την διευκόλυνση ομάδων μεταναστών (κυρίως των παλιννοστούντων),
- δράσεις σε αστικούς δημόσιους χώρους (π.χ γεγονότα στη Νέα Παραλία)

Αντίθετα, οι αναφορές σε άλλους τοπικούς φορείς (ΜΚΟ, πολιτιστικοί φορείς, κοινότητες, πανεπιστήμιο κτλ.), οι οποίες σε σημαντικό βαθμό δεν ταυτίζονται μεταξύ τους, δείχνει την αδυναμία αυτών να εγκαθιδρύσουν μία εικόνα που θα είναι συνυφασμένη με μία πολυπολιτισμική, και ίσως εξωστρεφή και διαπολιτισμική δράσης τους. Για πολλούς σημαντικό μειονέκτημα είναι η έλλειψη συνεργασίας και αλληλεπίδρασης και οι αποσπασματικές και μεμονωμένες δράσεις, χωρίς να γίνεται μία ουσιαστική προσπάθεια αλληλοεπικοινωνίας. Αναφέρεται συγκεκριμένα ότι, πολλοί από αυτούς δεν έχουν κατανοήσει τα οφέλη μίας τέτοιας πολιτικής προώθησης. Τέλος, αρνητικό παράδειγμα τοπικού φορέα στη προώθηση των πολυπολιτισμικών στοιχείων είναι αυτό της εκκλησίας.

3. Δράσεις προβολής της πολυπολιτισμικής εικόνας

Όσον αφορά τις δράσεις που προτείνονται για την προβολή μίας πολυπολιτισμικής εικόνας διαπιστώθηκε ότι δεν ταυτίζονταν σε σημαντικό βαθμό μεταξύ τους και επιπλέον διακρίνονται από μία «γενικότητα» (βλέπε Πίνακα 5). Το πρώτο οφείλεται πιθανώς στη βαρύτητα που έχει κάθε δράση για τον καθένα και στις προσωπικές ανησυχίες. Το δεύτερο δείχνει μία έλλειψη προσπάθειας από τους ίδιους να οραματιστούν τις δράσεις αυτές. Επιπλέον, φανερώνεται για άλλη μία φορά η τάση που επικρατεί στην ελληνική πραγματικότητα, δηλαδή η έμφαση στο «πρόβλημα» και όχι στις δράσεις επίλυσής του, όπως επίσης και της απόδοσης ευθυνών χωρίς ο ομιλητής να οραματίζεται έναν ενεργό ρόλο στην επίλυση του ζητήματος

Πίνακας 5: Προτεινόμενες δράσεις για την προώθηση των πολυπολιτισμικών χαρακτηριστικών της Θεσσαλονίκης

Προτεινόμενες δράσεις

- Εφαρμογή πολιτικών ένταξης και ενσωμάτωσης μέσα από προγράμματα του Δήμου
- Στρατηγικές ένταξης που να χαρακτηρίζονται από συνέχεια και συνέπεια
- Προώθηση δράσεων ανεκτικότητας και αποδοχής της διαφορετικότητας
- Δράσεις ουσιαστικής αντιπροσώπευσης των κοινοτήτων
- Αποφυγή πολιτικών που αναδεικνύουν τις αντιφάσεις και προκαλούν τα άκρα
- Προώθηση της συμμετοχής των κατοίκων και της αλληλεπίδρασης όλων των φορέων
- Διαδημοτική συνεργασία, έτσι ώστε να προβάλλεται εννιαία το ιστορικό παρελθόν
- Η εκπαίδευση ως μέσο για τη διαμόρφωση μίας πολυπολιτισμικής κουλτούρας
- Εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας στους ξένους πολίτες
- Συμμετοχή πανεπιστημίου στην προώθηση μίας εμπεριστατωμένης ιστορικής γνώσης
- Διαχείριση μνημείων ως ζωντανούς χώρους και όχι ως μουσειακούς
- Προώθηση πολυπολιτισμικότητας μέσω της μουσικής και του φαγητού
- Προβολή προσωπικοτήτων που έχουν δημιουργήσει στην πόλη
- Δημιουργία περισσότερων δημόσιων χώρων, ώστε να επιδιώκεται η συνάθροιση
- Αποφυγή διαχωρισμού των γειτονιών ανα εθνοτική ομάδα (πολεοδομικός σχεδιασμός)

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Στο σημείο αυτό, είναι σημαντικό να αναφερθεί μία αξιόλογη προσέγγιση σχετικά με τις δράσεις προβολής της πολυπολιτισμικότητας. Συγκεκριμένα, αναφέρεται ότι, εάν γίνει μία προσπάθεια προβολής των πολυπολιτισμικών χαρακτηριστικών της πόλης, είναι σημαντικό να μη γίνεται αναφορά του όρου της «πολυπολιτισμικότητας» στις πολιτικές αυτές. Υποστηρίζεται ότι αυτό μπορεί να οδηγήσει σε μία παρερμηνευση από συγκεκριμένες ομάδες της πόλης, ότι δηλαδή είναι πολιτικές προσανατολισμένες στη βοήθεια και στήριξη άλλων ομάδων. Οι πολιτικές δράσεις που πρόκειται να ακολουθηθούν πρέπει να απευθύνονται σε όλους τους κατοίκους (γηγενείς και μη). Ωστόσο, θεωρείται ότι ο όρος θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί στην περίπτωση των πολιτικών ευαισθητοποίησης, προώθησης και αναγνώρισης της κουλτούρας, της ιστορίας και των παραδόσεων των άλλων πολιτισμών. Επιπλέον, θεωρείται ότι οι πολιτικές που πρόκειται να ακολουθηθούν, πρέπει να επιτρέπουν τον συγκροτισμό και όχι να τον επιβάλλουν. Τέλος, ακόμη και σε πολιτικές ένταξης και ενσωμάτωσης, είναι σημαντικό να γίνουν όχι όμως στο πλαίσιο της προώθησης της πολυπολιτισμικότητας, αλλά κυρίως ως βασικό ζήτημα διαβίωσης των μειονοτικών ομάδων.

4. Οφέλη για την πόλη

Όσον αφορά τα οφέλη της προβολής μίας πολυπολιτισμικής πόλης, θεωρείται ότι είναι πολύ περισσότερα από τις αρνητικές συνέπειες που μπορούν να υπάρξουν (βλέπε Πίνακα 6). Αυτά αφορούν την οικονομία, την κοινωνία, τον πολιτισμό και την ποιότητα ζωής στην πόλη και ο κάθε ακαδημαϊκός, δίνει τη δικιά του βαρύτητα. Το γεγονός ότι τα οφέλη υπερτονίζονται δείχνει επίσης και τη συναίνεση τους σε μία επιδιωκόμενη στρατηγική, εφόσον φυσικά τηρηθούν οι προϋποθέσεις που οι ίδιοι αναφέρουν.

5. Αρνητικές συνέπειες για την πόλη

Από την άλλη, τα προβλήματα μίας τέτοιας στρατηγικής, οι περισσότεροι θεωρούν ότι σχετίζονται με τον χαρακτήρα και τους στόχους της στρατηγικής και λιγότερο με αντιδράσεις και προβλήματα στην κοινωνία. Τονίζεται από τους ίδιους η σημασία μίας οργανωμένης πολιτικής για να υπάρξουν και ουσιαστικά αποτελέσματα (βλέπε Πίνακα 6). Ωστόσο, σχετικά με τις αντιδράσεις που μπορεί να προκύψουν από κάποιες συγκεκριμένες ομάδες του πληθυσμού (ομάδες με εθνοκεντρικές και ξενοφοβικές προσεγγίσεις, συγκρούσεις ιδιωτικού - δημόσιου τομέα), αναφέρεται ότι ακόμη και αν υπάρξουν, θα πρέπει να αναδειχθούν κυρίως τα οφέλη. Επισημαίνεται επίσης ότι, οι αντιδράσεις αυτές δεν είναι τόσο ιδεολογικές αλλά αντιδράσεις συμφερόντων, επομένως πρέπει να γίνει προσπάθεια να πειστούν ότι έχουν και αυτές οι ομάδες οφέλη μέσα από μία τέτοια διαδικασία. Ακόμη όμως και σε επίπεδο ιδεολογικής αντίδρασης, θεωρείται ότι δεν υπάρχει κάποια κρίσιμη μάζα πληθυσμού που θα μπορούσε να φτάσει σε ακραίες ενέργειες και δράσεις, επομένως θα ήταν σχετικά διαχειρίσιμες. Παρόλαυτά θεωρείται σκόπιμο από κάποιους, να κρατηθούν κάποιες ισορροπίες όσον αφορά τις πολιτικές που αναφέρονται στην πολυπολιτισμικότητα, έτσι ώστε να μη προκύψει στροφή προς ακροδεξιές ιδεολογίες. Για τον λόγο αυτό, κρίνεται σκόπιμο να αποφεύγεται η χρήση του όρου της πολυπολιτισμικότητας σε πολλές πολιτικές.

Πίνακας 6: Οφέλη και αρνητικές συνέπειες προώθησης της πόλης ως πολυπολιτισμικής**Οφέλη προβολής**

- Η πόλη γίνεται πιο ζωντανή, ανοικτή, προσιτή, ελκυστική και φιλόξενη
- Αποκτά εξωστρεφή χαρακτήρα - ελκυστική για τους τουρίστες και νέες επενδύσεις
- Η κοινωνία γίνεται πιο «ανοιχτόμυαλη»
- Ανάπτυξη ουσιαστικών κοινωνικών δομών και αναγνώρισης των «ξένων» στοιχείων
- Οικονομικά οφέλη (τουρισμός, ανάπτυξη άλλων κλάδων της οικονομίας, επενδύσεις)
- Βελτίωση της ποιότητας ζωής για τους ίδιους τους κατοίκους της
- Οφέλη σε πολιτιστικό επίπεδο

Αρνητικά αποτελέσματα προβολής

- Αντιδράσεις από συγκεκριμένες ομάδες του πληθυσμού
- Η έλλειψη συντονισμένων δράσεων - στρατηγική μεμονομένων παρεμβάσεων
- Να δοθεί υπέρμετρη προσοχή στην προβολή και όχι στα κοινωνικά οφέλη
- Η «εργαλειακή» προσέγγιση της πολυπολιτισμικότητας
- Η εμπορευματοποίηση του πολιτισμού
- Να επαναπαυτεί ο κάτοικος στην προβολή της ιστορικής του κληρονομιάς
- Προβλήματα στην καθημερινότητα (π.χ. αντιθέσεις και δυσκολίες συνύπαρξης)
- Άλλα προβλήματα

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

6. Πραγματοποιήσιμη ιδέα

Τέλος, όσον αφορά το κατά πόσο συμφωνούν με τη διαμόρφωση και προώθηση μίας τέτοιας εικόνας, το γεγονός ότι οι περισσότεροι ήταν θετικοί αποτελεί ένα βασικό πλεονέκτημα για μία επιδιωκόμενη στρατηγική. Θεωρείται ότι η Θεσσαλονίκη έχει τις βάσεις και τα πλεονεκτήματα να αναδειχθεί έτσι, ενώ στο πλαίσιο της οικονομικής ύφεσης και των εθνοκεντρικών και συντηρητικών ιδεολογιών έρχεται ως λύση και στα δύο προβλήματα. Κάποιος υποστηρίζει ότι *«αποτελεί μία από τις πιο κρίσιμες επιλογές της πόλης και ένας από τους άξονες μίας ολοκληρωμένης αναπτυξιακής στρατηγικής για την πόλη»*. Γενικότερα τονίζεται η σημασία ύπαρξης μίας ολοκληρωμένης στρατηγικής και η αποφυγή μίας απλοϊκής προσέγγισης του ζητήματος. Σε αυτό το σημείο αναφέρεται η ανάγκη μίας πρωτοβουλίας από τα «κάτω», έτσι ώστε να αποφευχθεί η εντύπωση ότι υπάρχει μία ωφελμιστική προσέγγιση από τα «πάνω» και να υπάρξει μία ουσιαστική συναίνεση της πολιτικής αυτής. Τονίζεται επίσης το οικονομικό, τουριστικό και πολιτιστικό όφελος μίας τέτοιας στρατηγικής, ιδιαίτερα στην παρούσα περίοδο της οικονομικής ύφεσης της πόλης.

Από την άλλη, κάποιοι επιμένουν στον κοινωνικό αντίκτυπο μίας τέτοιας στρατηγικής για τη Θεσσαλονίκη. Συγκεκριμένα αναφέρεται ότι *«μόνο με την*

προσπάθεια να κατανοήσουμε το ξένο στοιχείο μπορούμε να καταλάβουμε τον εαυτό μας και επομένως να επιδιωχθεί και η ειρηνική συνύπαρξη στον τόπο». Επιπλέον, θεωρείται ότι μία τέτοια προβολή είναι δεδομένη στο πλαίσιο της Ευρώπης και της δυτικής κοινωνίας και ότι είναι ένας τρόπος να βοηθήσει την κοινωνία να είναι περισσότερο δημοκρατική, ελεύθερη και ανοικτή.

Γενικότερα, θεωρείται ότι δύο βασικά πλεονεκτήματα για την πόλη και την προώθηση μίας πολυπολιτισμικής κουλτούρας είναι αρχικά το μικρό της μέγεθος, σε επίπεδο έκτασης. Επιπλέον το γεγονός ότι έχει ένα πολυπολιτισμικό υπόβαθρο βάση του ιστορικού της παρελθόντος. Επίσης η παρουσία μίας γενικής τάσης κινητικότητας πληθυσμών στην πόλη, η οποία μπορεί να θεωρηθεί ως μία καλή αρχή για να σχεδιαστεί το πολυπολιτισμικό της μέλλον.

Αντίθετη ωστόσο είναι η άποψη δύο ακαδημαϊκών, ως προς αυτή την προβολή. Αρχικά, αναφέρεται ότι μία τέτοια προβολή είναι αρκετά «κλισέ» για τη Θεσσαλονίκη. Γενικότερα υποστηρίζεται ότι *«πρέπει να αρχίσει μία συστολή και σεμνότητα εφόσον η ρητορική περί πολυπολιτισμικότητας δεν γίνεται ουσιαστικά πράξη»*. Μάλιστα, θεωρείται ότι η κοινωνία *«είναι ακόμη πολύ συντηρητική, οπισθοδρομική και εγκλωβισμένη στο αφήγημα του μεγαλο-αστικού παρελθόντος και πολυπολιτισμού της»*. Επίσης θεωρείται ότι θα υπάρξουν σημαντικές αντιδράσεις από την κοινωνία καθώς δεν έχει εμπεδωθεί η πολυπολιτισμικότητα ως στοιχείο της ταυτότητας της πόλης. Στο πλαίσιο αυτό αναφέρεται ότι η χρήση του όρου της πολυπολιτισμικότητας θα ήταν αποδεκτή εφόσον συνδέεται με συγκεκριμένες και ουσιαστικές πολιτικές. Αντίθετα, σε περιγραφικό επίπεδο θεωρείται πιο δόκιμος ο όρος της πολυμορφίας. Άλλος, προσθέτει τη χρήση της διαπολιτισμικότητας στο πλαίσιο πολιτικών που προωθούν την ενεργή επικοινωνία, συνεννόηση και αλληλοκατανόηση μεταξύ των διαφόρων ομάδων.

5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Στο πλαίσιο της παγκοσμιοποίησης, των αυξανόμενων μετακινήσεων και της κατάργησης των συνόρων, οι σύγχρονες πόλεις καλούνται να διαχειριστούν την πολιτιστική ποικιλομορφία που προκύπτει από την εγκατάσταση νέων πληθυσμών σε αυτές. Πληθυσμοί με διαφορετικά εθνοτικά, θρησκευτικά, οικονομικά, πολιτιστικά και άλλα χαρακτηριστικά δημιουργούν ένα σύγχρονο πολιτιστικό περιβάλλον. Πολλές από αυτές αποτελούν σήμερα σημαντικά πολιτιστικά κέντρα, κέντρα ελευθερίας της πολιτιστικής έκφρασης και δημιουργίας. Τα περιβάλλοντα αυτά δημιουργήθηκαν σε πολλές περιπτώσεις, μέσα από πολιτικές στρατηγικές αφομοίωσης και ενσωμάτωσης των πληθυσμών αυτών, έτσι ώστε να μπορούν να ενταχθούν όσο το δυνατόν ευκολότερα στις εκάστοτε τοπικές κοινωνίες. Παρόλαυτά, η ετερογένεια αυτή, αν και αρχικά δημιουργούσε σημαντικά προβλήματα στις πόλεις αυτές, έπειτα φάνηκε ότι δημιουργούσε ένα περιβάλλον πολιτιστικής έκφρασης και οικονομικής ανάπτυξης. Αυτό σε μεγάλο βαθμό, ώθησε πολλές ομοιογενείς πόλεις να επανεξετάσουν το ζήτημα της ετερογένειας και να δώσουν μεγαλύτερη σημασία σε αυτή και στα οφέλη της.

Αυτό παρατηρείται και στις τρεις περιπτώσεις των πόλεων (Βρότσλαβ, Σεράγεβο και Σμύρνη) που εξετάστηκαν στο Κεφάλαιο 2. Από την εξέταση των τριών αυτών πόλεων παρατηρήθηκε ότι την ίδια περίοδο που αυτές θεωρούνταν πολυπολιτισμικές σε εθνοτικό και θρησκευτικό επίπεδο, ήταν παράλληλα και μία περίοδος οικονομικής άνθησης και ευημερίας. Πιθανώς για τον ίδιο λόγο να υπάρχει και μία νοσταλγία για το παρελθόν αυτό και μία επιθυμία να αναβιώσουν τον πολυπολιτισμό του παρελθόντος. Πιθανώς, στη μνήμη των ντόπιων κατοίκων η περίοδος της πολυπολιτισμικότητας ήταν για αυτούς μία περίοδος εξωστρέφειας, κοσμοπολιτισμού, και οικονομικής ευμάρειας της πόλης τους, την οποία θα ήθελαν σε έναν βαθμό να την αναβιώσουν. Στην πραγματικότητα όμως, η πολυπολιτισμικότητα παραμένει στη μνήμη του ντόπιου ως μία θετική νοσταλγική εικόνα για την πόλη του, χωρίς να μπαίνει σε μία διαδικασία ερμηνείας αυτής. Αντίθετα, η τοπική αυτοδιοίκηση της κάθε πόλης βλέπει στη νοσταλγία αυτή τα οικονομικά-αναπτυξιακά οφέλη μίας σύγχρονης πολυπολιτισμικής κοινωνίας και προκαλεί μέσω του δημόσιου λόγου την μετατροπή αυτής της νοσταλγίας σε πραγματική επιθυμία για τον κάτοικο, παρά την ύπαρξη μίας εμφανούς έλλειψης εθνοτικής και θρησκευτικής τουλάχιστον ετερογένειας. Έτσι, σήμερα επαναφέρουν το ζήτημα της πολυπολιτισμικότητας στον

δημόσιο διάλογο και χρησιμοποιούν νέες πρακτικές για την πραγματοποίηση της. Παρόλαυτά, επειδή ο όρος της πολυπολιτισμικότητας είναι πολιτικά φορτισμένος, χρησιμοποιείται κατά κύριο λόγο για να εκφράσει τον πολυπολιτισμό του παρελθόντος και λιγότερο του παρόντος. Για το παρόν γίνεται χρήση νέων λέξεων που ηχούν καλύτερα και προτρέπουν επισκέπτες και επενδυτές, όπως ανοικτή, φιλόξενη, κτλ. Το ίδιο φαίνεται να ισχύει και στην περίπτωση της Θεσσαλονίκης.

Αρχικά, από την πρωτογενή έρευνα που πραγματοποιήθηκε διαπιστώθηκε ότι, οι κυρίαρχοι παράγοντες διαμόρφωσης της πολυπολιτισμικής εικόνας ενός τόπου είναι η ύπαρξη εθνοτικής ετερογένειας. Όπως έγινε φανερό, οι ακαδημαϊκοί, για να περιγράψουν τα πολυπολιτισμικά χαρακτηριστικά της πόλης αναφέρθηκαν κυρίως στις εθνοτικές πληθυσμιακές ομάδες που παρουσίαζε στο παρελθόν ή παρουσιάζει στο παρόν ο αστικός χώρος της Θεσσαλονίκης. Ακόμη και στη μνημειακή κληρονομιά που πολλοί αναφέρθηκαν, αποτελεί και αυτή έργο των διαφόρων εθνοτικών ομάδων που έζησαν στην πόλη. Επομένως, φαίνεται ότι το ζήτημα της πολυπολιτισμικότητας το αντιλαμβάνονται κυρίως όπως αυτό έχει οριστεί και καθιερωθεί στη βιβλιογραφία όλα αυτά τα χρόνια. Λίγοι είναι αυτοί που «βλέπουν» πιο διευρυμένα τον όρο της πολυπολιτισμικότητας και αναφέρονται σε άλλα στοιχεία που συνθέτουν πολυμορφία στην πόλη.

Πιο συγκεκριμένα, η Θεσσαλονίκη, ως προς το ιστορικό της παρελθόν μπορεί να θεωρηθεί μία πολυπολιτισμική πόλη όπως και οι τρεις πόλεις που προαναφέρθηκαν. Αν και ο όρος της πολυπολιτισμικότητας είναι σχετικά πρόσφατος, η χρήση του για την περιγραφή της πληθυσμιακής και πολιτισμικής ετερογένειας της πόλης, θεωρείται από τους περισσότερους συνεντευξιαζόμενους δόκιμη. Και αυτό δικαιολογείται από την άποψη της εθνοτικής και θρησκευτικής πολυμορφίας των κατοίκων της. Μάλιστα, δεδομένου ότι ο όρος έχει χρησιμοποιηθεί σε σημαντικό βαθμό στην ιστορική αφήγηση της πόλης, θεωρείται σε ένα βαθμό παγιωμένος και για αυτό, τουλάχιστον στην παρούσα εργασία δεν θα δοθεί έμφαση στο αν είναι ο πιο δόκιμος ή όχι όρος για την περιγραφή του παρελθόντος της πόλης.

Από την άλλη, όσον αφορά τη χρήση του όρου για την περιγραφή της σύγχρονης πολυπολιτισμικότητας της, αν και ήταν πολλοί αυτοί που συμφώνησαν με τη χρήση του, ωστόσο, αυτή κρίνεται αμφισβητήσιμη. Πιο συγκεκριμένα, παρά το γεγονός ότι δεν υπάρχουν μεγάλες ομάδες ξένων πληθυσμών, η παρουσία έστω του 7,8% στον

αστικό χώρο δικαιολογεί σε ένα βαθμό την περιγραφική χρήση του όρου. Ωστόσο, επειδή ο όρος παραδοσιακά χρησιμοποιήθηκε σε πολιτικές ένταξης και ενσωμάτωσης μεταναστών, ίσως να ήταν προτιμότερος να χρησιμοποιηθεί σε μία ευρύτερη στρατηγική, που θα περιλαμβάνει συγκεκριμένες και ουσιαστικές πολιτικές για τους ξένους πληθυσμούς. Ωστόσο, ακόμη και σε αυτή την περίπτωση, το γεγονός ότι ο όρος είναι πολιτικά φορτισμένος, θεωρείται ότι πρέπει να αποφεύγεται η χρήση του. Οι δύο τελευταίες απόψεις, αν και υποστηρίζονται από λίγους ακαδημαϊκούς, δεν μπορεί να παραβλεφθούν καθώς υποστηρίζονται και στη βιβλιογραφία. Πρέπει να διευκρινιστεί λοιπόν, ότι στην παρούσα έρευνα αμφισβητείται η χρήση του όρου της πολυπολιτισμικότητας για τη σημερινή εικόνα της πόλης και όχι το περιεχόμενό της.

Έτσι, στην περίπτωση διαμόρφωσης απλά και μόνο μίας στρατηγικής branding ο επαναπροσδιορισμός της χρήσης του όρου κρίνεται σκόπιμος. Κυρίως, θα πρέπει να βρεθεί ένας όρος περισσότερο αποδεκτός από την τοπική κοινωνία. Ήδη κάποιοι όροι αναφέρονται στη βιβλιογραφία αλλά και στις προτάσεις των συμμετεχόντων (πχ. κοσμοπολίτικη, διαπολιτισμική κτλ.). Ωστόσο, κρίνονται υποχρεωτικές δράσεις ώστε να ενισχύσουν την εικόνα αυτή και να τη διατηρήσουν.

Επιπλέον, ακόμη και στην επιλογή κάποιου από τους παραπάνω όρους (οι οποίοι στην ουσία αναφέρονται και περιγράφουν τη μίξη πληθυσμών και πολιτισμών), τα οφέλη θα είναι σχεδόν ίδια με αυτά που υποστηρίζονται για την πολυπολιτισμικότητα. Δηλαδή, θα είναι κυρίως κοινωνικά, οικονομικά και πολιτισμικά. Πιθανώς και αναπτυξιακά, εφόσον υπάρξει παράλληλα μία ευρύτερη στρατηγική που θα δημιουργήσει ουσιαστικές κοινωνικές δομές. Υπό την προϋπόθεση αυτή, θεωρείται ότι η Θεσσαλονίκη θα μπορούσε να αξιοποιήσει την εικόνα αυτή ως αναπτυξιακό εργαλείο για την έξοδο της από την ύφεση και να μπορέσει να ανταγωνιστεί άλλες, από το εσωτερικό της χώρας και έπειτα από το εξωτερικό.

Από τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας και λαμβάνοντας υπόψη τις δυναμικές της Θεσσαλονίκης,

- Το πλούσιο πολυπολιτισμικό παρελθόν
- Το πολυπολιτισμικό υπόβαθρο βάση του ιστορικού της παρελθόντος
- Η σημαντική παρουσία πολιτιστικών χώρων και φορέων
- Η έντονη δραστηριότητα σε επίπεδο πολιτιστικών εκδηλώσεων

- Η παρουσία πολλών διαφορετικών ομάδων που συμβάλλουν στην πολυμορφία της πόλης
- Η αυξανόμενη κινητικότητα ξένων πληθυσμών στην πόλη (τουρίστες και νέοι κάτοικοι
- Η έντονη συμβολή και στήριξη από τον ΔΘ
- Το μικρό της μέγεθος

θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι έχει τις προοπτικές να προβληθεί ως τόπος συνύπαρξη πολλών και διαφορετικών τρόπων ζωής, σκέψης και δράσης. Ένας τόπος κοινής δράσης, όπου θα στηρίζονται οι νέες τάσεις, κουλτούρες και πολιτισμοί δημιουργώντας ένα «μωσαϊκό» με ποικίλα πολιτιστικά χαρακτηριστικά και από το παρελθόν και από το παρόν. Στην ουσία, θα μπορούσε να διεκδικήσει έναν όρο που θα περιγράφει τη σύγχρονη πολυμορφία της, χωρίς να βασίζεται μονομερώς στο παρελθόν της. Έναν όρο που θα προβάλλει τις αντιθέσεις στην πόλη, τις διαφορετικές «φωνές» και «παρουσίες». Με τον τρόπο αυτό, θα μπορούσε να αποτελέσει και ένα ανερχόμενο πολιτιστικό κέντρο όπου θα παράγονται πολλές και διαφορετικές καλλιτεχνικές εκφράσεις. Ένας τόπος ελευθερίας ενάντια στον συντηρητισμό που διατηρήθηκε τα προηγούμενα χρόνια (προσπάθειες rebranding).

Τέλος, πρέπει να τονιστεί ότι η επιτυχία του εγχειρήματος αυτού κρίνεται από έναν βασικό παράγοντα. Την ενίσχυση των πολιτικών της τοπικής αυτοδιοίκησης για συμμετοχή και συνέργια όλων των ομάδων της πόλη (κάτοικοι, φορείς, κοινότητες κτλ.). Δράσεις ενίσχυσης της παρουσίας όλων των ομάδων στον αστικό χώρο, προσπάθειες αποδοχής τους, χωρίς να απομονώνονται και χωρίς να οξύνονται οι διαφορές κρίνονται απαραίτητες. Βασικός στόχος είναι η καθημερινότητα της πόλης να αντανακλάται στην εικόνα που προβάλλεται και προωθείται, έτσι ώστε να μην αποτελεί ένα «κατασκευασμένο» σενάριο από τα πάνω.

Για τον λόγο αυτό, σε ερευνητικό επίπεδο απαιτούνται αρκετά ακόμη για τη διαμόρφωση της εικόνας της πόλης. Αρχικά προτείνεται μία πρωτογενής έρευνα, με ερωτηματολόγια στους κατοίκους της πόλης και στους τουρίστες της, με σκοπό να διευκρινιστεί η εικόνα που έχουν αυτές οι ομάδες. Τα ερωτηματολόγια αυτά, θα αποτελούν ένα παιχνίδι λέξεων και εικόνων με σκοπό να προκύψουν συμπεράσματα για το πια είναι η ταυτότητα της πόλης, η οποία την καθιστά μοναδική σε σύγκριση με άλλες. Προτεραιότητα και βαρύτητα, όπως αναφέρει και ο Stylidis et.al. (2014), πρέπει

να δοθεί στην εικόνα που έχει ο κάτοικος για την πόλη, καθώς κάθε τοπική πολιτική πρέπει πρώτα να σχεδιάζει για τους κατοίκους της και έπειτα για τους τουρίστες της. Η εικόνα που καλείται να προβάλει ο τοπική αυτοδιοίκηση προς τα έξω πρέπει πρωτίστως να εκφράζει του κατοίκους της, έτσι ώστε και οι ίδιοι να είναι υπερήφανοι για την προβολή αυτή και επιπλέον να έχουν και έναν παραπάνω λόγο να συμμετέχουν ομαδικά ή ατομικά σε αυτή την προσπάθεια. Στο πλαίσιο αυτό, είναι σημαντικό να τονιστεί ότι, για την προσέλκυση των κατοίκων σε συμμετοχή τους στα ερωτηματολόγια, πρέπει να τους τονιστεί το οικονομικό και κοινωνικό όφελος που θα έχουν από την προβολή της πόλης.

Δεύτερον απαιτείται μία πρωτογενής έρευνα στους πολιτιστικούς φορείς της πόλης. Σκοπός της έρευνας είναι να διαπιστωθεί εάν έχουν τις δυνατότητες να στηρίξουν μέσω των προγραμμάτων τους πολυπολιτισμικές δράσεις και να συνεργαστούν με τις διάφορες κοινότητες και ομάδες. Οι δράσεις που κατεγράφησαν στην παρούσα εργασία, στο Κεφάλαιο 1.4 και στις συνεντεύξεις των ακαδημαϊκών, μπορούν να χρησιμοποιηθούν κατά την εκπόνηση αυτών των ερωτηματολογίων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ**Ελληνόγλωσση:**

Αγγελόπουλος, Γ. (2013) “Πολυπολιτισμικότητα ‘Αλά Γκρέκα’: Από το 1980 στο 2009”, *Επιστήμη και Κοινωνία*, **30**: 1-21.

Αγγελόπουλος, Γ. (2014) *Θεσσαλονίκη: Από τον Γραφικό Εθνικισμό στην Εμπορευματοποιημένη Πολυπολιτισμικότητα*, [Διαδίκτυο]. Ενθέματα. Διαθέσιμο στο: <URL: <https://enthemata.wordpress.com/2014/05/11/angelopoulos/>. [Πρόσβαση: 26 Απριλίου 2016].

Αδάμ-Βελένη, Π. (2008) Ελληνιστική και Ρωμαϊκή Θεσσαλονίκη, στο Σαββαΐδης, Π. (επ.), *Θεσσαλονίκης Ανάδειξις, Χαρτών Αναμνήσεις*, Θεσσαλονίκη: ΕΚΕΠΠ – ΕΚΕΧΧΑΚ – Εθνική Χαρτοθήκη, 81-98.

Αναστασιάδης, Α. και Φλιατάρη, Α. (2015) *Branding Τόπου και Ελκτικότητα Χώρας στη Βάση Σειράς Δεικτών Ιεράρχησης*, [Διαδίκτυο]. City Branding. Διαθέσιμο στο: <URL: <http://www.citybranding.gr/2015/10/branding.html>. [Πρόσβαση: 5 Νοεμβρίου 2015].

Ανδριάκαινα, Ε. (2006) “Πολυπολιτισμικότητα και Νέα Πραγματικότητα: Η νοσταλγία της Ολότητας ως Απάντηση στον Μεταμοντέρνο Σχετικισμό και τον Κατακερματισμό της Εμπειρίας στην Εποχή της Παγκοσμιοποίησης”, Θεσσαλονίκη: Πανεπιστήμιο Μακεδονίας Θεσσαλονίκης.

Αρσις: <http://arsis.gr/>. [Πρόσβαση: 5 Απριλίου 2016].

Βασιλάκη, Ε.Ρ. (2007) “Πολυπολιτισμικότητα και Αντι-εθνικιστικός Λόγος στη Σύγχρονη Ελλάδα” στο Αγγελόπουλος Γ. (επ.) *Ελλάδα-Βαλκάνια: Πολυπολιτισμικότητα και Αντι-εθνικιστικός Λόγος* (Α΄ Τόμος Ερευνητικών Αποτελεσμάτων Προγράμματος Πυθαγόρας). Θεσσαλονίκη: Πανεπιστήμιο Μακεδονίας.

Γερολύμπου, Α. και Χεκίμογλου, Ε. (2000) “*Το Μακεδονικό Μέτωπο και Θεσσαλονίκη 1915-1919*”, *Θεσσαλονικέων Πόλις*, **1**: 199.

Γοσποδίνη, Α. και Μπεριάτος, Η. (επ.) (2006) *Τα Νέα Αστικά Τοπία και η Ελληνική Πόλη*. Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική.

Δημητριάδης, Ε.Π. (2008) Ο Εκσυγχρονισμός της Θεσσαλονίκης κατά το Δεύτερο Μισό του 19^{ου} αιώνα, στο Σαββαΐδης, Π. (επ.), *Θεσσαλονίκης Ανάδειξις, Χαρτών Αναμνήσεις*, Θεσσαλονίκη: ΕΚΕΠΠ – ΕΚΕΧΧΑΚ – Εθνική Χαρτοθήκη, 143-156.

Δήμος Θεσσαλονίκης (2015) *Στρατηγικός Σχεδιασμός του Δήμου Θεσσαλονίκης 2014-2019: ΕΠ_08 Στρατηγικός Σχεδιασμός - Όραμα - Κατευθυντήριες Πολιτικές Επιλογές – Στόχοι – Δράσεις ανά άξονα*, [Διαδίκτυο]. Θεσσαλονίκη: Τμήμα Επιχειρησιακού Σχεδιασμού και Παρακολούθησης Αναπτυξιακών Προγραμμάτων Δήμου Θεσσαλονίκης. Διαθέσιμο στο: <URL: <http://www.thessaloniki.gr/portal/page/portal/DioikitikesYpiresies/YpiresiesYpagDimarxo/DnsiEpixeirProgrTPE/TmimaProgrParProgrammaton/sxediasmos>. [Πρόσβαση: 26 Απριλίου 2016].

Δήμος Θεσσαλονίκης: <http://www.thessaloniki.gr/> [Πρόσβαση: 4 Μαρτίου 2016].

Ελληνικές Εκκλησίες: <https://christianportal.wordpress.com/links/>. [Πρόσβαση: 2 Μαΐου 2016].

ΕΛΣΤΑΤ: <http://www.statistics.gr/> [Πρόσβαση: 26 Απριλίου 2016].

Ένωση Ξενοδόχων Θεσσαλονίκης: <http://www.tha.gr/> [Πρόσβαση: 5 Μαΐου 2016].

Ένωση Σμυρναίων-Μικρασιατών Βορείου Ελλάδος: <http://www.mikrasia.gr/?index>. [Πρόσβαση: 2 Μαΐου 2016].

Εργατοϋπαλληλικό Κέντρο Αθήνας: <http://www.eka.org.gr/index.php/allodapoi-egazomenoi/119-allodapoi-links/179-allodapoi-links>. [Πρόσβαση: 2 Μαΐου 2016].

Η Θεσσαλονίκη Αλλιώς (ParallaxiMag): <http://parallaximag.gr/thessaloniki-allios>. [Πρόσβαση: 1 Μαΐου 2016].

Ιωσηφίδης, Θ. (2003) “Εισαγωγή στην Ανάλυση Δεδομένων Ποιοτικής Κοινωνικής Έρευνας”, Μυτιλήνη: Πανεπιστήμιο Αιγαίου.

Καραδήμου-Γερόλυμπου, Α. (2008) Ένας Αιώνας Χαρτογραφίας και Πολεοδομικών Μεταμορφώσεων της Θεσσαλονίκης, στο Σαββαΐδης, Π. (επιμ.), *Θεσσαλονίκης Ανάδειξις, Χαρτών Αναμνήσεις*, Θεσσαλονίκη: ΕΚΕΠΠ – ΕΚΕΧΧΑΚ – Εθνική Χαρτοθήκη, 157-178.

Καταϊφτσή, Α. και Λαμπρίδου Λ. (2014) “Αστική Αναγέννηση την Εποχή της Οικονομικής Κρίσης. Ξαναδίνοντας Ζωή στη Λεωφόρο Βασιλήσης Όλγας”, Θεσσαλονίκη: ΑΠΘ.

Κυριαζή, Ν. (επ.) (1998) *Η Κοινωνιολογική Έρευνα, Κριτική Επισκόπηση των Μεθόδων και Τεχνικών*, Αθήνα: Ελληνικές Επιστημονικές Εκδόσεις.

Μαζάουερ, Μ. (επ.) (2006) *Θεσσαλονίκη. Πόλη των Φαντασμάτων. Χριστιανοί, Μουσουλμάνοι και Εβραίοι 1430-1950*, Αθήνα: Εκδόσεις Αλεξάνδρεια.

Ντυκέν, Μ-Ν. και Μετάξας Θ. (2015) “Μέθοδοι Έρευνας Οικονομικής Ανάλυσης”, Βόλος: Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.

Πανελλήνια Ομοσπονδία Συλλόγων Σαρακατσαναίων: <http://www.e-sarakatsanos.gr/sillogoi>. [Πρόσβαση: 2 Μαΐου 2016].

Παράδοση: <http://www.grparadosi.com>. [Πρόσβαση: 2 Μαΐου 2016].

Παρασκευοπούλου-Κόλλια Ε.Α. (2008) “Μεθοδολογία Ποιοτικής Έρευνας στις Κοινωνικές Επιστήμες και Συνεντεύξεις”, *The Journal for Open and Distance Education and Educational Technology*, **4** (1).

Ποντιακή Ομοσπονδία Ελλάδος: <http://www.poe.org.gr/spos-thessalonikis.aspx>. [Πρόσβαση: 2 Μαΐου 2016].

ΣΕΤΕ: <http://sete.gr/>. [Πρόσβαση: 2 Μαΐου 2016].

Φίλιας, Β. (επ.) (1993) *Εισαγωγή στη Μεθοδολογία και Τεχνικές των Κοινωνικών Ερευνών*, Αθήνα: Gutenberg.

Χεκίμογλου Ε. (επ.) (1996) *Θεσσαλονίκη Τουρκοκρατία και Μεσοπόλεμος*, Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Έκφραση.

Ξενογλώσση:

Agelopoulos, G. (2000) 7 Political Practices and Multiculturalism: The Case of Salonica, in Cowan, J. (eds.), *Macedonia: The Politics of Identity and Difference*, London and NY: Pluto Press, 140-155.

Ang, I. (2005) “The Predicament of Diversity: Multiculturalism in Practice at the Art Museum”, *Ethnicities*, **5** (3): 305-320.

- Ashworth, G.J. (2009) “The Instrument of Place Branding.How is it Done?”, *European Spatial Research and Policy*, **16** (1): 9-22.
- Ashworth, G.J., Graham, B. and Tunbridge, J. (eds.) (2007) *Pluralising Past: Heritage, Identity and Place in Multicultural Societies*, London: Pluto Press.
- Ashworth, G.J. and Larkham, P.J. (eds.) (1994) *Building a New Heritage: Tourism, Culture and Identity in the New Europe*, London and New York: Routledge library.
- Atik, T. (2014) “The Rise of Ottoman Izmir as a Commercial Center”, Ankara: School of Social Sciences of Middle East Technical University.
- Barbara, M. and Politechnika, B. (2010) “Cultural Diversity in Organisational Theory and Practice”, *Journal of Intercultural Management*, **2** (2): 5-15.
- Bitsani, E. (2014) “Promoting Traditions of Multicultural Communities as a Tool for Social Cohesion in Trieste, Italy”, *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, **148**: 412-419.
- Cohen, L. and Manion, L. (eds.) (1992) *Research Methods in Education (3rd Edition)*, London: Routledge.
- Comunian, R. and Mould, O. (2014) “The Weakest Link: Creative Industries, Flagship Cultural Projects and Regeneration”, *City, Culture and Society*, **5** (2): 65-74.
- Crompton, J.L. (1979) “An Assessment of the Image of Mexico as a Vacation Destination and the Influence of Geographical Location Upon That Image”, *Journal of Travel Research*, **17** (4): 18-23.
- Driessen, H. (2005) “Mediterranean Port Cities: Cosmopolitanism Reconsidered”, *History and Anthropology*, **16** (1): 129-141.
- Dunn, K. (2000) Interviewing, in Hay, I. (eds.) *Qualitative Research Methods in Human Geography*, South Melbourne: Oxford University Press.
- Dunn, K., Hanna, B., and Thompson, S. (2001) “The Local Politics of Difference: An Examination of Intercommunal Relations Policy in Australian Local Government”, *Environment and Planning A*, **33** (9): 1577-1595.

- Evans, G. and Shaw, P. (2006) “Literature Review: Culture and Regeneration”, *Arts Research Digest*, **37**: 1-11.
- Fincher, R., Iveson, K., Leitner, H. and Preston, V. (2014) “Planning in the Multicultural City: Celebrating Diversity or Reinforcing Difference”, *Progress in Planning* **92**: 1-55.
- Fourie, J. and Santana-Gallego, M. (2013) “Ethnic Reunion and Cultural Affinity”, *Tourism Management*, **36**: 411-420.
- Garcia, B. (2004) “Cultural Policy and Urban Regeneration in Western European Cities: Lessons from Experience, Prospects for the Future”, *Local Economy*, **19** (4): 312-326.
- Graham, B. (2002) “Heritage as Knowledge: Capital or Culture?”, *Urban Studies*, **39** (5–6): 1003-1017.
- Graham, B. and Howard P. (2008) Heritage and Identity, in Graham, B. and Howard P. (eds.), *The Ashgate Research Companion to Heritage and Identity*, Cornwall: Ashgate Publishing Company, 1-15.
- Gül, M. and Dee, J. (2015) “Sarajevo-A City Profile”, *Cities*, **43**: 152-166.
- Hall, C.M., (eds.) (1992) *Hallmark Tourist Events: Impacts, management, and Planning*, London: Belhaven.
- Harrison, R. (2010), Multicultural and Minority Heritage, in Benton, T. (eds.), *Understanding Heritage and Memory*, Manchester: Manchester University.
- Harvey, D.C. (2001) “Heritage Pasts and Heritage Presents: Temporality, Meaning and the Scope of Heritage Studies”, *International Journal of Heritage Studies* **7**, (4): 319-338.
- Hesse-Biber, S. N., and Leavy, P. (2010) Focus Group Interviews. in Hesse-Biber S. N. and Leavy P. (eds.), *The Practice of Qualitative Research*, Thousand Oaks, CA: Sage.
- Hunt, J.D. (1975) “Image as a Factor in Tourism Development”, *Journal of Travel Research*, **13** (3): 1-7.
- Inglis, C. (1996) *Multiculturalism: New Policy Responses to Diversity*, [Διαδίκτυο]. Unesco. Διαθέσιμο στο: <URL: <http://www.unesco.org/most/pp4.htm>. [Πρόσβαση: 10 Νοεμβρίου 2015].

IZKA (2012) *Izmir the Frontier City of Turkey*, [Διαδίκτυο]. İzmir Kalkınma Ajansı, Διαθέσιμο στο: <URL: http://izka.org.tr/files/oncubrosurler/Eng_web.pdf. [Πρόσβαση: 11 Νοεμβρίου 2015].

Izmir Convention-Visitors Bureau: <http://www.izmircvb.org.tr/>. [Πρόσβαση: 11 November 2015].

Josefová, A. (2014) “The Cultural Diversity as a Phenomenon of the Multicultural Society”, *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, **152**: 1019-1021.

Kasaba, R. (2002) *Izmir 1922: A Port City Unraveled*, in Fawaz, L. and Bayly, C.A. (eds.), *Modernity and Culture: From the Mediterranean to the Indian Ocean*, New York: Columbia University Press, 204-229.

Kavaratzis, M. and Ashworth, G.J. (2005) “City Branding: An Effective Assertion of Identity or a Transitory Marketing Trick?”, *Tijdschrift Voor Economische en Sociale Geografie*, **96** (5): 506-514.

Kotler, P., Asplund, C., Rein I and Heider, D. (eds.) (1999) *Marketing Places Europe: Attracting Investments Industries, Residents and Visitors to European Cities, Communities Regions and Nations*, London: Pearson Education.

Kulkarni, S. (2012) “A Study on Cultural Diversity Management for Indian Organizations”, *Social and Behavioral Sciences*, **37**: 267-276.

Kvale, S. (eds.) (1996) *Interviews, an Introduction to Qualitative Research Interviewing*, Thousand Oaks: SAGE Publications.

Labrianidis, L., Hatziprokopiou, P., Pratsinakis, M. and Vogiatzis, N. (2008) “Geitonies. Thessaloniki. City report”, Thessaloniki: European Commission.

Lagzi, B. (2013) “Multicultural Past and Present in the Cities of Central Europe: The Cases of Wrocław/Breslau and L’viv/Lwów/Lvov”, *Darbai ir Dienos*, (60): 191-204.

Latussek, D. and Ratajczak, M. (2014) “Crafting the Idea of Multiculturality. The Case of Wrocław, European Capital of Culture 2016”, *Scandinavian Journal of Public Administration*, **18** (3): 49-66.

Lauring, J. and Selmer, J. (2013) “Diversity Attitudes and Group Knowledge Processing in Multicultural Organizations”, *European Management Journal*, **31**: 124-136.

- Liu, S. (2014) “Selecting a Destination Image for a Capital City Rather than for a Nation: A Segmentation Study”, *Journal of Destination Marketing and Management*, **3**, (1): 11-17.
- Lynch, K. (eds.) (1960) *The Image of the City*, Cambridge: MIT Press.
- Makas, E. (2012) *Dreams of Multiculturalism: Imagining Sarajevo in the late 20th Century*, [Διαδίκτυο]. New York City: Cosmopolitan Metropolis Sixth Biennial Urban History Association Conference. Διαθέσιμο στο: <URL: https://www.academia.edu/2211351/Dreams_of_Multiculturalism_Imagining_Sarajevo_in_the_Late_20th_Century_UHA_New_York_2012>. [Πρόσβαση: 11 Νοέμβριος 2015].
- Mantzoukas, S. (2007) “Qualitative Research in Six Easy Steps. The Epistemology, the Methods and the Presentation”, *Nosileftiki*, **46** (1): 88-98.
- McAdams, M. (2007) “Global Cities as Centers of Cultural Influence: A Focus on Istanbul, Turkey”, *Journal of Global Cultural Studies*, (3): 151-165.
- Morse M. J. και Field A. P. (eds.) (1996) *Nursing research: The Application of Qualitative Approach*, London: Chapman and Hall.
- Official Tourism Portal of Turkey: <https://goturkey.com/>. [Πρόσβαση: 11 Νοέμβριος 2015].
- Peckham, R.S. (eds.) (2003) *Rethinking Heritage: Cultures and Politics in Europe*, London: IB.Tauris.
- Permezel. M and Duffy, M. (2007) “Negotiating the Geographies of Cultural Difference in Local Communities: Two Examples from Suburban Melbourne”, *Geographical Research*, **45** (4): 358-375.
- Poole, M.A. (1997) In Search of Ethnicity in Ireland, in Graham, B. (ed.), *In Search of Ireland: A Cultural Geography*, London: Routledge: 128-47.
- Rijamampianina, R., and Carmichael, T. (2005) General Issues in Management; A Pragmatic and Holistic Approach to Managing Diversity, Problems and Perspectives in Management, Chapter 3, 109-117, Διαθέσιμο στο: <URL:

http://businessperspectives.org/journals_free/ppm/2005/PPM_EN_2005_01_Rijamampianina.pdf. [Πρόσβαση: 11 Νοέμβριος 2015].

Riza, M., Doratli, N. and Fasli, M. (2012) “City Branding and Identity”, *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, **35**: 293-300.

Robinson, G.M., Engelstoft, S. and Pobric, A. (2001) “Remaking Sarajevo: Bosnian Nationalism after the Dayton Accord”, *Political Geography*, **20**, (8): 957-980.

Sandell, R. (1998) “Museums as Agents of Social Inclusion”, *Museum Management and Curatorship*, **17** (4): 401-418.

Sarajevo Official Web Site: <http://www.sarajevo.ba/en/stream.php?kat=78>. [Πρόσβαση: 11 Νοέμβριος 2015].

Seamon, D. and Gill, H. (2014) *Qualitative Approaches to Environment-Behavior Research: Understanding Environmental and Place Experiences, Meanings, and Actions*, in Gifford R. (eds.) *Research Methods in Environment- Behavior Research*, New York: Wiley/Blackwell.

Sillitoe, K. and White, P.H. (1992) “Ethnic Group and the British Census: The Search for a Question”, *Journal of the Royal Statistical Society, Series A*, **155** (1): 141-63.

Study In Thessaloniki: <http://www.studyinthessaloniki.gr/>. [Πρόσβαση: 26 Απριλίου 2016].

Stylidis, D., Biran, A., Sit, J. and Szivas, E.M. (2014) “Residents' Support for Tourism Development: The Role of Residents' Place Image and Perceived Tourism Impacts”, *Tourism Management*, **45**: 260-274.

Thum, G. (2005) “Wroclaw and the Myth of the Multicultural Border City”, *European Review*, **13** (2): 227-235.

Tourism Association of Bosnia and Herzegovina: http://www.bhtourism.ba/eng/history_city.wbsp?wbf_mjesto=:1. [Πρόσβαση: 11 Νοέμβριος 2015].

Tourist Information Center in Wroclaw: <http://www.wroclaw-info.pl/it/view/id/234/lang/EN> [Πρόσβαση: 11 Νοέμβριος 2015].

UNESCO (2002) *United Nations Year for Cultural Heritage*, UNESCO and the Cultural Heritage.

Willig, C. (eds.) (2001) *Introducing Qualitative Research in Psychology*, Philadelphia: Open University Press.

Wrocław - Official Website: <http://www.wroclaw.pl/en>. [Πρόσβαση: 11 Νοέμβριος 2015].

Zhang, L. and Zhao, S.X. (2009) “City Branding and the Olympic effect: A Case Study of Beijing”, *Cities*, **26** (5): 245-254.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Εικόνα 43: Έντυπο συνέντευξης

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ - ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ, ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ
ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ - ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
"ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ"

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**«ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗΣ ΜΙΑΣ ΠΟΛΥΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗΣ ΕΙΚΟΝΑΣ:
Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ»**

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΜΕΤΑΞΑΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ
ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ: ΚΑΤΑΪΦΤΣΗ ΚΑΤΕΡΙΝΑ

Σκοπός της παρούσας συνέντευξης είναι να διερευνηθεί ποιοί είναι οι ουσιαστικοί παράγοντες διαμόρφωσης της πολυπολιτισμικής εικόνας ενός τόπου, εξετάζοντας το παράδειγμα της Θεσσαλονίκης. Η Θεσσαλονίκη από πολλούς έχει χαρακτηριστεί ως μία πολυπολιτισμική πόλη, ως προς τα ποικίλα εθνοτικά χαρακτηριστικά του παρελθόντος της. Οι τοπικές αρχές εδώ και πολλά χρόνια αναπαράγουν αυτό τον χαρακτηρισμό και συνεχίζουν να προβάλλουν μία τέτοια εικόνα της πόλης. Σκοπός λοιπόν της έρευνας αυτής είναι, να προκύψουν συμπεράσματα για το αν η Θεσσαλονίκη έχει τις ουσιαστικές βάσεις για να αναδειχθεί ως «πολυπολιτισμική», όχι μόνο λόγω του «πολυπολιτισμικού» της παρελθόντος αλλά και ενός εν δυνάμει «πολυπολιτισμικού» παρόντος και μέλλοντος.

Ερωτήσεις:

1. Ποιά θεωρείτε ότι είναι εκείνα τα χαρακτηριστικά της Θεσσαλονίκης (από το παρελθόν και το παρόν της πόλης), τα οποία που θα μπορούσαν να την καταστήσουν ως μία εν δυνάμει «πολυπολιτισμική» πόλη?
2. Σήμερα, σε ποιο βαθμό θεωρείτε ότι οι τοπικοί φορείς συμβάλουν στην προβολή των παραπάνω?
3. Ποιές θεωρείτε ότι είναι οι πιο ουσιαστικές δράσεις και ενέργειες που θα μπορούσαν να λάβουν χώρα στην πόλη προς αυτή την κατεύθυνση?
4. Ποιά θα μπορούσαν να είναι τα πιο σημαντικά οφέλη της προβολής της Θεσσαλονίκης ως «πολυπολιτισμικής» για την ίδια την πόλη?
5. Ποιά θα μπορούσαν να είναι τα πιο σημαντικά προβλήματα αυτής της προβολής για την ίδια την πόλη?
6. Συμφωνείτε ή διαφωνείτε με μία στρατηγική προβολής της πόλης ως «πολυπολιτισμικής» και για ποιο λόγο?

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Πίνακας 7: Πολιτιστικοί Χώροι - Φορείς Δήμου Θεσσαλονίκης (*μνημεία Unesco)

- Αγιορείτικη Εστία
- Αλατζά Ιμαρέτ
- Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
- Αρχαιολογικό Ινστιτούτο Μακεδονικών και Θρακικών Σπουδών
- Αρχαιολογικό Μουσείο
- Αρχαιολογικό Μουσείο Αρχαίας (Ρωμαϊκής) Αγοράς Θεσσαλονίκης
- Βαφοπούλειο Πνευματικό Κέντρο
- ***Βυζαντινό Λουτρό**
- Γαλλικό Ινστιτούτο Θεσσαλονίκης
- Γενί Τζαμί
- Ίδρυμα Μακεδονικού Μουσείου Σύγχρονης Τέχνης
- Ίδρυμα Μελετών Χερσονήσου του Αίμου
- Ίδρυμα Μουσείου Μακεδονικού Αγώνα
- Ιστορικό αρχείο Μακεδονίας
- Δημοτική Πινακοθήκη Θεσσαλονίκης
- Διεθνής Έκθεση Θεσσαλονίκης Α.Ε.
- Εβραϊκό Μουσείο Θεσσαλονίκης
- Εθνική Χαρτοθήκη
- Εταιρεία Μακεδονικών Σπουδών
- Ευρωπαϊκό Κέντρο Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Μνημείων
- Κεντρική Δημοτική Βιβλιοθήκη
- Κέντρο Βυζαντινών Ερευνών
- Κέντρο Ιστορίας Θεσσαλονίκης
- Κέντρο Πολιτισμού Θεσσαλονίκης
- Κρατικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης
- Λαογραφικό και Εθνολογικό Μουσείο Μακεδονίας - Θράκης
- Λευκός Πύργος
- Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης
- Μουσείο Αρχαίων, Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Οργάνων
- Μουσείο Ατατούρκ
- Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού
- Μουσείο Ιεράς Μητροπόλεως Θεσσαλονίκης
- Μουσείο Μακεδονικού Αγώνα
- Μουσείο Ραδιοφωνίας Θεσσαλονίκης
- Μουσείο Ύδρευσης Θεσσαλονίκης
- Μπέη Χαμάμ-Λουτρά Παράδεισος
- Ολυμπιακό Μουσείο Θεσσαλονίκης
- Παιδικό Μουσείο Θεσσαλονίκης
- Πανεπιστήμιο Μακεδονία Οικονομικών και Κοινωνικών Σπουδών
- Πολεμικό Μουσείο Θεσσαλονίκης
- ***Ροτόντα**
- ***Τείχη της Πόλης**
- Τελλόγλειο Ίδρυμα Τεχνών ΑΠΘ
- 4^η Εφορεία Νεότερων Μνημείων Κεντρικής Μακεδονίας
- 9^η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων
- ΙΣΤ΄ Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων Θεσσαλονίκης

Πηγή: Δήμος Θεσσαλονίκης, 2016, Ιδία επεξεργασία

Πίνακας 8: Ορθόδοξες Εκκλησίες Δήμου Θεσσαλονίκης (*μνημεία Unesco)

- Ιερά Μητρόπολη Θεσσαλονίκης
- Μονή Αγίας Θεοδώρας
- ***Μονή Βλατάδων**
- ***Ναός Αγίας Αικατερίνης**
- Ναός Αγίας Αναστασίας
- Ναός Αγίας Σολομονής
- ***Ναός Αγίας Σοφίας**
- Ναός Αγίου Αθανασίου
- Ναός Αγίου Αντωνίου
- Ναός Αγίου Βασιλείου
- Ναός Αγίου Γρηγορίου Παλαμά
- ***Ναός Αγίου Δημητρίου**
- Ναός Αγίου Ελευθερίου
- Ναός Αγίου Ιωάννη Προδρόμου
- Ναός Αγίου Ιωάννη Χρυσόστομου
- Ναός Αγίου Μηνά
- Ναός Αγίου Νικολάου
- ***Ναός Αγίου Νικολάου Ορφανού**
- ***Ναός Αγίου Παντελεήμονα**
- Ναός Αγίου Φωτίου
- ***Ναός Αγίων Αποστόλων**
- Ναός Αγίων Κυρίλλου και Μεθοδίου
- Ναός Αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης
- Ναός Ανάληψης του Κυρίου
- ***Ναός Αχειροποιήτου**
- Ναός Γέννησης του Κυρίου
- Ναός Κοιμήσεως της Θεοτόκου
- ***Ναός Μεταμόρφωσης του Σωτήρος**
- Ναός Νέας Παναγίας
- ***Ναός Οσίου Δαβίδ**
- Ναός Παναγίας Δεξιάς
- Ναός Παναγίας Ελεούσας
- Ναός Παναγίας Λαοδηγήτριας
- ***Ναός Παναγίας Χαλκέων**
- Ναός Παναγούδας
- ***Ναός Προφήτη Ηλία**
- Ναός Τριών Ιεραρχών
- Ναός Υπαπαντής

Πηγή: Ελληνικές εκκλησίες, 2016, Ιδία επεξεργασία

Πίνακας 9: Κοινότητες και Σύλλογοι Δήμου Θεσσαλονίκης	
Κοινότητες - Σύλλογοι Μικρασιατών	
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Αδελφότητα Προκοπιέων Μακεδονίας-Θράκης ▪ Ένωση Μικρασιατών Φοιτητών ▪ Ένωση Σμυρναίων Μικρασιατών Βορείου Ελλάδος ▪ Ιωνική Εστία Θεσσαλονίκης ▪ Μορφωτικός Πολιτιστικός Σύλλογος Μικρασιατών ▪ Σύλλογος Μικρασιατών Νικομήδειας Ισραηλίτικη Κοινότητα
Κοινότητες - Σύλλογοι Ποντίων	
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ένωση Ποντίων Ματσούκας ▪ Εύξεινος Λέσχη Θεσσαλονίκης ▪ Καλλιτεχνική Στέγη Ποντίων Βορείου Ελλάδος ▪ Κέντρο Ποντιακών Μελετών ▪ Μέριμνα Ποντίων Κυριών ▪ Πανελλήνιος Ποντιακός Οίκος Ευγηρίας «Η Αναγέννηση» ▪ Πνευματική Εστία Ποντίων Δικηγόρων ▪ Σύλλογος Ποντίων Φοιτητών και Σπουδαστών ▪ Σωματείο Αρίου Γεωργίου Περιστερεώτα ▪ Σωματείο «Φάρος Ποντίων»
Κοινότητες-Σύλλογοι Σαρακατσάνων	
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Σύλλογος Σαρακατσάνων «Η Ένωσις» ▪ Σύλλογος Σαρακατσάνων Φοιτητών
Άλλες Κοινότητες - Σύλλογοι	
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Αρμένικη Κοινότητα ▪ Ένωση Κρητών Φοιτητών ▪ Ισραηλίτικη Κοινότητα ▪ Κοινότητα Νιγηριανών ▪ Κυπριακή Εστία Βορείου Ελλάδος ▪ Μορφωτικός Πολιτιστικός Σύλλογος Μουσουλμάνων Μακεδονίας-Θράκης ▪ Ομάδα Αλλοδαπών-Μεταναστών Φοιτητών Θεσσαλονίκης ▪ Ρωσικός Σύλλογος Θεσσαλονίκης ▪ Σύλλογος Βλάχων Φοιτητών ▪ Σύλλογος Αλβανών ▪ Σύλλογος Γεωργιανών ▪ Σύλλογος Ελληνοβουλγαρικής Φιλίας

Πηγή: Παράδοση, 2016, Εργατοϋπαλληλικό Κέντρο Αθήνας, 2016, Ένωση Σμυρναίων-Μικρασιατών Βορείου Ελλάδος, 2016, Πανελλήνια Ομοσπονδία Συλλόγων Σαρακατσαναίων, 2016, Ποντιακή Ομοσπονδία Ελλάδος, 2016, Ιδία επεξεργασία

Πίνακας 10: Χώροι Αλλόθρησκης Λατρείας Δήμου Θεσσαλονίκης

- Αρμένικη Ορθόδοξη Εκκλησία
- Βιβλική Βαπτιστική Εκκλησία
- Βουδιστικό Κέντρο διαλογισμού ‘Κάρμα Γκυάλτσεν Λινγκ’
- Ελευθέρα Αποστολική Εκκλησία της Πεντηκοστής
- Ελληνική Ευαγγελική εκκλησία
- Καθολικός Καθεδρικός Ναός της Αμιάντου Συλλήψεως της Θεοτόκου
- Συναγωγή Γιαδ Λεζικαρόν
- Συναγωγή Γιοσούα Αβραάμ Σαλέμ
- Συναγωγή Η εκκλησία Όλων των Εθνών
- Συναγωγή Μοναστηριωτών
- 1 χώρος Μουσουλμανικής Πίστης
- 1 χώρος Κινέζικης Πίστης

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Πίνακας 11: Πολιτιστικά Γεγονότα Δήμου Θεσσαλονίκης

- Αντιρατσιστικό Φεστιβάλ
- Γιορτές Ανοικτού Θεάτρου
- Γιορτή της Πολυγλωσσίας
- Δημήτρια
- Διεθνής Γυμνή Ποδηλατοδρομία
- Διεθνής Έκθεση Θεσσαλονίκης
- Διεθνής Ημέρα Μουσείων
- Διεθνές Φεστιβάλ Κινηματογράφου
- Διεθνές Φεστιβάλ Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης
- Διεθνές Φεστιβάλ Φωτογραφίας PhotoBiennale
- Ευρωπαϊκό Παιδικό Φεστιβάλ Elephantastico
- Το Δείπνο της Άνοιξης
- Φεστιβάλ Βιβλίου
- Φεστιβάλ Γαλλόφωνου Κινηματογράφου
- Φεστιβάλ Γενικής Γυμναστικής για Όλους
- Φεστιβάλ Δάσους
- Φεστιβάλ Ντοκιμαντέρ
- Φεστιβάλ Πιάνου
- Φεστιβάλ Τουρισμού
- Festival for Awareness, Solidarity and Inclusion
- Gourmet Olive Exhibition
- Hip Hop Festival
- In-Edit Festival
- Let's Dance Bellydance Festival
- Olympou Street and Beer Festival
- Open House Thessaloniki
- Pik Nik Urban Festival
- Reworks festival
- Street Art Festival Thessaloniki
- Thessaloniki Food Festival
- Thessaloniki Pride
- Thessaloniki Yoga Festival

Πηγή: Η Θεσσαλονίκη Αλλιώς, 2016, Ιδία επεξεργασία

